

LAUSUNTOJA JA SELVITYKSIÄ 2003:5

Tuomariksi pätevytyminen

Lausuntoyhteenveto

LAUSUNTOJA JA SELVITYKSIÄ 2003:5

Tuomariksi pätevöityminen

Lausuntoyhteenveto

OIKEUSMINISTERIÖ
HELSINKI 2003

ISSN 1458-7149
ISBN 952-466-095-4
Oikeusministeriö
Helsinki

KUVAILELEHTI

OIKEUSMINISTERIÖ

Julkaisun päivämäärä
18.3.2003

<p>Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri)</p> <p>Vanhempi hallitussihteeri Erja Hynninen</p>	<p>Julkaisun laji Lausuntoyhteenveto</p>	
	<p>Toimeksiantaja Oikeusministeriö</p>	
	<p>Toimielimen asettamispäivä</p>	
<p>Julkaisun nimi Tuomariksi pätevytyminen Lausuntoyhteenveto</p>		
<p>Julkaisun osat Työryhmän keskeiset ehdotukset Tiivistelmä lausunnonantajien kannanotoista Yleiset kannanotot Kannanotot säädösehdotuksiin Koulutettujen sijoittuminen Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset Taloudelliset vaikutukset</p>		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tuomarikoulutustyöryhmän mietintöön saatiin yhteensä 50 lausuntoa. Ehdotusta käsiteltiin niissä monipuolisesti ja useasta näkökulmasta.</p> <p>Työryhmän tavoitteita kannatettiin yleisesti. Työryhmän ehdottaman tuomareiden pätevytymisjärjestelmän hyväksyi lähtökohdiltaan runsas puolet lausunnonantajista, osa esitti huomattavia varauksia järjestelmää kohtaan ja noin kolmannes oli hylkäävällä kannalla. Monet kielteisesti suhtautuneista arvelivat päästävän parempaan lopputulokseen kehittämällä tuomarikoulutusta nykyisten kouluttautumisvirkojen eli esittelijöiden ja käräjäviskaalin virkojen kautta sekä panostamalla jatko- ja täydennyskoulutukseen. Tuomioistuinharjoittelun kehittäminen samassa yhteydessä nähtiin monissa lausunnoissa tarpeelliseksi.</p> <p>Useissa lausunnoissa nähtiin vaarana, että työryhmän ehdottama koulutusjärjestelmä ei avaa tuomarinuraa vaan pikemminkin sulkee sitä. Tuomarikoulutuslautakunnan perustamisen ja koulutusvastuun siirtämisen sille todettiin monessa lausunnossa vahvistavan lainkäytön riippumattomuutta. Koulutukseen valinnan osalta katsottiin laajalti, että valinnan ja sitä seuraavan koulutuksen sekä vakinaisen tuomarin viran saannin välinen aika on liian pitkä. Monissa lausunnoissa pidettiin koulutuksen kestoja liian pitkänä. Täydennyskoulutuksen merkitystä korostettiin. Useissa lausunnoissa korostettiin, että nykyisin tuomioistuimissa työskentelevien lakimiesten urakehitys tulee turvata.</p>		
<p>Avainsanat: (asiasanat) tuomarikoulutus, tuomari, tuomarikoulutuslautakunta, tuomareiden pätevytymisjärjestelmä, täydennyskoulutus, koulutus, lausunnot</p>		
<p>Muut tiedot HARE OM008:00/2002</p>		
<p>Sarjan nimi ja numero Lausuntoja ja selvityksiä 2003:5</p>	<p>ISSN 1458-7149</p>	<p>ISBN 952-466-095-4</p>
<p>Kokonaissivumäärä</p>	<p>Kieli suomi</p>	<p>Hinta</p> <p>Luottamuksellisuus julkinen</p>
<p>Jakaja Oikeusministeriö</p>	<p>Kustantaja Oikeusministeriö</p>	

PRESENTATIONSBLAD

JUSTITIE MINISTERIET

Utgivningsdatum
18.3.2003

Författare (uppgifter om organet: organets namn, ordförande och sekreterare)		Typ av publikation Sammandrag av utlåtande	
Äldre regeringssekreterare Erja Hynninen		Uppdragsgivare Justitieministeriet	
		Datum då organet tillsattes	
Publikation (även den finska titeln) Att skaffa sig kompetens som domare (Tuomariksi pätevytyminen) Sammandrag av utlåtande			
Publikationens delar Arbetsgruppens viktigaste förslag Referat av remissinstansernas ställningstaganden Allmänna ställningstaganden Ställningstaganden till författningsförslagen Placering av dem som genomgått utbildningen Verkningar i fråga om organisation och personal Ekonomiska verkningar			
Referat Sammanlagt 50 utlåtanden inkom om betänkandet från arbetsgruppen för domarutbildning. Förslaget behandlades ur många olika aspekter. Arbetsgruppens mål stöddes allmänt. Drygt hälften av remissinstanserna godkände arbetsgruppens förslag till system för förvärv av domarkompetens, en del uttryckte reservationer mot systemet och ungefär en tredjedel ansåg att systemet skulle förkastas. Många av dem som förhöll sig negativa var av den åsikten att bättre resultat kunde nås genom att domarutbildningen utvecklades via de nuvarande inskolningstjänsterna, dvs. föredragande- och tingsfiskalstjänsterna, och genom satsningar på vidare- och kompletteringsutbildning. I många utlåtanden ansågs det nödvändigt att i samband därmed utveckla domstols praktiken. Risken med arbetsgruppens utbildningsförslag ansågs i flera utlåtanden vara att det inte öppnade domarbanan utan snarare stängde den. Att inrätta en domarutbildningsnämnd och överföra utbildningsansvaret på den konstaterades i många utlåtanden leda till osjälvständigare lagskipning. I fråga om antagningen till utbildningen var den allmänna uppfattningen att tiden mellan antagningen och den därpå följande utbildningen och tillträdet till en ordinarie domartjänst var för lång. I många utlåtanden ansågs utbildningen för lång. Kompletteringsutbildningens betydelse lyftes fram. I ett flertal utlåtanden betonades att karriärutvecklingen för de jurister som i dag tjänstgör vid domstolarna måste tryggas.			
Nyckelord: Domarutbildning, domare, domarutbildningsnämnd, system för förvärv av domarkompetens, kompletteringsutbildning, utbildning, utlåtanden			
Övriga uppgifter HARE JM008:00/2002			
Seriens namn och nummer Utlåtanden och utredningar 2003:5		ISSN 1458-7149	ISBN 952-466-095-4
Sidantal	Språk Finska	Pris	Sekretessgrad Offentlig
Distribution Justitieministeriet		Förlag Justitieministeriet	

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO.....	1
2. TYÖRYHMÄN KESKEISET EHDOTUKSET.....	2
3. TIIVISTELMÄ LAUSUNNONANTAJIEN KANNANOTOISTA.....	3
4. YLEISET KANNANOTOT.....	6
5. KANNANOTOT SÄÄDÖSEHDOTUKSIIN.....	13
5.1. Tuomariksi pätevytyminen (L 2 §) / Tuomarin uran avoimuus.....	13
5.2. Tuomarikoulutuslautakunta (L 4 §, A 1 § 1, 6 §, 7 §).....	16
5.3. Valinta tuomarikoulutukseen (L 5 §, A 1 § 2, 2 §).....	18
5.4. Tuomarikoulutuksen sisältö ja kesto (L 6 §, A 3 §).....	23
5.5. Henkilökohtainen opintosuunnitelma (L 7 §).....	29
5.6. Koulutettavien asema ja toimivalta (L 8 §).....	30
5.7. Koulutettavan ohjaus ja arviointi (L 9 §, A 4 §).....	32
5.8. Tuomareiden täydennyskoulutus (L 10 §, A 5 §).....	35
5.9. Tuomarikoulutuslautakunnan kokoonpano (L 11 §).....	39
5.10. Tuomarikoulutuslautakunnan asettaminen (L 12 §) ja päättövaltaisuus (L 13 §).....	42
5.11. Muutoksenhaku (L 14 §, A 10 §).....	43
5.12. Siirtymäsäännös (L 17 §).....	45
5.13. Tuomareiden nimittämisestä annetun lain 11 § 1.....	45
6. KOULUTETTUJEN SIJOITTUMINEN	48
7. ORGANISAATIO- JA HENKILÖSTÖVAIKUTUKSET.....	50
7.1. Tuomarikoulutukseen otettavien määrä.....	50
7.2. Henkilöstökehitys ja siirtymävaihe.....	51
7.3. Harjoittelupaikkojen järjestäminen.....	56
8. TALOUDELLISET VAIKUTUKSET.....	59
Luettelo lausunnonantajista.....	65

1. JOHDANTO

Oikeusministeriö asetti 26.2.2002 työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia hallituksen esityksen muodossa ehdotus tuomareiden pätevytymisjärjestelmäksi tuomarikoulutus-toimikunnan (2000:5) mietinnön ja siitä annetun lausuntopalautteen pohjalta. Toimikunnan mietinnön palautteesta on laadittu lausuntoyhteenvedo (oikeusministeriön lausuntoja ja selvityksiä 2002:1). Työryhmän työtä seuraamaan ja arvioimaan asetettiin laaja eri intressitahoista koostunut seurantaryhmä.

Työryhmän toimeksiannon mukaan valinnan pätevytymisohjelmaan tuli tapahtua ko-keessa, johon voivat osallistua tuomioistuinharjoittelun suorittaneet tai muuta laki-mieskokemusta hankkineet oikeustieteen kandidaatit. Ehdotuksessa oli otettava huomioon, että tuomarin pätevyys saavutetaan tuomioistuimissa ja muissa oikeuslaitoksen virastoissa tai asianajotoimistoissa tehtävän ohjattavan ja arvioitavan työn perusteella. Pätevyyden saavuttamiseen tuli kytkeä soveltuva määrä teoreettisluonteisia opintoja. Pätevytymisohjelman rakennetta ja kestoä harkittaessa oli otettava huomioon lausun-topalautteessa annettu kritiikki.

Työnsä pohjaksi työryhmän oli laadittava selvitys tuomioistuinten nykyisistä lakimies-resurseista ja henkilöstörakenteen kehittymisestä lähivuosina. Edelleen oli laadittava henkilöstösuunnitelma tuomioistuimille sekä selvitettävä, miten pätevytymisjärjes-telmä liittyy asteittain etenevään tuomarinuraan ja miten se voidaan luontevasti liittää nykyiseen tuomarinuraan. Samoin oli selvitettävä, millaisia henkilöstörakenteen ja si-jaiskäytäntöjen muutoksia uuden järjestelmän toimeenpano tulee edellyttämään tuo-mioistuimissa ja mahdollisesti muissa oikeuslaitoksen virastoissa.

Ehdotuksesta tuli ilmetä, miten valintakoe järjestettäisiin, millaista työkokemusta sii-hen osallistuminen mahdollisesti edellyttäisi sekä miten pätevyden saavuttamiseen vaadittavat työskentelyjaksot ja opinnot voitaisiin organisoida suunnitelmalliseksi pä-tevytymisohjelmaksi, jossa olisi riittävästi yksilöllisiä joustoja sekä miten koulutetta-vien jatkuva arviointi järjestettäisiin. Pätevytymisjärjestelmän rinnalle oli suunnitel-tava sitä tarpeellisin ja soveltuvin osin vastaava täydennyskoulutusohjelma tuomiois-tuimen palveluksessa jo oleville lakimiehille. Edelleen piti tehdä ehdotus siitä, miten tuomioistuimen ulkopuolisissa, soveltuviissa lakimiestehtävissä tuomarin viran hoita-misen vaatiman perehtyneisyyden saavuttaneet henkilöt voivat osittain osallistua kou-lutusjärjestelmään tai miten heidän valmentautumistaan tuomarin tehtäviin tuetaan virkaan nimittämisen jälkeen. Myös siitä tuli laatia kannanotto, millaisia vaikutuksia uuden tuomarin ammattiin pätevoittävän järjestelmän toteuttamisella olisi tuomarei-den ja esittelijöiden jatkuvaan täydennyskoulutukseen.

Työryhmän tehtäviin kuului myös arvioida vuosittain pätevytymisjärjestelmään otet-tävien määrä samoin kuin se, mikä vaikutus pätevytymisjärjestelmällä tulee olemaan tuomioistuinten rekrytointiin ja miten koulutuksen suorittaneet sijoittuvat tuomiois-tuinlaitoksen henkilöstörakenteeseen. Lisäksi oli tehtävä ehdotus koulutuksen organi-saatioksi ja laskelma tulevien vuosien kokonaiskustannuksista, ehdotus tuomarikoulu-tuslautakunnan kokoonpanosta ja sen tehtävistä. Lautakunnan tehtäviksi asetettiin suunnitella yhdessä oikeusministeriön kanssa pätevytymisjärjestelmän sisältö sekä täydennyskoulutuksen suuntaviivat tuomaripätevyyden saavuttaneille.

Työryhmä luovutti mietintönsä "Tuomariksi pätevytyminen" 14.11.2002 (oikeusministeriön työryhmämietintöjä 2002:6). Oikeusministeriö varasi kirjeellään 12.12.2002 yhteensä 71 viranomaiselle ja yhteisölle mahdollisuuden antaa lausuntonsa. Lausuntoja saatiin yhteensä 50. Åbo Akademi ja Tampereen yliopisto ilmoittivat, etteivät ne anna lausuntoa. Helsingin oikeusaputoimisto ilmoitti lausuntonsa vastaavan pääosin myös Lahden oikeusaputoimiston kantaa. Luettelo lausunnonantajista on liitteenä.

Seuraavana on esitetty työryhmän keskeiset ehdotukset ja tiivistelmä lausuntojen sisällöstä. Muutoin lausuntoyhteenveto seuraa työryhmän mietintöä sikäli kuin lausunnoissa on otettu kantaa ehdotuksiin. Kunkin kohdan alussa on ensin lyhyesti työryhmän ehdotus ja sen jälkeen lausunnonantajien kannanotot. Käytettävissä ollutta aineistoa on jouduttu karsimaan ja keskittymään työryhmän mietinnöstä ilmeneviin keskeisiin seikkoihin.

2. TYÖRYHMÄN KESKEISET EHDOTUKSET

Työryhmä ehdottaa säädettäväksi lain tuomareiden pätevytymisjärjestelmästä. Laki koskisi pätevytymistä yleisten tuomioistuinten, hallintotuomioistuinten ja erityistuomioistuinten kaikkiin tuomarin virkoihin, joihin vaaditaan oikeustieteellinen peruskoulutus. Koulutusjärjestelmän suorittaneiden lisäksi tuomarin virkaan voisi edelleenkin päästä niin sanotulta avoimelta uralta eli hankkimalla tuomarin virkaan tarvittava pätevyys muissa tehtävissä.

Tuomarikoulutus kestäisi yhteensä kaksi ja puoli vuotta ja se koostuisi työharjoittelusta ja teoreettisista opiskelujaksoista. Työharjoitteluun kuuluisi ainakin kolme vähintään kuuden kuukauden pituista työskentelyjaksoa. Kaksi jaksoista olisi suoritettava tuomioistuinlaitoksessa siten, että toisen aikana työskenneltäisiin yleisessä tuomioistuimessa ja toisen aikana hallintotuomioistuimessa tai erityistuomioistuimessa. Kolmas jakso suoritettaisiin muussa oikeudenhoidossa. Yhteensä kuuden kuukauden pituisiin opiskelujaksoihin sisältyisi tuomarin ammatin edellyttämää syventävää tieto- ja taitokoulutusta.

Koulutusjärjestelmästä vastaisi tuomarikoulutuslautakunta. Se suunnittelisi ja ohjaisi koulutusjärjestelmän toteutumista ja tekisi koulutuksen sisältöä koskevat päätökset. Oikeusministeriö päättäisi lautakunnan esityksestä koulutukseen otettavien määrän.

Koulutettavat otettaisiin yhteisen valintamenettelyn perusteella. Siihen voisivat osallistua henkilöt, joilla on oikeustieteen kandidaatin tutkinto ja jotka ovat auskultoineet tai hankkineet sitä vastaavat tiedot ja taidot toimimalla muissa lakimiestehtävissä. Hakijoista valittaisiin ne, joiden oletettaisiin parhaiten täyttävän tuomarilta vaadittavat ominaisuudet ja menestyvän työssään. Tuomarikoulutuslautakunta järjestäisi valinnan ja määrittäisi ennalta valintaperusteet.

Tuomarikoulutuslautakunta vahvistaisi jokaiselle koulutettavalle henkilökohtaisen opintosuunnitelman. Yksittäistapauksissa harjoittelu- ja opiskelujaksot voisivat olla säännönmukaisia lyhyemmät. Koulutettavaa ohjattaisiin ja arvioitaisiin koko koulutuksen ajan. Tuomarikoulutuslautakuntaan perustettaisiin määräaikaisesti täytettäviä tuomarikoulutettavan virkoja, joihin koulutettavat nimitettäisiin määräajaksi. Koulutettavan virkanimike ja toimivalta määräytyisivät sen mukaan, missä virastossa ja tehtävissä työharjoittelu tapahtuisi.

Tuomarikoulutuslautakunta huolehtisi myös siitä, että tuomareille järjestettäisiin ammatillista pätevyyttä tukevaa täydennyskoulutusta.

Tuomarikoulutuslautakuntaan kuuluisi yhdeksän jäsentä, joiden enemmistö koostuisi tuomareista. Muut jäsenet olisivat vuorotellen syyttäjien ja asianajajien edustaja, koulutettavien edustaja, oikeustieteellisten tiedekuntien yhteisesti nimeämä edustaja ja yksi oikeusministeriön nimeämä edustaja. Lautakunta olisi päätösvaltainen, kun läsnä olisi puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja ja puolet muista jäsenistä, joista vähintään kolme olisi tuomareita.

Koulutettavien arvioidaan pääsääntöisesti päättäneen opintonsa ja tuomioistuinharjoittelunsa ainoastaan vähän ennen koulutukseen hakeutumistaan. Tuomarikoulutuksen käytyään he työskentelisivät muutaman vuoden muissa kuin tuomarin tehtävissä. He voisivat työskennellä missä tahansa lakimiestehtävissä hankkiakseen sellaisia taitoja, joiden he arvioivat olevan ansioksi tulevissa tuomarin nimityksissä. Kohtuullisena aikana tuomarin viran saamiseen voitaneen pitää vielä kymmentä vuotta koulutuksen lisäksi. Näin ollen vakinaisen tuomarin viran voisi saada noin 37-vuotiaana.

Alkuvaiheessa on todennäköistä, että tuomarikoulutukseen hakeutuu nuorimpia esittelijöitä. Vanhimmilla esittelijöillä on usein varsin pitkä työkokemus ja tästä syystä heidän mahdollisuutensa päästä tuomarin virkaan ovat hyvät ilman koulutustakin. Heille tulisi kuitenkin järjestää mahdollisuus osallistua täydennyskoulutukseen, joka sisältäisi samoja aiheita kuin tuomarikoulutuksen opiskelujaksot. Tuomareiden eläkkeelle jäämisen vuoksi kaikki nykyiset hovi- ja hallinto-oikeuksien esittelijät ja kärjäviskaalit saisivat laskennallisesti tuomarin viran viimeistään vuonna 2013.

Tuomarikoulutuksen aloittaisi ensimmäisinä vuosina 20 henkilöä. Harjoittelupaikkojen järjestäminen tapahtuisi alkuvaiheessa siten, että hovioikeuksissa, hallinto-oikeuksissa ja kärjäoikeuksissa avoimiksi tulevista esittelijöiden ja kärjäviskaalien viroista tarpeellinen määrä lakkautettaisiin ja tilalle perustettaisiin tuomarikoulutettavan virkoja, jotka täytettäisiin määräaikaisesti. Harjoittelijan työpanoksen arvioidaan olevan vain puolet esittelijän tai kärjäviskaalina työskentelevän työpanoksesta. Tästä syystä henkilöstöä tulisi lisätä harjoittelupaikkoina toimiviin virastoihin noin puolet harjoittelijoiden määrästä, jotta voimavaratilanne ei huonontuisi.

Koko koulutusjärjestelmän arvioidaan lisäävän valtion menoja 0,5 milj. euroa vuonna 2004, 1 milj. euroa vuonna 2005 ja 1,6 milj. euroa vuonna 2006. Lisäksi ennen lain voimaantuloa aiheutuisi kuluja koulutusjärjestelmän toimeenpanon valmistelemisesta vuonna 2003 noin 160 000 euroa.

3. TIIVISTELMÄ LAUSUNNONANTAJIEN KANNANOTOISTA

Pätevöitymis- ja rekrytoitusjärjestelmän lähtökohdat. Työryhmän tavoitteita pidettiin yleisesti kannatettavina. Yhteensä 50:stä varsinaisen lausunnon antajasta runsas puolet hyväksyi ehdotetun järjestelmän lähtökohdiltaan, runsas kymmenen prosenttia hyväksyi huomattavin varauksin ja noin kolmannes oli hylkäävällä kannalla. Viimeksi mainitussa ryhmässä olivat mm. molemmat korkeimmat oikeudet. Suurin osa kielteisesti suhtautuneista näki vaarana, että koulutusjärjestelmä ei avaa tuomarinuraa vaan pikemminkin sulkee sitä. Myös joissakin varauksin suhtautuvissa ja hy-

väksyvissä lausunnoissa epäiltiin uran avoimuuden toteutumista. Yhdessä lausunnossa ehdotettiin kiintiötä avoimelta uralta tuleville tuomareille. Suurin osa kielteisesti suhtautuneista arveli päästävän parempaan lopputulokseen kehittämällä tuomarikoulutusta nykyisten kouluttautumismahdollisuuksien eli esittelijöiden ja käräjäviskaalin virkojen kautta sekä panostamalla jatko- ja täydennyskoulutukseen. Tuomioistuinharjoittelun kehittäminen samassa yhteydessä nähtiin monissa lausunnoissa tarpeelliseksi. Useissa lausunnoissa otettiin kantaa tuomarinuran houkuttelevuuteen. Parhaana keinona houkuttelevuuden lisäämiseksi niissä nähtiin tuomareiden ja koulutettavien palkkauksen parantaminen.

Tuomarikoulutuslautakunta. Noin puolet lausunnonantajista otti kantaa tuomarikoulutuslautakuntaan, sen tehtäviin, kokoonpanoon tai asettamiseen. Vain kahdessa lausunnossa suhtauduttiin varauksellisesti lautakunnan perustamiseen. Tuomarikoulutuslautakunnan perustamisen ja koulutusvastuun siirtämisen sille todettiin monissa lausunnoissa vahvistavan lainkäytön riippumattomuutta. Vastaavasti kannatettiin sitä, että lautakunnassa olisi tuomariemmistö. Kahdessa lausunnossa esitettiin kuitenkin harkittavaksi muuta kuin tuomariemmistöä. Yksittäisissä lausunnoissa haluttiin mm. kasvatustieteen ja aikuiskoulutuksen asiantuntemusta, yliopistoedustusta ja yksityisen sektorin edustusta sekä ruotsinkielisen väestöosan asiantuntemusta lisättäväksi. Lautakunnan asettamista ei kaikin osin pidetty ongelmattomana, mm. ilmoittautumismenettelyä kritisoitiin.

Valinta tuomarikoulutukseen. Yhteensä 60 prosenttia lausui tuomarikoulutukseen valinnasta ja heistä noin puolet kiinnitti huomiota mietinnön perustelujen mainintaan, että koulutus tulisi voida aloittaa pääsääntöisesti ennen 30-vuoden ikää. Ikärajaa pidettiin liian alhaisena ja sen kanssa ristiriitaisena, että valittavilta edellytettäisiin työkokemusta. Ikärajojen asettamisen nähtiin sulkevan kouluttautumismahdollisuuden monelta lupaavalta, tuomioistuimessa työskentelevältä henkilöltä. Muutamassa lausunnossa todettiin, että koulutus pitäisi suunnata ensisijaisesti nykyisille esittelijöille. Kaksi lausunnonantajaa kannatti koulutuksen suuntaamista jo tuomariksi nimitetyille. Seuraavaksi eniten lausujat kiinnittivät huomiota valintakriteereihin. Niitä haluttiin mm. täsmennettäväksi ja määriteltäväksi lain tasolla.

Tuomarikoulutuksen sisältö ja kesto. Lähes 80 prosenttia lausunnonantajista otti kantaa tuomarikoulutuksen kestoan tai sisältöön. Näistä melkein kolmannes piti vieläkin tuomarikoulutuksen kestoja liian pitkinä. Lausuntojen sisältö hajaantui eri asioihin. Muutamassa lausunnossa pidettiin työharjoittelua pintapuolisena ja hajanaisena. Toisaalta joissakin lausunnoissa koulutuksen sisältöä pidettiin myös monipuolisena ja hyvän yleiskäsityksen antavana. Muutamassa lausunnossa ehdotettiin harjoittelu tapahtuvaksi vaihtoehtoisilla tuomioistuinlinjoilla. Jotkut lausunnonantajat totesivat henkilökohtaisen opintosuunnitelman tuovan tarpeellista joustoa koulutukseen.

Koulutettavan ohjaus ja arviointi. Tuomarikoulutettavan ohjauksesta ja arvioinnista lausui noin 40 prosenttia lausunnonantajista. Lähes puolet heistä kiinnitti huomiota siihen, että ohjaukseen tulee olla pätevää ja tehtävään soveltuvaa henkilöstöä. Yhtä laajasti nähtiin koulutuksen järjestäminen ohjaajille tärkeänä. Useissa lausunnoissa todettiin myös, että ohjaajille tulee maksaa korvaus tehtävästä. Muutamassa lausunnossa kiinnitettiin huomiota siihen, että arvioinnin tulee olla yhdenmukaista.

Täydennyskoulutus. Noin puolet lausunnonantajista otti kantaa täydennyskoulutukseen. Täydennyskoulutuksen merkitystä korostettiin laajasti. Muutamassa lausunnossa kiinnitettiin huomiota siihen, ettei mietinnössä ole pohdittu työnjakoa koulutuslautakunnan ja ministeriön välillä. Joissakin lausunnoissa täydennyskoulutusta haluttiin suunnattavaksi siirtymävaiheen tuomareille sekä esittelijöille, jotta heillä olisi mahdollisuus säilyttää kilpailukykyä tuomarikoulutuksen suorittaneiden kanssa.

Tuomareiden nimittämisestä annetun lain muutos. Kolmannes lausui tuomareiden nimittämislain muutosehdotuksesta. Monet tästä lausuneet pitivät sanamuotoa epäonnistuneena ja totesivat, ettei säännöksestä selviä, mitä "vastaavalla pätevyydellä" tarkoitetaan. Yli puolet lausujista katsoi, että mietinnössä esitetty voisi estää tuomioistuineläytöksessä olevan, koulutusjärjestelmään osallistumattoman pätevän henkilön nimittämisen tuomarin virkaan. Tältä osin haluttiin korjausta säädökseen tai perusteluihin.

Koulutettujen sijoittuminen. Noin kolmanneksessa lausunnoista otettiin kantaa koulutettujen sijoittumiseen. Eniten kiinnitettiin huomiota koulutuksen ja tuomarin viran saannin väliseen pitkään väli aikaan. Joissakin lausunnoissa katsottiin, että opit olisivat vanhentuneita. Osa epäili, jaksako moni odottaa vakinaista virkaa, jos yksityinen puoli tarjoaa nopeammin ja paremmin palkattua työtä. Muutamassa lausunnossa katsottiin, että tuomioistuineläytöksen palkkatason kilpailukykyyn tulisi kiinnittää huomiota. Kilpailukeinona pidettiin myös varmaa työpaikkaa. Tämän toteuttamiseksi koulutuksen suorittaneille tulisi perustaa riittävästi vapaita virkoja tuomioistuineläytökseen.

Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset. Koulutettavien määrään kantaa ottaneet muutamat lausunnonantajat pitivät koulutukseen otettavien määrän tarpeen arviointia vaikeana tai mahdottomana tehtävänä. Tärkeänä pidettiin, ettei koulutettavia otettaisi liikaa.

Lähes puolessa lausuntoja otettiin kantaa siirtymävaiheen ongelmiin ja lähes kaikki lausujat korostivat, että nykyisin tuomioistuimissa työskentelevien lakimiesten urakehitys tulee turvata. Lausunnoissa katsottiin mm., että heidän kilpailukykyä tulee varmistaa joko riittävällä täydennyskoulutuksella, oikeudella osallistua tuomarikoulutuksen teoriaopetukseen tai laatimalla heille erikseen suunniteltu pätevyysohjelma, jos heidän kokemustaan ei sellaisenaan katsota koulutuksen käyneen pätevyyttä vastaavaksi. Muutamassa lausunnossa kannatettiin virkarakenteen kehittämistä tuomari-painotteisempaan suuntaan muuttamalla esittelijän virkoja tuomarin viroiksi. Virkarakenteen muutoksen nähtiin tuovan paremmat urakehitysmahdollisuudet niin uuden koulutusjärjestelmän läpikäyneille kuin jo nyt tuomioistuimissa työskenteleville.

Noin puolet lausui harjoittelupaikkojen järjestämisestä. Useissa lausunnoissa arvioitiin harjoittelijan työpanoksen jäävän työryhmän esittämää pienemmäksi ja todettiin, että virkoja ei tulisi lakkauttaa koulutusohjelmaan vedoten. Pikemminkin harjoittelijoiden nähtiin lisäävän viraston muun henkilöstön työtehtäviä.

Taloudelliset vaikutukset. Noin puolet lausunnonantajista totesi, että harjoittelijan palkkauksen tulee olla kilpailukykyinen ja suhteessa esittelijän palkkaukseen, jota esitettiin korotettavaksi. Muutamassa lausunnossa epäiltiin arvioitujen kustannusten riittävyyttä.

4. YLEISET KANNANOTOT

Työryhmän ehdotuksen mukaan tarkoituksena olisi luoda uusi tuomareiden pätevyisyysjärjestelmä siten, että tuomarit voisivat vastata nykyistä paremmin yhteiskunnan ja tuomioistuinlaitoksen heille asettamiin vaatimuksiin. Uudistuksella pyrittäisiin turvaamaan, että tuomioistuinlaitoksen palveluksessa olisi tuomareita, joilla on korkea ammattitaito ja muut hyvältä tuomarilta edellytettävät ominaisuudet. Tavoitteena on, että tuomareiksi valikoituisi lakimieskunnan parhaimmisto. Tämä edellyttää, että tuomarin ammatti koetaan mielenkiintoiseksi ja tavoiteltavaksi. Tuomarin ammatin houkuttelevuutta voidaan arvella lisäävän ammatin yleinen arvostus, asema, palkkaus, itsenäisyys ja riippumattomuus samoin kuin työn mielenkiintoisuus ja haastavuus. Selkeän koulutusjärjestelmän ja mahdollisuuden riittävään ja laadukkaaseen täydennyskoulutukseen uran aikana voidaan myös arvioida lisäävän kiinnostusta ammattia kohtaan. Merkitystä on myös sillä, millainen asema nuorilla lakimiehillä on heidän kouluttautumisaikanaan sekä miten haasteellisia etenemismahdollisuuksia ja työtehtäviä heille tarjotaan.

Tarkoituksena olisi saada aikaan yhtenäinen koulutusjärjestelmä koko tuomioistuinlaitokselle. Tavoitteena olisi valmentaa koulutukseen tulevat tuomarin työhön ja asemaan sekä oikeuslaitoksen toimintaan. Merkittävä osa tuomarin ammattitaidosta kertyisi myös koulutettavan työtehtävistä kouluttautumisen aikana ja sen jälkeen.

Monissa yhteyksissä on todettu, että nykyinen tuomarinura on sulkeutunut ja se pitäisi saada avoimemmaksi. Tavoitteena on pidetty, että liikkuvuus eri lakimiesammattien ja tuomioistuinsektoreiden välillä lisääntyisi ja tuomarinuralle aikovat hankkisivat monipuolista kokemusta eri tehtävistä.

Olisikin toivottavaa, että tuomarikoulutusjärjestelmän myötä tuomareiksi hakeutuisi myös henkilöitä, jotka ovat hankkineet huomattavan osan työkokemuksestaan oikeuslaitoksen ulkopuolelta, mutta kuitenkin tuomioistuintyötä ajatellen merkittävältä oikeudenalalta. Lisäksi tavoitteena on, että tuomareiksi voisivat hakeutua myös sellaiset henkilöt, jotka eivät ole olleet mukana tuomareiden koulutusjärjestelmässä, vaan ovat hankkineet tarvittavan pätevyyden muissa tehtävissä.

Lausunnonantajien käsitykset

Korkeimman oikeuden mukaan tuomarinuralle hakeutumista ajatellen koulutusjärjestelmän merkitys lienee vähäinen. Uran kiinnostavuuden ja sille rekrytoitumisen kannalta olennaisempia ovat muut seikat kuten työn mielekkyys ja palkkaus. Ehdotuksen keskeisiä ongelmia onkin, ettei ole pystytty luomaan takeita sille, että lakimiesten parhaimmisto todella hakeutuisi tuomarin uralle. Tärkeimpiin ratkaisematta jätettyihin kysymyksiin kuuluu juuri harjoittelijoiden palkkauksen taso. Ellei palkkausta saada riittävän korkeaksi, pelkästään se riittää estämään mietinnön tavoitteiden toteutumisen. Koulutukseen hakeutumista saattaa estää myös se, että suhteellisen pitkistä koulutusajasta huolimatta järjestelmä ei voi taata kenellekään vakinaista tuomarin virkaa. Joka tapauksessa nimityksen saaminen kestäisi yleensä useita vuosia. Kokonaisarvioon korkein oikeus katsoo, ettei järjestelmällä ilmeisesti kyetä saavuttamaan asetettuja tavoitteita. Parempaan lopputulokseen voitaisiin luultavasti päästä kehittämällä

tuomarikoulutusta nykyisten kouluttautumisvirkojen kuten hovioikeudenviskaalin ja kärjäviskaalin virkojen puitteissa sekä panostamalla tuomarintehtävissä työskentelevien jatko- ja täydennyskoulutukseen.

Korkeimman hallinto-oikeuden mukaan sinänsä tärkeitä lähtökohtia ovat ne, että tuomarikoulutus koskisi myös hallintotuomioistuinten tuomareita ja että osa työharjoittelusta tapahtuisi hallinto-oikeuksissa. Samoin kiistaton on tarve koulutuksen kehittämiseen tuomioistuinlaitoksessa. Kysymys on kuitenkin siitä, millä tavalla tuomarikoulutus järjestetään. Vaikka mietinnössä painotetaan, ettei ehdotus sulje pois mahdollisuutta päästä tuomarinuralle oikeuslaitoksen ulkopuolelta, pyrkimys erillisen koulutusjärjestelmän aikaansaamiseen puhuu itsessään tätä näkökohtaa vastaan. Tässä vaiheessa olisi parempi ensisijaisesti kehittää nykyistä tuomioistuinharjoittelua ja tuomareiden täydennyskoulutusjärjestelmää kuitenkin niin, että harjoittelu olisi mahdollista joko kokonaan tai ainakin osaksi hallinto-oikeuksissa. Olemassa olevien järjestelmien kehittäminen ja hyödyntäminen mahdollistaisi koulutuksen kattavuuden ja tasapuolisen jakamisen paremmin kuin ehdotettu järjestelmä.

Helsingin hovioikeus katsoo, että työryhmän ehdotus ei ole toteuttamiskelpoinen. Hovioikeus kannattaa työryhmän tavoitetta kouluttaa mahdollisimman päteviä tuomareita. Ammattitaitoisen tuomarikunnan ylläpitäminen on mahdollista edelleen nykyistä järjestelmää kehittämällä. Tuomareiden palkkausjärjestelmän kilpailukyky on ensiarvoisen tärkeä tekijä tuomarinuran houkuttelevuuden lisäämiseksi.

Itä-Suomen hovioikeus pitää kannatettavana tavoitetta saada tuomioistuinlaitokseen tuomarikuntaa, jolla on korkea ammattitaito ja muut hyvältä tuomarilta edellytettävät ominaisuudet.

Kouvolan hovioikeus suhtautuu myönteisesti esitykseen.

Rovaniemen hovioikeus pitää ehdotettua valinta- ja koulutusjärjestelmää sen tavoitteet huomioon ottaen kannatettavana. Järjestelmän vahvana puolena on, että työkokemusta kertyy varhaisessa vaiheessa sekä yleisistä että hallintotuomioistuinista ja muun oikeudenhoidon tehtävistä. Tuomariksi nimitettävän monipuolinen työkokemus edistää esityksen tavoitteena olevaa tuomioistuinlaitoksen menettelyjen laatua. Palkkauksen tulee olla kilpailukykyinen koulutusjärjestelmän houkuttelevuuden turvaamiseksi.

Turun hovioikeuden mukaan paras keino saada lakimieskunnan parhaimmisto hakeutumaan tuomarinuralle on huolehtia siitä, että tuomarikunnan palkkaus on riittävän korkea yksityisen työnantajan maksamiin palkkoihin verrattuna. Tavoitteen toteuttamiseksi myös koulutukseen otettaville maksettavan palkan on oltava kilpailukykyinen.

Vaasan hovioikeus hyväksyy ehdotetut päälinjat ja asetetut tavoitteet.

Helsingin hallinto-oikeus viittaa toimikunnan mietinnöstä antamaansa lausuntoon, jossa se suhtautui sinänsä myönteisesti tuomarikoulutukseen.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus kannattaa mietinnön tavoitteita siitä, minkälaisia henkilöitä koulutukseen pyritään saamaan. Kaikille yhteinen koulutusjärjestelmä rikkoo myönteisellä tavalla tuomioistuinlinjojen välisiä rajoja. Ehdotusta voidaan pitää asia-sällöltään pääosin tarkoituksenmukaisena.

Kouvolan hallinto-oikeuden mukaan koulutusjärjestelmän pääpaino tulisi olla nimenomaan nykyisten esittelijöiden täydennyskoulutuksessa. Vasta toissijaisesti – ja mikäli tuomaripulaa todetaan ilmenevän – koulutusta tulisi tarjota suuremmassa mitassa ehdotetun tuomarikoulutusjärjestelmän mukaisesti. Halukkuutta tuomarikoulutukseen voidaan lisätä kiinnittämällä erityistä huomiota tuomareiden ja esittelijöiden palkkaukseen, urakiertoon ja työolosuhteisiin.

Kuopion hallinto-oikeus pitää tuomarikoulutusjärjestelmän luomista kannatettavana. Malli vaikuttaa lähtökohtaisesti hyvältä samoin kuin se, että koulutuksen sisältö keskittyisi yleisiin tuomarin taitoihin ja laaja-alaiseen oppimiseen. Hyvää on myös se, että koulutuksen järjestämisestä sovittaisiin tulosneuvottelujen yhteydessä.

Oulun hallinto-oikeus katsoo ehdotuksen mukaisen järjestelmän mahdollistavan sen, että tuomioistuimen palvelukseen on tulevaisuudessa hakeutumassa henkilöitä, joilla on korkea ammattitaito ja muut hyvältä tuomarilta edellytettävät ominaisuudet. Hallinto-oikeus yhtyy työryhmän näkemyksiin auskultoinnin kehittämisestä ja pitää erityisen tarpeellisena sitä, että harjoittelu voisi tapahtua ainakin osittain hallinto-oikeuksissa.

Rovaniemen hallinto-oikeus pitää hyvänä kaikille tuomariksi aikoville tarkoitettun yhtenäisen pätevyitysmenettelyn luomista.

Turun hallinto-oikeuden mukaan mietinnössä esitetty vastaa pääosiltaan hallinto-oikeuden näkemystä tuomarikoulutuksen järjestämisestä.

Vaasan hallinto-oikeuden mukaan ehdotusta voidaan pitää jo paremmin toteuttamiskelpoisena, vaikka se sisältää edelleen monia epävarmuustekijöitä, kuten tuleeko tavoite tuomarinuran houkuttelevuudesta tai avoimuuden lisäämisestä toteutumaan.

Espoon käräjäoikeus katsoo, että tarve tuomarikoulutuksen aloittamiseen mahdollisimman pikaisesti on todellinen. Kysymys on siitä, miten koulutus saadaan järjestetyksi mahdollisimman tehokkaalla ja hyvää tulosta tuottavalla tavalla. Mietinnössä esitetty järjestelmä sinänsä lienee hyvinkin toteuttamiskelpoinen, mutta vaatii tarkkaa paneutumista yksityiskohtien keskinäiseksi sovittamiseksi.

Haapajärven käräjäoikeus katsoo, että esitys on tuomarikoulutusmallin osalta toteuttamiskelvoton. Koulutustoimikunnan perustaminen ja tuomarinvirassa olevien koulutusjärjestelmän luominen esitetyllä tavalla ovat kannatettavia. Riippumatta siitä, toteutetaanko koulutusjärjestelmä, tulisi tuomioistuinharjoittelua koskeva kehittäminen käynnistää mahdollisimman pian. Nuorten alalle tulevien koulutusjärjestelmää tulisi kehittää nykyisten järjestelmien pohjalta kokonaisuutena; koko tuomioistuinlaitos, syyttäjälaitos, oikeusaputoiminta ja asianajajakunta. Kaikkiin näihin tulisi kytkeä tähän saakka lähes laiminlyöty työnohjaus ja pätevä teoreettinen, yliopistotasoinen koulutus. Tällöin voitaisiin taata se, että valinta tuomariksi voidaan suorittaa laajasta koulutuksen ja kokemuksen saaneesta joukosta. Näin myös muihin kuin tuomarin ammattiin siirtyvät olisivat saaneet hyvän ammatillisen pohjan. Mikäli avoin ura on vaihtoehto tuomarin ammattiin pääsemiseksi, ei koulutusta eri sektoreilla kannata eikä ole tarkoituksenmukaista kehittää erillään toisistaan. Mikäli ollaan lakkauttamassa viskaali/esittelijäjärjestelmää, joudutaan kysymään, missä lakimiesammateissa 2,5 vuoden tuomarikoulutusjärjestelmän käyneet ennen ja jälkeen koulutuksen hankkisivat lisäko-

kemusta. Edelleen, mistä tulisivat hakijat tuomareiksi n. avoimelta uralta. Yksityissektorin valinneet tuskin ovat kovin suuressa määrin kiinnostuneita tuomarin urasta.

Helsingin käräjäoikeus toteaa tavoitteet yleisesti hyväksytyiksi. Uudistus johtaisi kuitenkin byrokraattiseen ja varsin kalliiseen järjestelmään. Hyväkään koulutusjärjestelmä ei yksinään voi houkuttaa alalle lakimiesten parhaimmistoa. Tärkeintä on saada tuomareiden palkkaus ja tuomarinura sellaiseksi, että kouluttautuminen koetaan mielekkääksi ja että muualta työelämästä myöhemminkin tapahtuva siirtyminen tuomariksi on myös taloudellisesti kannattavaa. Ehdotus on keskeneräinen ja edellyttää huolellista jatkovalmistelua. Tärkeintä olisi ensimmäiseksi kehittää viroissa olevien tuomareiden, esittelijöiden ja kärjäviskaalien täydennyskoulutusta.

Joensuun käräjäoikeus pitää pätevyisyysjärjestelmää pääperiaatteiltaan hyvänä ja kannatettavana. Joka tapauksessa koulutusohjelma on hyvä aloittaa ja tarvittaessa korjata ja täydentää sitä saatujen kokemusten perusteella.

Oulun käräjäoikeuden mielestä esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset ovat pääosin kannatettavia. Koulutusjärjestelmän luominen on askel oikeaan suuntaan, mutta vähintään yhtä olennaista on kiinnittää entistä enemmän huomiota valtion, tässä yhteydessä etenkin tuomioistuinlaitoksen, imagoon ja houkuttelevuuteen työnantajana sekä erityisesti tuomareiden palkkaukseen. Lakimieskunnan parhaimmiston saaminen tuomioistuimen palvelukseen tulee riippumaan ensinnäkin tuomareiden palkkauksesta ja toiseksi siitä, kuinka tuomarinvalintalautakunta tulee nimitysesityksiä tehdessään painottamaan muissa kuin tuomioistuinlaitoksen lakimiestehtävissä hankittua perehtyneisyyttä tuomarinviran tehtäväalan verrattuna tuomioistuinlaitospalveluun.

Tampereen käräjäoikeus lausuu, että erilaisten vaihtoehtojen punninta ja näkökohtien vertailu olisi ollut tarpeen mahdollisimman tarkoituksenmukaisen kouluttautumismallin kehittämiseksi. Hyvin varhaisessa vaiheessa tapahtunut koulutus voi jäädä irralliseksi välivaiheeksi, jolla ei todellisuudessa ole kovin suurta merkitystä monipuolisen tuomarinuran rakentamisessa. Kysyä silloin voi, miten hyvin koulutus vastaa tulevaisuuden tuomareille asetettavia vaatimuksia. Koulutuksen tulisi mahdollisimman hyvin ja tarkoituksenmukaisella tavalla tukea tulevan tuomarin ammatillisten taitojen ja tuomarintyössä tarvittavien muiden valmiuksien kehittymistä ja syventämistä. Tavoiteltavaan päämäärään tuskin päästään mahdollisimman nuorena aloitetulla ja kaikkiin koulutettaviin yhdenmukaisesti sovellettavalla putkikoulutuksella. Päinvastoin aikaisempi työkokemus, erityisosaaminen ja muut mahdolliset opinnot ja tutkinnot tulisi ottaa joustavasti ja yksilöllisesti huomioon koulutusohjelmaa laadittaessa. Koulutusjärjestelmän perusratkaisuja on syytä uudelleen harkita. Mitä houkuttelevammaksi tuomarikoulutus halutaan, sitä korkeampaa palkkaa koulutettavalle tulee maksaa.

Turun käräjäoikeuden mielestä ehdotettu tuomioistuinharjoittelusta erillinen 2,5 vuoden koulutus oikein toteutettuna lisäisi koulutettavien valmiutta tuomarin tehtäviin. Asiaan liittyy kuitenkin monia ongelmia, joihin mietinnöstä ei löydy vastauksia.

Valtakunnansyyttäjä pitää toivottavana tehokkaan ja houkuttelevan pätevyisyysjärjestelmän luomista, mikä kuitenkin takaisi mahdollisuuden myös rekrytoitumiseen tuomioistuinlaitoksen ulkopuolelta. Ehdotettu järjestelmä epäilemättä lisää olennaisesti tuomarin uralle suunnitelmallisesti hakeutumisen mahdollisuuksia ja on kokonaisuudessaan kannatettava.

Lahden kihlakunnan syyttäjänvirasto suhtautuu myönteisesti koulutusjärjestelmän luomiseen.

Helsingin kihlakunnan ulosottoviraston mukaan mietintö on lähtökohtaisesti kannatettava. Jatko- ja täydennyskoulutusjärjestelmä on kuitenkin säilytettävä ja samalla turvattava määräaikaisten käräjätuomareiden, kärjäviskaaleiden ja esittelijöiden sijoittuminen tuomarin virkoihin. Avoimelta uralta tuomariksi pyrkivien kyvykkäiden ja ansioituneiden lakimiesten sijoittuminen tuomarin virkaan olisi turvattava myös käytännössä ja tehtävä samalla tuomarin ura palkkauksellisesti houkuttelevaksi.

Helsingin oikeusaputoimisto uskoo ehdotuksen koulutusjärjestelmästä tukevan edellytyksiä kouluttaa tuomioistuimeen sellaisia tuomareita, joilla on edellytykset hoitaa tehtävänsä menestyksellisesti.

Valtiovarainministeriö katsoo, että ehdotetun kaltaista tuomarikoulutusjärjestelmää voidaan nykytilanteessa pitää tarkoituksenmukaisena. Se tukee valtioneuvoston 30.8.2001 tekemän, valtion henkilöstöpolitiikan linjaa koskevan periaatepäätöksen tavoitetta turvata valtion toimintayksiköille osaava ja sitoutunut henkilöstö.

Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston mukaan ehdotuksen tavoitteet ovat hyvin kannatettavia. Tuomareiden pätevytymistä varten tarvitaan systemaattinen järjestelmä. Toisaalta on tarkoituksenmukaista, ettei koulutuksesta muodostu tarpeettoman muodollista kynnystä tuomarin uralle.

Valtioneuvoston oikeuskansleri toteaa aikaisemmassa lausunnossaan esittäneensä yleisvaikutelmana, että suunniteltu koulutusjärjestelmä on verrattain raskas. Ehdotus ei saa vakuuttumaan, että käsitystä olisi aihetta tarkistaa. Järjestelmä osoittautuu myös melko kalliiksi oikeuslaitoksen resurssien ollessa niukat. Koulutusta ei myöskään ole nivottu auskultointiin. Nämä seikat pitävät edelleen yllä arviota, ettei ehdotetusta koulutusjärjestelmästä oikeuslaitokselle aiheutuvat hyödyt ole ainakaan kiistattomat.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen mukaan ehdotetun tuomarikoulutuksen tavoite on luonnollisesti oikea. Ajatus koulutuksen monipuolisuudesta on kannatettava. Koulutusjärjestelmän suuntaaminen vastavalmistuneille ja sen mukainen palkkaus, harjoitteluaajan pirstaleisuus ja noin 10 vuoden odotusaika ennen virkaa ei välttämättä edistä lahjakkaiden lakimiesten hakeutumista tuomarinuralle. Ehdotus on kuitenkin kokonaisuutena oikeasuuntainen ja jatkovalmistelun pohjaksi sopiva.

Tuomarivalintalautakunta pitää tärkeänä, että tuomareiden koulutusjärjestelmää uusien pätevien tuomareiden rekrytoimiseksi kehitetään.

Helsingin yliopisto suhtautuu myönteisesti tuomareiden pätevytytymiskoulutuksen käyttöönottoon. Yliopisto lähtee siitä, että tällaisen sektorikohtaisen erikoistumiskoulutuksen ja ammatillista pätevyyttä tukevan täydennyskoulutuksen jaksoja pyritään niveltämään yliopistolliseen eli siis tiedepohjaiseen, mutta ammatillisesti painottuvaan liseniaatintutkintoon ja että yliopistoyhteisö muutenkin osallistuu sellaisen koulutuksen sisällölliseen suunnitteluun ja opetuksen antamiseen.

Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekunta kannattaa tavoitetta saada tuomioistuinlaitokseen tuomareita, joilla on korkea ammattitaito ja muut hyvältä tuomarilta edellytettävät ominaisuudet. Työryhmän esittämiä keinoja voidaan pitää osin hyväksyttävänä.

Turun yliopisto kannattaa tuomarien koulutuksen tehostamista. Ehdotus muodostaa käyttökelpoisen mallin tämän tavoitteen saavuttamiseksi. Yhteistä koulutusjärjestelmää koko tuomioistuinlaitokselle voidaan pitää asianmukaisena lähtökohtana. Tärkeänä linjauksena voidaan pitää sitä, että ehdotuksessa korostetaan liikkumismahdollisuuksia eri lakimiesammattien välillä sekä pyritään etsimään ratkaisuja siihen, ettei tuomarinura muodostuisi ainakaan nykyistä suljettumaksi

Vaasan yliopisto pitää tuomarikoulutuksen järjestämistä hyödyllisenä mietinnössä mainituista syistä. Kokonaisuutena arvioiden ehdotettua järjestelmää voidaan pitää hyväksyttävänä.

Suomen Lakimiesliitto r.y. suhtautuu erittäin varauksellisesti useisiin työryhmän ehdotuksiin. Ennen uuden järjestelmän luomista tulisi perusteellisesti selvittää, miten olemassa olevia koulutusjärjestelmiä, kuten yliopistojen ja korkeakoulujen jatko- ja täydennyskoulutustarjontaa olisi mahdollista hyödyntää. Samoin puuttuu kattava selvitys ja selkeä kehityssuunnitelma auskultoinnin kehittämisen osalta. Auskultointi- sekä viskaali- ja esittelijäjärjestelmiä kehittämällä ja erityisesti järjestelmällistä täydennyskoulutusta tehostamalla voitaisiin korvata nimenomaisen tuomarikoulutusjärjestelmän puuttuminen. On taattava se, että järjestelmä kattaa sekä tuomioistuinlaitoksessa työskentelevät että sinne aikovat lakimiehet. Ehdotettu malli sopisi melko huonosti myös nykyiseen joustavaan työurakäsitykseen. Tuomarinuran houkuttelevuudessa keskeisessä roolissa ovat viran arvostus, palkkataso ja mahdollisuudet urakehitykseen. Viime kädessä vain palkkatasoa nostamalla voidaan saada houkuttelevaksi jatkosakin hyviä ja päteviä lakimiehiä.

Korkeimpien oikeuksien virkamiehet r.y. pitää tarpeellisena nykyistä olennaisesti suurempien voimavarojen kohdentamista tuomareiden koulutukseen. Lakimieskunnan parhaimmiston rekrytoiminen tuomareiksi on myös tavoittelemisen arvoista. Ehdotettu koulutusjärjestelmä kuitenkin suuntaa koulutusresurssit epätarkoituksenmukaisesti. Pätevyöitymisjärjestelmää ei tulisi toteuttaa ehdotetussa muodossa.

Hallinto-oikeustuomarit r.y. katsoo, että ehdotettu pätevyöitymis- ja koulutusjärjestelmä palvelee hyvin asetettua tavoitetta saada tuomareita, joilla on korkea ammattitaito ja muut hyvältä tuomarilta edellytetyt ominaisuudet. Toimintaympäristön ja tuomioistuinlaitoksen tehtävien viime vuosikymmenen aikana tapahtuneen voimakkaan muuttumisen vuoksi on tärkeää, että pätevyöitymisjärjestelmään kuuluu myös täydennyskoulutus uran aikana. Palkkojen tuntuva korottaminen on paras keino saada tuomarin virkaan hakeutumaan hyviä ja päteviä lakimiehiä.

Suomen hovioikeustuomarit r.y. katsoo, että pätevyöitymismalli ei takaa ammattitaitoista ja pätevää tuomarikuntaa. Toimikunnan työstä annetuissa lausunnoissa ollutta keskeistä kritiikkiä ei ole otettu huomioon. Malli on ennakoimaton, epämotivoiva ja suljettu ja jakaa esittelijät kahteen ryhmään, mikä karkottaa tuomioistuimista pätevimmän esittelijäkunnan. Usein vaihtuvat harjoittelijat eivät vaikuta tuomioistuimen kannalta muutoinkaan toivottavilta. Ennen uusien, päällekkäisten ja monimutkaisten mallien perustamista tulee yhdenmukaistaa ja kehittää auskultoinnin sisältöä. Samassa

yhteydessä tulee selvittää mm. käräjäviskaalin asema ja ammatillisen liseniaattitutkinnon merkitys. Tuomarien pätevytyymiseen käytettävissä oleva raha tulisi käytettäväksi huomattavasti tehokkaammin lisättäessä tuomari- ja esittelijäkunnan täydennyskoulutusta. Pyrittäessä avaamaan tuomarinuraa tulisi kiinnittää huomiota palkkauksen kilpailukykyyn.

Käräjäoikeustuomarit r.y. lausuu, ettei hankkeeseen kohdistettua kritiikkiä ole otettu huomioon. Yhdistys pitää mallia toteuttamiskelvottomana ja esittää sen jättämistä raukeamaan tai tarvittaessa siirtämistä perusteelliseen jatkovalmisteluun, joka rakentuu suuremmassa määrin nykyisen järjestelmän varaan. Jatkovalmisteluun tuomarijärjestöjen tulee saada jäseninä osallistua. Vaihtoehtoisessa mallissa tuomariintehävistä kiinnostuneet palvelisivat edelleen oikeuslaitoksessa ja pätevimät heistä nimitettäisiin tuomareiksi katsoen kokemuksen monipuolisuus lisämeriitiksi. Mikäli halutaan voitaisiin halukkaille järjestää teoreettinen osuus joko pakollisena tai lisämeriittinä.

Juridiska Föreningen i Finland r.f. katsoo, ettei ehdotus muodosta sopivaa pohjaa tuomarikoulutuksen ja tuomarinuralle rekrytoinnin kehittämiseksi. Rekrytoinnissa tulee ensin pyrkiä tekemään tuomarinura houkuttelevaksi. Tähän ei päästä ehdotetulla mallilla, joka lähinnä tekee uran vielä suljetummaksi. Pitkä ja moniin muihin tuomariammattiteihin verrattuna huonosti palkattu koulutusjakso, joka ei edes takaa tuomarinvirkaa, on selvä heikkous kilpailussa parhaasta työvoimasta. Parhaiten turvataan hyvien lakimiesten rekrytointi sillä, että tuomarinura nykyistä suuremmassa määrin avataan lakimiehille, joilla on kokemusta eri aloilta. Samanaikaisesti pitää kuitenkin huolehtia, että tuomarit vapautetaan muista kuin suoraan lainsoveltamiseen liittyvistä tehtävistä ja että palkkaus on huomattavasti korkeampi kuin nykyisin.

Nuoret Lakimiehet r.y. pitää esitystä pääsääntöisesti oikeansuuntaisena. Yhdistys pitää tärkeänä, ettei tuomarikoulutusjärjestelmän kehittäminen johda siihen, että nykyisen täydennyskoulutuksen ja auskultoinnin kehittäminen unohtuu. Onnistunut auskultointi on tärkeimpiä rekrytointiin vaikuttavia seikkoja.

Suomen Asianajajaliitto vastustaa esitettyä mallia. Järjestelmä edellyttää edelleen kehittämistä. Ehdotus ei takaa, että alalle hakeutuisi lakimieskunnan parhaimmisto. Rekrytoituminen avoimen uran kautta tulee varmistaa. Koulutuksen kesto on liian pitkä. Tuomioistuinharjoittelu tulisi selkeämmin yhdistää koulutukseen.

Suomen Syyttäjähdistys r.y. suhtautuu myönteisesti järjestelmän luomiseen. Syyttäjistön kannalta on toivottavaa, että järjestelmä on tehokas ja houkutteleva.

Julkiset Oikeusavustajat r.y. pitää ehdotusta periaatteiltaan hyväksyttävänä, kun huomioidaan myös avoimelta uralta tulevien mahdollisuudet.

Suomen Oikeusapulakimiehet r.y. yhtyy mietinnön yleisiin tavoitteisiin, mutta toteaa niiden saavuttamisessa tarvittavan myös tuomioistuinlaitoksen järjestelyä ja asenteita koskevia muutoksia. Myönteistä on, että tuomioistuinharjoittelu pysytetään kaikille avoimena ja koulutusjärjestelmästä riippumattomana. Vakava puute on lakiasiaintomistojen jättäminen mietinnön ulkopuolelle.

Suomen tuomariliitto r.y. katsoo, että pyrkimys saada tuomioistuinlaitokselle koulutettuja, ammattinsa taitavia, riippumattomia ja oikeamielisiä sekä itsenäisiä ja yhteistyö-

kykyä omaavia lakimiehiä toteutuu parhaiten nykyismuotoista menetelmää kehittäen. Vaikka liiton käsityksen mukaan erityistä tuomarien koulutusjärjestelmää onkin pidettävä myönteisenä, ehdotus on monilta kohdin ongelmallinen. Liitto pitää tärkeänä, että ensin kehitetään hyvin ohjattu auskultointijärjestelmä systemaattisine opetuksineen ja vasta sitten mietitään, millaista jatkokoulutusta tarvitaan auskultoinnin lisäksi.

Suomen Demokraattiset Lakimiehet r.y. esittää, että ehdotus jätetään raukeamaan, sillä se ei ole toteuttamiskelpoinen. Kritiikkiä toimikunnan mietintöön ei ole otettu huomioon. Pätevyityminen tulisi rakentaa nykyisen järjestelmän kehittämisen kautta. Tuomioistuinharjoittelun jälkeinen palvelu esittelijän tehtävissä, syyttäjänä, asianajajana ja määräaikaisena tuomarina on hyvää tuomarikoulutusta, johon olisi mahdollista liittää teoreettisia koulutusjaksoja. Jo aloitetun ammatilliseen lisensiaattitutkintoon tähtäävän koulutuksen kautta saattaisi myös olla mahdollista opettaa tuomarin tehtävässä tarvittavia tietoja ja taitoja. Ensisijainen keino saada lakimieskunnan parhaimmisto hakeutumaan tuomarin tehtäviin on nostaa tuomareiden palkka tehtävän vastuullisuuden ja vaativuuden kanssa samalle tasolle.

5. KANNANOTOT SÄÄDÖSEHDOTUKSIIN

5.1. Tuomariksi pätevyityminen (L 2 §) / Tuomarin uran avoimuus

Tuomarin virkaan pätevoidytään tässä laissa tarkoitetun koulutusjärjestelmän mukaisesti tai hankkimalla vastaava pätevyys muissa tehtävissä.

Kelpoisuudesta tuomarin virkaan säädetään tuomareiden nimittämisestä annetun lain 11 §:n 1 momentissa.

Lausunnonantajien käsitykset

Korkein oikeus lausuu, että koulutuksen sisällyttäminen pätevyysvaatimukseen saattaa jopa ehkäistä tuomarinuran avaamista, mikä ei ole yleiseltä kannalta hyväksyttävää.

Korkein hallinto-oikeus toteaa olevan vaarana, että ehdotettu koulutusjärjestelmä johtaa tuomarinuran sulkeutumiseen.

Helsingin hovioikeus katsoo, että ehdotettu tuomarikoulutusjärjestelmä lisää tuomarinuran sulkeutuneisuutta, koska käytännössä nimitetyiksi tulevat vain koulutuksen käyneet. Avoimelta uralta hakevilla ei voi olla tuomarin työssä tarvittavia tietoja ja taitoja.

Itä-Suomen hovioikeus lausuu, että kun tuomariksi voidaan tulevaisuudessa pätevoidyttyä useilla tavoilla, on tarpeetonta ajatella tuomarinuran alkavan koulutukseen osallistumisella. Pikemminkin voisi asian käsittää niin, että kaikki, jotka tuomarin virkaan nimitettäessä eivät ole tuomioistuinlaitoksen palveluksessa, nimitetään ns. avoimelta uralta riippumatta siitä, ovatko he suorittaneet tuomarikoulutuksen.

Helsingin hallinto-oikeus toteaa, että sanamuoto vastaavasta pätevyydestä on tarpeeksi kattava ja sinänsä hyväksyttävä. Hallinto-oikeus pitää tärkeänä, että esittelijän tehtävissä tuomioistuimessa pätevoidytyneet henkilöt nostetaan esityksen perusteluissa selväsanaisesti tässä yhteydessä esiin.

Espoon käräjäoikeuden mukaan vaarana on, että tuomariksi pätevyitymisen tulkittaisiin lain sanamuodon mukaisesti tapahtuvan ensisijaisesti koulutusjärjestelmän mukaisesti ja vasta toissijaisesti muissa tehtävissä hankitulla kokemuksella.

Helsingin käräjäoikeus lausuu, että ehdotuksen toteuttaminen sellaisenaan aiheuttaisi vaaran, että järjestelmällä ei saada tuomarin uraa avoimemmaksi, koska mitä nopeammin koulutuksen käyneet saavat tuomarin viran sitä suljetumpi järjestelmästä tulee.

Oulun käräjäoikeus lausuu, ettei koulutusjärjestelmän luominen yksin takaa muissa lakimiesammateissa pätevyityneiden hakeutumista tuomarinvirkoihin nykyistä useammin.

Tampereen käräjäoikeus katsoo, että suljetun ja avoimen uran yhteensovittamista ja siinä huomioon otettavia seikkoja ei ole mitenkään pohdittu.

Turun käräjäoikeus toteaa olevan todennäköistä, että koulutusjärjestelmä huonontaa ns. avoimelta uralta tulevien hakijoiden mahdollisuuksia menestyä viranhaussa ja on siten ristiriidassa tuomarien nimittämisestä annetussa laissa omaksutun tavoitteen kanssa. Käräjäoikeus lausuu vastaavan pätevyiden osalta, että yleensä kysymys on työkokemuksella hankitusta pätevydestä, joka harvoin voinee olla suoraan rinnastettavissa nyt ko. koulutuksella hankittuun pätevyteen. Sen vuoksi ilmaisu vastaava pätevyys voitaisiin korvata esim. ilmaisulla (tuomarin) viran edellyttämä pätevyys. Tämä toisi paremmin esiin sen, että tuomarinura on edelleen tarkoitettu avoimeksi.

Oikeusministeriön lainvalmisteluosasto katsoo, että tuomarivalintalautakunnan nimityskäytäntö on jo pitkälle vakiintunut, ja sitä on tärkeää arvioida koulutusjärjestelmän luomisen yhteydessä. Yleinen käsitys on, että nimittämislain tavoitteet eivät ole täysin toteutuneet eikä myöskään vanhoista virkaikään pohjautuvista nimitysperusteista ole päästy juuri irtautumaan. Kun näyttää siltä, ettei tuomarivalintalautakunnan nykyinen nimityskäytäntö ole riittävällä tavalla painottanut tuomioistuinnan avoimuutta ja muunkin kuin tuomioistuinkokemuksen merkitystä, on sen vuoksi hyvin tärkeää luoda sellainen koulutusjärjestelmä, joka ei vie kehitystä tosiasiallisesti taaksepäin ja tee tuomarinuraa vielä nykyistään suljetummaksi. Tässä suhteessa mietintö ei ole onnistunut parhaalla mahdollisella tavalla. Ehdotetun lain sanamuodot ja perustelut viittaavat siihen, että järjestelmä olisi ainoa keino pätevytyä tuomarin virkaan. Tavoitteena voisi olla, että järjestelmä tarjoaa yhden kanavan saada tuomarilta vaadittavia tiedollisia ja taidollisia ominaisuuksia. Toisaalta järjestelmän läpikäyminen ei voi sellaisenaan taata sitä, että nämä ominaisuudet on saavutettu.

Valtioneuvoston oikeuskansleri lausuu, että työryhmän tekemä tuomareiden nimitysmenettelyn tarkastelu osoittaa, ettei tuomarinura ole juurikaan avautunut. Ehdotettu koulutusjärjestelmä voisi tehdä siitä entistäkin sulkeutuneemman.

Tuomarivalintalautakunta lausuu, ettei järjestelmä tue tavoitetta tuomarinuran avaamisesta. Päinvastoin on oletettavaa, että ura sulkeutuisi. Koulutusjärjestelmän ulkopuolella olisi vaikea pätevytyä siten, että ansiovertailussa kykenisi kilpailemaan viroista koulutuksen käyneen kanssa. Mikäli tuomarinuran halutaan olevan avoin, mikä ei saa olla itsetarkoitus, on huolehdittava, että myös muilla kuin tuomioistuinlaitoksen palveluksessa olevilla on mahdollisuus koulutukseen ja kokemukseen tuomarin työstä. Tämä edellyttää, että tuomarinura on houkutteleva myös taloudellisesti.

Helsingin yliopiston mukaan on syytä korostaa oikeustieteellisten jatkotutkintojen merkitystä harkittaessa, jotka voivat hakeutua niin sanotulta avoimelta uralta tuomareiksi, samoin kuin tuomarin nimitysperusteiden harkinnassa yleensäkin.

Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekunta pitää puutteena, ettei ehdotuksessa ole arvioitu tapoja, joilla varmistetaan, että ns. avoimelta uralta tosiasiallisesti myös hakeudutaan tuomarin tehtäviin. Jyrkkä käsitteellinen kahtiajako tuomarinuran ja avoimen uran välillä on ongelmallista, sillä tuomareiden monipuolisen kokemuksen kannalta olisi suotavaa, että myös tuomioistuinten palveluksessa olevat hankkisivat työkokemusta tuomioistuinlaitoksen ja oikeuslaitoksenkin ulkopuolelta. Tuomioistuinkokemuksella tai uudessa järjestelmässä tuomarikoulutuksen suorittamisella olisi edelleen liian suuri painoarvo. Sen vuoksi tulisi vakavasti harkita kiintiöjärjestelmää, jonka mukaan tietty osa tuomareista valitaan avoimelta uralta. Osuus voisi aluksi olla esim. 10 % ja kasvaa vähitellen esim. 50 %:ksi. Joka tapauksessa tulisi valmistella uusia menettelytapoja, joilla tuomarin viran hakeminen tehtäisiin houkuttelevaksi niille, jotka eivät ole aiemmin työskennelleet tuomioistuimissa. Ehdotetun koulutusjärjestelmän myötä on pelättävissä, että tuomarinura sulkeutuu entisestään, jos tarkoituksena on, että kaikille koulutusjärjestelmään valituille ja sen käyneille myös taataan tulevaisuudessa tuomarinvirka.

Turun yliopisto lausuu, että on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, ettei ehdotettu järjestelmä johda liian suljettuun tuomarinuraan.

Suomen Lakimiesliitto r.y. toteaa, ettei pidä rakentaa tosiasiallisesti suljettuja järjestelmiä. Perusedellytys on, että luodaan yhtenäinen järjestelmä, joka joustavasti tukee tuomarinuran avoimuusperiaatetta ja sen houkuttelevuutta. Lakimiesliitto vastustaa sellaista koulutusjärjestelmää, joka estäisi tuomarinuran avaamisen tuomioistuinlaitoksen ulkopuolella työskenteleville ansioituneille ja päteville lakimiehille tai vaikeuttaisi tuomioistuinlaitoksessa jo työskentelevien lakimiesten urakehitystä.

Korkeimpien oikeuksien virkamiehet r.y. lausuu esityksen jäävän avoimeksi myös sen suhteen, mikä on pätevyisyysjärjestelmän merkitys suhteessa ns. avoimelta uralta tuomareiksi rekrytoitumiseen. Toteutuessaan esitys toisi epävarmuutta sekä tuomioistuinlaitoksen palveluksessa jo olevien että koulutusjärjestelmän kautta pätevyityvien keskuuteen, koska kummankaan ryhmän mahdollisuutta päästä ajallaan tuomarin virkaan ei voida riittävästi turvata. Nykyistä laajemman koulutuksen suuntaaminen tuomareiksi jo nimitetyille sen sijaan tukisi merkittäväällä tavalla pyrkimystä tuomarinuran avaamiseksi. Heti nimittämistä seuraava perehdyttämiskoulutus madaltaisi esim. asianajajien, syyttäjien ja yliopistotutkijoiden kynnystä hakeutua tuomareiksi sekä lisäisi heidän valmiuksiaan omaksua nopeasti tuomarintyössä vaadittavat erityistaidot. Yhdistys ehdottaa pykälän sanamuodoksi: "Tuomarin virkaan pätevoidytään tässä laissa tarkoitetun koulutusjärjestelmän mukaisesti tai osoittamalla tuomareiden nimitämisestä annetun lain 11 §:n mukainen kelpoisuus".

Hallinto-oikeustuomarit r.y. lausuu, että koulutuksen toivottavana ja oletettavana seurauksena voisi olla, että tuomarinura nykyiseen verrattuna avautuisi.

Suomen hovioikeustuomarit r.y. katsoo, ettei mallissa ole piirteitä, jotka lisäisivät tuomarinuran avoimuutta.

Käräjäoikeustuomarit r.y. lausuu, että ehdotetun mallin suurin ongelma on sen ristiriita uudessa nimityslaissa omaksutun avoimen tuomarinuran kanssa. Jos tulevaisuudessa suurien ikäluokkien eläkkeelle pääsyn vuoksi vapautuvat tuomarinvirat täytetään koulutusmallin avulla, se tosiasiallisesti sulkee tuomarinuran muualta tulevilta. Lisäksi koulutuksen läpikäyneiden ja avoimelta uralta tulevien vertailu on mahdotonta.

Juridiska Föreningen i Finland r.f. katsoo, että ehdotus tekee uran lähinnä entistä suljetummaksi.

Nuoret Lakimiehet r.y.:n mielestä koulutusjärjestelmän kehittämisessä on erityisesti pyritty välttämään ns. putkimallia, joka estäisi muiden kuin koulutusohjelman käyneiden nimittämisen tuomarin virkoihin.

Suomen Asianajajaliitto lausuu, että nykyinen malli - ja ilmeisesti myös ehdotus - on täysin suljettu, koska tosiasiallisesti alioikeuksiin on nimittämiskäytännön vuoksi ollut mahdotonta siirtyä tuomioistuinlaitoksen ulkopuolelta. Mietinnössä ei ole riittävästi kiinnitetty huomiota kriteereihin, joilla tuomarikoulutusta vastaava pätevyys on hankittavissa. Vaarana on, että pitkään tuomioistuimissa työskennelleet viransijaiset joutuvat rekrytoinnissa koulutettavia huonompaan asemaan. A fortiori tämä koskee yksityistä sektoria. Ehdotus ei riittävästi turvaa, että ns. koulutusputken ulkopuoliset työnhakijaryhmät voivat myös käytännössä siirtyä tuomioistuinlaitoksen palvelukseen.

Suomen Syyttäjäyhdistys r.y:n mukaan tärkeää on, että alalle on mahdollista rekrytoida myös tuomioistuinlaitoksen ulkopuolelta ja että tuomarinura säilyy avoimena.

Julkiset Oikeusavustajat r.y. kiinnittää huomiota siihen, että avoimelta uralta koke-musta hankkineella tulisi tosiasiaassa olla mahdollisuus siirtyä tuomarin virkaan. Uudistus saattaa entisestään vaikeuttaa avoimelta uralta siirtymistä.

Suomen Oikeusapulakimiehet r.y. pitää suurimpana ongelmana lakimiesten valikoitumisessa tuomarin tehtäviin valinnan keskittymistä lähes yksinomaan tuomioistuinlaitoksessa työskenteleviin. Ehdotettu järjestelmä näyttää edelleen edistävän tuomioistuinlaitoksen ja tuomarinvirkojen sulkeutuneisuutta. Tuomarin koulutusjärjestelmää vastaavan pätevyyden sisältö tulisi määritellä laissa yksiselitteisesti. Tällöin asianajotehtävät lakiasiantoimistoissa on hyväksyttävä tuomarinvirkaan pätevyyden antaviksi lakimiestehtäviksi.

Suomen Demokraattiset Lakimiehet r.y. lausuu, että malli on räikeässä ristiriidassa tuomareiden nimittämistä koskevassa laissa omaksutun avoimen tuomarinuran kanssa. Koulutusmallissa tavoitteena vaikuttaa olevan se, että mahdollisimman kokemattomista henkilöistä koulutetaan sopivia tuomareita. Koulutuksen käyneiden ja avoimen uran kautta tuomariksi pyrkivien vertaaminen keskenään tulisi olemaan erittäin vaikeaa.

5.2. Tuomarikoulutuslautakunta (L 4 §, A 1 § 1, 6 §, 7 §)

L: Tuomareiden koulutusjärjestelmästä vastaa tuomarikoulutuslautakunta. Se suunnittelee ja ohjaa koulutusjärjestelmän toteuttamista sekä päättää koulutuksen sisällöstä. Oikeusministeriö päättää lautakunnan esityksestä koulutukseen otettavien määräs-tä.

A 1§1: Tuomarikoulutuslautakunnan tulee seurata tuomioistuinlaitoksen tuomaritarvetta ja tehdä koulutukseen otettavien määrää koskeva esitys vuosittain oikeusministeriölle.

A 6§: Tuomarikoulutuslautakunnalla on sihteeri. Lautakunnalla voi olla lisäksi muuta henkilöstöä.

Sihteerillä tulee olla soveltuva ylempi korkeakoulututkinto.

Sihteerin nimittää tuomarikoulutuslautakunta. Sihteeri ottaa muun henkilöstön.

A 7§: Sihteerin tehtävänä on valmistella ja esitellä lautakunnassa esillä olevat asiat. Lisäksi sihteeri huolehtii lautakunnan muun toiminnan järjestämisestä.

Lausunnonantajien käsitykset

Helsingin hovioikeus kannattaa lautakunnan perustamista joka tapauksessa suunnittelemaan ja toteuttamaan koko tuomarinuran kestävää monipuolista koulutusohjelmaa.

Rovaniemen hovioikeuden mukaan tuomarikoulutuslautakunnan hallinnosta erillinen asema ja tuomareiden täydennyskoulutuksen siirtäminen lautakunnan huolehdittavaksi vahvistavat lainkäytön riippumattomuutta.

Turun hallinto-oikeus kannattaa pätevyisyysjärjestelmän yleissuunnittelua, johtoa ja valvontaa varten perustettavaa tuomarikoulutuslautakuntaa. Käytännön toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen tarvitaan kuitenkin vahvempi organisaatio, esim. nykyisen oikeusministeriön koulutusyksikön kaltainen suurempi yksikkö.

Valtiovarainministeriö suhtautuu varauksellisesti lautakunnan perustamiseen etenkin, kun sen palveluksessa olisi ainoastaan kaksi virkamiestä. Ministeriö esittää harkittavaksi, voisiko lautakunta tuomioistuinlaitoksen riippumattomuuden vaarantumatta toimia oikeusministeriön yhteydessä. Näin voitaisiin tarvittavat tehtävät ainakin pääosin hoitaa oikeusministeriön nykyisellä henkilöstöllä.

Oikeusministeriön lainvalmisteluosasto lausuu, ettei perustuslaissa tai kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa tarkoitetusta tuomioistuimen riippumattomuusvaatimuksesta voida tehdä sitä johtopäätöstä, että ehdotuksen kaltainen enemmistöltään tuomarijäsenistä koostuva tuomarikoulutuslautakunta pitäisi perustaa. On vielä syytä harkita varsin raskaalta vaikuttavan hallinnollisen mekanismin yksinkertaistamista.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies lausuu, että tuomarikoulutuslautakunnan avulla koulutus voitaneen suunnitella ja toteuttaa tuomareiden riippumattomuuden kannalta hyväksyttävissä olevalla tavalla, vaikka oikeusministeriölle jäisikin tehtäviä koulutuksen käytännön toteuttamisessa. Ajan hengen mukaisesti koulutuksen täytyy myös näyttää riippumattomalta.

Turun yliopiston mielestä koulutuslautakunnan varaan keskeisesti rakentuva järjestelmä on lähtökohdiltaan sopusoinnussa tuomioistuinten koulutuksellisen riippumattomuuden tavoitteen kanssa.

Vaasan yliopisto yhtyy työryhmän ehdotukseen tuomioistuinharjoittelun kehittämiseksi ja katsoo, että lautakunnan tehtäväksi voisi antaa myös tuomioistuinharjoittelun suunnittelun, ohjauksen ja valvonnan. Harjoittelua varten voisi vahvistaa opetus- ja opintosuunnitelmat sekä nimetä harjoittelupaikkakohtaiset ohjaaja- ja vastuuhenkilöt.

Suomen Lakimiesliitto r.y. toteaa, että ottaen huomioon valintajärjestelmän vaativuuden ja myös koulutusjärjestelmän sisällöllisen kehittämisen tarpeen, tulee koulutuslautakuntaan valittavien henkilöiden valintaan kiinnittää erityistä huomiota. Liitto tähdentää, että lautakunnan tulee ottaa huomioon erityisesti seuraavat asiat: Hakijoiden valinnalle asetetaan mahdollisimman selkeät ja mitattavissa olevat kriteerit. Opetusjaksojen sisällölle ja kouluttajille asetetaan selkeät laatukriteerit. Tutortuomareiden toiminnalle asetetaan selkeät arviointikriteerit.

Nuoret Lakimiehet r.y. pitää tärkeänä, että koulutuksen sisältö, ohjaus ja arviointi määritetään valtioneuvoston asetuksella nyt esitetyllä tavalla. Näin tasapainotetaan mietinnön mukaista tuomarikoulutuslautakunnan varsin laajaa harkintavaltaa tuomarikoulutusjärjestelmän suunnittelussa.

Suomen tuomariliitto r.y. pitää tärkeänä, että tuomareiden koulutusta varten saadaan tuomarikoulutuslautakunta, vaikka ehdotettu tuomarikoulutus ei toteutuisikaan.

5.3. Valinta tuomarikoulutukseen (L 5 §, A 1 § 2, 2 §)

L: Tuomarikoulutuslautakunta ottaa koulutettavat tuomarikoulutukseen valintamenettelyn perusteella. Hakijoista valitaan ne, joiden oletetaan parhaiten täyttävän tuomarilta vaadittavat ominaisuudet ja menestyvän työssään. Tuomarikoulutuslautakunta määrittelee ennalta valintaperusteet.

Valinta tuomarikoulutukseen järjestetään yhteisesti koko maassa. Siihen voivat osallistua henkilöt, joilla on oikeustieteen kandidaatin tutkinto ja jotka ovat suorittaneet varatuomarin arvoon tarvittavan tuomioistuinharjoittelun tai hankkineet sitä vastaavat tiedot ja taidot toimimalla muissa lakimiestehtävissä. Tuomarikoulutukseen valittaisiin hakijoista ne, joiden oletetaan parhaiten täyttävän tuomarilta vaadittavat ominaisuudet ja menestyvän työssään. Tuomarikoulutuslautakunta määritteli ennalta valintaperusteet.

A 1§2: Tuomarikoulutuslautakunta julistaa koulutuspaikat julkisesti haettaviksi.

A 2 §: Valintaperusteena otetaan huomioon muun muassa hakijoiden oikeustieteen tuntemus, lakimiehen taidot, yhteistyökyky, kielitaito sekä työkokemus.

Hakijan tietoja ja taitoja tulee valintaa tehtäessä arvioida monipuolisesti.

Perusteluissa todetaan mm., että valinnassa tulisi ottaa huomioon, että silloin, kun henkilö hakeutuu täysimittaiseen koulutukseen, hänen tulisi pääsääntöisesti voida aloittaa koulutus ennen 30 vuoden ikää.

Lausunnonantajien käsitykset

Korkeimman oikeuden mukaan valintakriteerit on jätetty hyvin epämääräisiksi. Ne tulisi määritellä ainakin yleisesti laissa ja yksityiskohtaisemmin asetuksessa.

Helsingin hovioikeus pitää ikärajoja syrjintäkiellon vastaisina. Monipuolisena pidettävää työkokemusta sekä jatkokoulutusta ja julkaisutoimintaa ei voi juurikaan olla alle 30-vuotiailla hakijoilla, jotka ovat auskultoineet. Hakijoiden haastatteluun tulisi osallistua koulutuslautakunta päätösvaltaisessa kokouksessa.

Kouvolan hovioikeus katsoo, että ensimmäisiin koulutusryhmiin tulisi valita esittelijöitä. He voisivat valmistua koulutuksesta nopeammin, koska heillä on jo käytännön kokemusta työstä. Tämän jälkeen etusija tulisi antaa muille oikeudenhoitoalalla kokemusta saaneille.

Itä-Suomen hovioikeus toteaa, että 30 vuoden ikäraja on ristiriidassa sen kanssa, että valittavalta edellytetään työkokemusta.

Rovaniemen hovioikeuden mukaan keskitetty valintamenettely, joka perustuu opinto- ja työsuoritusten arviointiin, haastatteluihin ja soveltuvuustesteihin on tarpeellinen koulutusjärjestelmän avoimuuden vaatimus huomioon ottaen. Valintamenettely täyttää vaatimukset tuomarinuran avaamisesta. Perusteluissa koulutettavien aiemmalle työkokemukselle asetetut vaatimukset ja koulutettavilta edellytetyn iän vaatimukset sisältävät osittain ristiriitaisia elementtejä. Sillä kysymyksellä, mikä on jo tuomioistuinkokemusta omaavien hakijoiden asema valintamenettelyssä, on huomattava merkitys hovioikeuden henkilöstöressurssien kannalta.

Turun hovioikeuden mielestä olisi harkittava, tulisiko valinnan koulutukseen tapahtua kaksi kertaa vuodessa. Tämä saattaisi edesauttaa parhaan potentiaalisen tuomariaineksen hakeutumista tuomioistuinlaitokseen.

Helsingin hallinto-oikeus kyseenalaistaa valittavalta edellytettävien kriteerien asianmukaisuuden siihen nähden, että ollaan vasta valitsemassa koulutettavia, joilla ei välttämättä auskultoinnin lisäksi ole muuta kokemusta työelämästä. Pelkästään asiakirjojen perusteella tapahtuvaa esikarsintaa ei myöskään voida pitää suotavana.

Hämeenlinnan hallinto-oikeuden mukaan varsinkaan koulutuksen aloitusvaiheessa ei tule asettaa ikä- eikä muitakaan ennakkorajoituksia koulutukseen otettaville. Ikärajojen asettaminen on omiaan sulkemaan kouluttautumismahdollisuuden monelta lupaa-valta tuomioistuimessa jo työskennelleeltä henkilöltä. Kuitenkin juuri nämä, vielä vailla pitkää työkokemusta olevat henkilöt, ovat suurimmassa vaarassa jäädä tulevaisuudessa vaille tuomarinimitystä juuri puuttuvan tuomarikoulutuksen vuoksi. Hallinto-oikeuden mukaan ehdotuksessa mainitut mm. loogiseen päättelykykyyn, kielelliseen käsityskykyyn, kirjallisen ja suullisen ilmaisun sujuvuuteen, työmotivaatioon ja yhteistoimintakykyyn liittyvät ominaisuudet onkin syytä nostaa hakijoita valittaessa merkittäviksi kriteereiksi. Testiin pääsy tulisi siten sallia mahdollisimman monelle hakijalle ilman tiheää ennakkokarsintaa.

Kouvolan hallinto-oikeus katsoo, että jos tuomarin nimittämisestä annetun lain 11 § tulee voimaan esitetyssä muodossaan, tulisi valitsemiskriteerit säädellä laissa siten, että nykyisille esittelijöille turvataan hyvät mahdollisuudet koulutukseen osallistumiseen. Sitä, että tuomarikoulutuslautakunta päättää valintaperusteista, ei voida pitää riittävänä. Mikäli tuomarin virkanimitysperusteita ei sidota tuomarikoulutusjärjestelmän suorittamiseen, kuten hallinto-oikeus esittää, ei koulutettavien valinta ehdotetulla tavalla ole niinkään ongelmallista. Koulutuksen suuntaamisesta varsin nuorille lakimiehille ei ole erityisen hyvin perusteltu. Kyvykkäiden, motivoituneiden ja soveliaiden henkilöiden valinta koulutusohjelmaan saattaa olla käytännössä hankalaa. On tiedostettava soveltuvuustestien rajoitukset. Tuomioistuimen esittelijänä toimiminen tulisi lukea eduksi valinnassa.

Oulun hallinto-oikeus katsoo, että alkuvaiheessa koulutuksen aloitusikä voisi olla huomattavasti korkeampikin kuin 30 vuotta, jotta nykyiset tuomioistuinuransa alussa olevat lakimiehet voisivat hakeutua koulutukseen.

Rovaniemen hallinto-oikeuden mukaan keskitetty valintamenettely on tärkeä valintaperusteiden yhdenmukaisen soveltamisen kannalta. Tuomioistuimissa olevien lakimiesten ikärakenne huomioon ottaen vain hyvin pieni osa voisi hakeutua koulutukseen ennen 30 vuoden ikää.

Turun hallinto-oikeus korostaa, että auskultoinnin vaihtoehtona mainittua sitä vastaavien tietojen ja taitojen hankkimista tulee lakia sovellettaessa pitää auskultoinnin kanssa täysin rinnastettavana. Koulutukseen otettavien yläikärajan olisi ainakin siirtymäkauden ajan oltava 30 vuoden asemesta 35 vuotta.

Vaasan hallinto-oikeus katsoo, että ikärajoitus sisältää ikä syrjintää ja on keinotekoinen. Ikärajoitus tosiasiallisesti rajoittaisi monipuolisen työkokemuksen hankkimista. Ikärajoitusta ei tule sisällyttää valintaperusteisiin.

Haapajärven käräjäoikeus ei pidä tyydyttävänä, että tosiasiallisesti jonkinasteisen esikarsinnan tuomarin virkaan suorittaisi koulutuslautakunta. Vaikka koulutukseen pääsy ei takaakaan tuomarinvirkaa, jonkina steisena ennakkoratkaisuna sitä voidaan pitää.

Helsingin käräjäoikeus lausuu, että valintamenettelyn tulisi olla mahdollisimman avoin ja valintaperusteiden selkeitä. Koulutuksen lähtökohtana tulee olla tuomioistuinlaitoksen tarpeet ja tuomarin tehtävien asettamat edellytykset. Mainittujen seikkojen ymmärtäminen onnistuu parhaiten käytännön työssä olevilta tuomioistuinlakimiehiltä.

Tampereen käräjäoikeus pitää myönteisenä, että hakijoiden ominaisuuksia vertaillaan nimenomaan sen selvittämiseksi, miten ne palvelevat tuomarin tehtävän hoitamista. Olisi ehdotettua perustellumpaa suunnitella järjestelmää, jossa koulutukseen otetaan tuomarin uralle kiinnostusta osoittavia, mieluummin vähintään kuin enintään 30 vuotta täyttäneitä lakimiehiä, jotka käyttävät koulutusajan heille jo kertyneen kokemuksen ja osaamisen perusteella tehokkaasti osaamistaan kehittäen, opetusta kyseenalaistaen ja mahdollisesti antamalla arvokasta panosta koko oikeusjärjestelmän kehittämiseen, eikä perusasioita koulunpenkkimäisesti OTK-tutkinon jatkeena opetellen.

Turun käräjäoikeus lausuu valintamenettelyyn liittyvän ongelmia, jotka on mietinnössä pitkälti sivuutettu. On oletettavaa, että monet hakeutuvat koulutukseen melko pian opintojensa päättymisen ja tuomioistuinharjoittelun jälkeen. Tällöin hakijoiden arviointi perustuu pakostakin melko suppeaan aineistoon. Tuomioistuinharjoittelua ei joka paikassa arvioida. Arviot eivät välttämättä ole yhteismitallisia. Myöskään se, että valinta tapahtuisi pääasiassa todistusten perusteella, ei välttämättä johda parhaaseen mahdolliseen lopputulokseen. Juuri tuomarin työssä tarvittavia ominaisuuksia selvittävien kirjallisten kokeiden järjestäminen olisi erittäin vaativa tehtävä. Siihen, miten kokeet käytännössä järjestettäisiin, ei ole otettu kantaa. Myöskään haastattelujen ja soveltuvuustestien käyttäminen ei ole ongelmatonta. Mietinnöstä ei käy ilmi, miten ne järjestettäisiin. 30-vuoden ikäraja on liian alhainen, mikä saattaisi johtaa varteenotettavien ehdokkaiden jäämiseen koulutuksen ulkopuolelle. Ehdotuksen mukaan koulutukseen valittavalta ei enää vaadittaisi tuomioistuinharjoittelun suorittamista. Ottaen huomioon ehdotetun koulutuksen sisällön ehdotusta voidaan pitää perusteltuna.

Helsingin kihlakunnan ulosottoviraston mukaan ikä ei saisi muodostua yhdenvertaisuus huomioon ottaen esteeksi. Prosesseissa asianosaisten oikeusturva ja työyhteisössä sujuva työskentely päinvastoin edellyttävät, että avoimelta uralta rekrytoidaan myös henkilöitä, joille on jo kertynyt elämäkokemusta, käytännön yhteiskuntatuntemusta ja työelämässä saavutettuja sosiaalisia voimavaroja.

Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston mukaan uran avoimuuden kannalta on keskeistä myös se, ketä henkilöitä ja missä vaiheessa ehdotettuun koulutukseen valitaan. Tarkoituksenmukaista resurssien kannalta on, että koulutukseen osallistuvat suhteellisen nuoret lakimiehet. Tämä toisaalta johtaa siihen, että tavoite saada monipuolista työkokemusta omaavia lahjakkaita lakimiehiä koulutukseen, ei voi toteutua. Pelkäämään koulutukseen osallistuvien palkkaus jo johtanee tosiasiasa siihen. Kun näin on, on ehkä tarpeetonta korostaa sitä, että koulutus olisi aloitettava ennen 30 vuoden ikää.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies pitää ”ikärajaa” perustuslain 6 §:n 2 momentin syrjintäkiellon kannalta ongelmallisena. Koulutuksen suuntaaminen nuorille lakimiehille saattaa lisätä tuomarinuran sulkeutuneisuutta. Olisiko tarkoituksenmukaisempaa suunnata koulutus ainakin ensivaiheessa jo kokemusta omaaville lakimiehille, esim. nykyisille esittelijöille. Mikäli koulutukseen valittaisiin vasta sen jälkeen, kun hakija olisi jo hankkinut työkokemusta, koulutukseen hakeutuisivat ne, jotka olisivat tuomarin virasta aidosti kiinnostuneita ja motivoituneita koulutukseen. Koulutukseen voisivat hakeutua tällöin myös pitkän ja monipuolisen uran tuomioistuinlaitoksen ulkopuolella tehneet henkilöt. Harjoittelussa voitaisiin ottaa huomioon aikaisempi työkokemus. Harjoittelu kokemustaan puuttavalla oikeudenhoidolla voitaisiin tällöin järjestää pidemmäksi kuin ehdotuksessa. Myös teoriakoulutus saattaisi olla tehokkaampaa. Saattaisi olla aihetta vielä pohtia, pitäisikö hakeminen koulutukseen järjestää jollakin tavoin alueelliseksi, jolloin hakija voisi jo hakuvaiheessa valita ne alueet, joiden piirissä hän on valmis siirtymään.

Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekunta lausuu, että ikärajan asettaminen näin alhaiselle tasolle voi olla ongelmallista. On vaarana, että koulutukseen hakeutuisi keskimääräistä enemmän sellaisia henkilöitä, jotka ikään kuin ajautuisivat seuraavaan koulutuspaikkaan.

Suomen Lakimiesliitto r.y. toteaa, että käytännössä kysymys on ensi vaiheen valinnasta tuomarinuralle. Ottaen huomioon mm. valintamenettelyn vaativuuden, tulee tuomarikoulutuslautakuntaan valittavien henkilöiden valintaan kiinnittää erityistä huomiota.

Korkeimpien oikeuksien virkamiehet r.y. katsoo, että tarkoituksenmukaisinta olisi suunnata koulutus joko määräaikaiseen tai vakinaiseen tuomarin virkaan nimitetyille tai tuomioistuimeen esittelijäksi otetulle. Koulutus sisältää sellaisia välittömästi tuomarin ammattia tukevia aineita, joita opiskeluaan on hyvin motivoitu vain sellainen henkilö, joka on jo valittu tuomioistuimen virkaan ja jonka tavoitteena on edetä tuomioistuinurallaan. Vielä yhdistys lausuu, ettei ehdotuksessa ole tarkemmin määritelty niitä valintakriteereitä ja -menettelyä, joilla koulutukseen otettavat valitaan.

Hallinto-oikeustuomarit r.y. katsoo, että 30 vuoden ikäraja olisi luovuttava. Nuorella lakimiehellä tulisi olla valmistumisen ja auskultoinnin jälkeenkin riittävästi aikaa toimia erilaisissa juristin tehtävissä ennen päätöstä hakeutua tuomarin tehtäviin. Ikära-

ja saattaa estää tuomioistuinlaitoksen ulkopuolella monipuolisesti ansioituneiden lakimiesten hakeutumisen koulutukseen samoin kuin rajoittaa parhaillaan tuomioistuimessa toimivien esittelijöiden mahdollisuuksia päästä koulutukseen.

Käräjäoikeustuomarit r.y. pitää esityksen suurimpana puutteena sitä, että juuri auskultointinsa päättäneistä ei voida millään valintamenettelyllä löytää niitä lakimieskunnan parhaimmistoon kuuluvia henkilöitä, jotka esitetystä noin 37 vuoden iässä henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan ovat soveltuvia tuomarintehtäviin. Ehdotettu esikarsinta kirjallisella aineistolla saattaisi olla omiaan liiaksi suosimaan teoreettista lahjakkuutta. Malli rakentuu sille virheelliselle otaksumalle, että soveltuvuus tuomariksi voitaisiin ratkaista auskultointiarvion, lyhyehkön haastattelun ja psykologisen soveltuvuustestin avulla. Yhdistys ei ole vakuuttunut, että olisi vielä kehitetty psykologista testiä, jonka mittaisi tuomarilta vaadittavia henkisiä ominaisuuksia. Valintaperusteita ei tulisi jättää asetuksen tasoiseksi. Asetuksen 2 §:n perusteina mainittu yhteistyökyky mahdollistaa harkintavallan mielivaltaisen käytön ja on ylipäänsä kyseenalaista voidaanko hyvän tuomarin ominaisuuksia kuvata tuolla sanalla. Yhdistys asettaa kyseenalaiseksi keskitetyn valintajärjestelmän, joka homogenisoi tuomarikunnan ja tosiasiasa keskittää valtaa liiaksi Helsinkiin ja koulutuslautakunnan sihteerille. Yhdistys saattaa myös kysymyksenalaiseksi, onko parhaimmisto nuorista, perhettä perustavista lakimiehistä valmis hakeutumaan taloudellisesti liian vähän palkitsevaan, asuinpaikan vaihtoa edellyttävään koulutukseen. Mallissa on myös sisäisiä ristiriitoja: toisaalta edellytetään jo hakijoilla olevan monipuolista työkokemusta, toisaalta todetaan, että koulutetut eivät saa heti tuomarinvirkaa vaan joutuvat työskentelemään muissa tehtävissä työkokemuksen hankkimiseksi.

Juridiska Föreningen i Finland r.f. katsoo, että valintamenettely ei ole tyydyttävä. Asetetut kriteerit ovat heikkoja ja voivat johtaa sovellettaessa vaikeuksiin ja mielivaltaan.

Suomen Oikeusapulakimiehet r.y. katsoo, että henkilö tulisi ensin valita tuomarinvirkaan. Valinnan jälkeen järjestetään tarpeellinen tuomarikoulutus, mikäli henkilö ei ole tätä koulutusta aikaisemmin saanut. Tällöin ei tarvita erillistä valintamenettelyä tuomarikoulutukseen. Tuomarikoulutuksen valintaperusteet ovat liian epämääräiset. Ne muodostuvat käytännössä myös tuomarinviran valintaperusteiksi, minkä vuoksi niistä on säädettävä yksityiskohtaisesti laissa tai ainakin valtioneuvoston asetuksessa. Lakiehdotuksen 5 §:n 2 momentin valintaperusteiden osalta ei ole huomauttamista.

Suomen tuomariliitto r.y. lausuu, että käytännössä olisi kyse ensiasteen valinnasta tuomarin virkaan. Tästä syystä koulutettavien valintakriteerit olisi harkittava tarkkaan.

Suomen Demokraattiset Lakimiehet r.y. katsoo olevan mahdotonta löytää koulutettaviksi lähes suoraan yliopistosta ne nuoret henkilöt, jotka 37 vuoden iässä osoittautuisivat maan lakimiesten parhaimmistoksi. Käytännössä valinnan koulutukseen tulisi suorittamaan lautakunta sihteerinsä esityksestä. Kun koulutettavat valittaisiin melko pian opintojen jälkeen, saattaisivat valinnat johtaa sellaisten ominaisuuksien suosimiseen, jotka eivät korreloi käytännön tuomarintyössä tarvittavien valmiuksien kanssa.

Svenska Finlands folkting ehdottaa, että valittaessa tuomarikoulutettavia kiinnitettäisiin erityistä huomiota hakijoiden ruotsin kielen taitoon ja että nämä taidot testattaisiin. Hyvät ruotsinkielen taidot omaaville lakimiehille tulisi varata kiintiö koulutuksessa, jotta ruotsinkielentaitoisten tuomareiden saanti tulevaisuudessa turvattaisiin.

5.4. Tuomarikoulutuksen sisältö ja kesto (L 6 §, A 3 §)

L: Tuomarikoulutukseen kuuluu työharjoittelu- ja opiskelujaksoja. Työharjoittelu kestää yhteensä kaksi vuotta ja opiskelujaksot yhteensä kuusi kuukautta.

Työharjoitteluun sisältyy ainakin kolme vähintään kuuden kuukauden pituista työskentelyjaksoa. Kaksi jaksoista on suoritettava tuomioistuinlaitoksessa siten, että toisen aikana työskennellään yleisessä tuomioistuimessa ja toisen aikana hallintotuomioistuimessa tai erityistuomioistuimessa. Kolmas jakso suoritetaan muussa oikeudenhoidossa.

Opiskelujaksoihin sisältyy tuomarin ammatin edellyttämää syventävää tieto- ja taitokoulutusta.

A: Opetusjaksojen tulee sisältää niitä erityisaineita, joita tuomarin on hallittava työssään. Opetukseen sisältyy muun muassa oikeusteoriaa, tuomarin etiikkaa, oikeuslähteoppia, oikeudellisen tiedon hallintaa, todistajanpsykologiaa, tulkintataitoja, tuomion kirjoittamista ja prosessin johtoa sekä yhteistyö- ja viestintätaitoja.

Lausunnonantajien käsitykset

Korkeimman oikeuden mukaan työharjoittelu olisi hajanaista, pirstaleista ja pintapuolista. Parempi koulutuksellinen lopputulos saavutettaisiin mikäli koulutettava voisi paremmin keskittyä tiettyyn tuomioistuinlinjaan ja näin hankkia siltä mahdollisimman hyvät taidot.

Korkeimman hallinto-oikeuden mukaan kouluttautumisen keston lyhentäminen on oikeasuuntainen toimenpide. Samalla voidaan kuitenkin kysyä, onko realistista olettaa, että pätevimmat nuoret lakimiehet, jotka ovat suorittaneet noin viiden vuoden oikeustieteen perusopinnot ja noin vuoden mittaisen tuomioistuinharjoittelun, ovat vielä valmiita opiskelijana ja harjoittelijana toimimiseen kahden ja puolen vuoden ajan. Koulutuksesta suurin osa muodostuisi työharjoittelusta. Voidaan kysyä, eikö samaan lopputulokseen päästäisi esittelijänvaihdon ja esittelijöiden työharjaannuksen systemaattisella kehittämisellä ja sen kytkemisellä täydennyskoulutukseen. Mietinnössä jää avoimeksi, mitkä yksiköt ja ketkä henkilöt antavat teoriaopetusta ja minkä sisällöistä se on. Riippumattomuuden kannalta olisi tähdellistä, ettei koulutusta antaisi hallintoviranomainen, jolla ei liioin ole riittävästi osaamista tähän. Oikeustieteelliset tiedekunnat eivät toisaalta ole yksiköitä, joilta yliopiston ulkopuoliset tahot voivat resursseja osoittamatta vaatia niiden tehtäviin kuulumattomien koulutuspalvelujen antamista.

Helsingin hovioikeus pitää harjoittelun kestoja edelleenkin liian pitkänä. Koulutuksen kesto voisi auskultoinnin jälkeen olla enintään puolitoista vuotta, joka koostuu vuoden mittaisesta työharjoittelusta joko käräjä-, hovi- tai hallinto-oikeudessa sekä puolen vuoden mittaisesta teoriakoulutuksesta. Nykyistä tuomioistuinharjoittelua kehittämällä ja siihen luontevasti jatkuvaksi suunnitellulla koulutuksella on saatavissa tehokkaampi ja edullisempi koulutusjärjestelmä. Tuomioistuinharjoittelun suorittanut voisi jatkaa harjoitteluaan joko käräjäviskaalina tai esittelijänä hovi- tai hallinto-oikeudessa. Hovioikeus katsoo, että toimiminen esittelijänä on nykyisinkin monipuolista ja tehokasta tuomarin tehtäviin kouluttautumista. Koulutusjärjestelmän runko työharjoittelun osalta on siten jo olemassa. Työryhmän ehdottamalla 6-8 kuukauden mittaisilla työharjoittelujaksoilla ei ole mahdollista perehtyä kuin pinnallisesti tuomarin tehtäviin. Lisäksi

koulutettavien lyhyt työskentely harjoittelupaikkaa kohden aiheuttaa ylimääräistä työtä virastoissa.

Hovioikeus kannattaa työryhmän ehdottamaa teoriakoulutusta, joka tulee järjestää tuomareiden täydennyskoulutuksena. Koulutuksen ja työharjoittelun tulee olla keskenään yhteydessä. Työryhmä ei ole riittävästi kiinnittänyt huomiota teoriakoulutuksen sisällön määrittelyyn. Lausunnossa ehdotetaan nykyisen auskultointijärjestelmän kehittämistä tehokkaammaksi.

Kouvolan hovioikeus pitää koulutusaikaa sekä jaottelua teoriaopintoihin ja käytännön harjoitteluun kestoiltaan sopivina. Sen sijaan hovioikeus pitää koulutusjärjestelmää raskaana sekä koulutuslautakunnan että tuomarikoulutusta järjestävien koulutusyksiköiden kannalta. Tulisi luoda vaihtoehtoiset koulutusmallit siten, että ensimmäisessä mallissa olisi käräjäoikeuden ja hovioikeuden koulutusjaksot sekä lyhyet jaksot muissa oikeudenhoidon yksiköissä. Toinen malli sisältäisi käräjäoikeuden ja hovioikeuden jakson lisäksi lyhyen hallinto-oikeudessa suoritettavan koulutusjakson sekä jakson muussa oikeudenhoidossa. Kolmas koulutusmalli sisältäisi pidemmän hallinto-oikeudessa suoritettavan koulutusjakson sekä käräjäoikeudessa ja hovioikeudessa sekä muissa oikeudenhoidon koulutusyksiköissä suoritettavat lyhyemmät koulutusjaksot. Jaottelu olisi perusteltu siksi, että käräjä- ja hovioikeuksissa on yhteensä 648 tuomarin virkaa ja hallinto-oikeuksissa vain 145. Lisäksi hallinto-oikeuksissa työskenteleville olisi hyödyllistä harjoitella yleisissä tuomioistuimissa, koska hallinto-oikeuksilla on tarvetta lisätä suullisia käsittelyjä. Koulutusmallien kautta olisi mahdollista suorittaa vertailua koulutettavien kesken ja ne parantaisivat koulutusyksikköjen mahdollisuuksia järjestää tuomarikoulutusohjelman edellyttämää koulutusta.

Rovaniemen hovioikeus lausuu, että esitetty harjoittelu on monipuolista ja se antaa hyvän yleiskäsityksen oikeudenhoidon tehtävistä. Harjoittelujaksojen rajallinen pituus ja siitä seuraavat työtehtävien rajoitteet huomioon ottaen harjoittelun merkitystä koulutettavan pätevytyksessä ei tule yliarvioida. Asetusluonnoksen tarkoittamat tuomariaineet ovat keskeisiä tuomariksi koulutettavan ammattitaidon kehittymisen kannalta.

Turun hovioikeus pitää koulutusjaksoa edelleen liian pitkänä. Perustyöpaikkaharjoittelun tulisi tapahtua käräjäoikeuksissa ja sen jälkeen koulutettava voisi valintansa mukaan olla harjoittelijana hovioikeudessa tai hallinto-oikeudessa. Käräjäoikeusjakso voisi kestää vuoden, toinen jakso kahdeksan ja teoriakoulutus neljä kuukautta. Hovioikeus pitää tärkeänä, että ministeriö asettaisi asiantuntijatyöryhmän suunnittelemaan koulutuksen sisältöä jo ennen lain voimaan tuloa.

Vaasan hovioikeus toteaa, että jos tuomarikoulutuksesta ei ole tarkoitus tehdä ainoata tietä tuomariksi, olisi esittelijöiden ja muissa tuomioistuintehtävissä työskentelevien mahdollisuuksia tuomarikoulutusta vastaavan pätevyyden hankkimiseen täsmennettävä. Tämän vuoksi asetuksessa olisi mainittava opintojaksojen sisältävän niitä erityisaineita, joita tuomarin ja esittelijän on hallittava työssään.

Helsingin hallinto-oikeus lausuu, että mikäli termiä muu oikeudenhoito käytetään, sen tulee katsoa sisältävän ainakin myös oikaisu- ja muutoksenhakutyypiset elimet ja tämä tulee perusteluissa myös erityisesti todeta. Vaihtoehtona tulee olla työskennellä osa harjoitteluajasta hallintoviranomaisessa.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus lausuu, että tuomareiden nykyinen palkkaustaso ja realistisesti arvioitu urakehitys huomioon ottaen koulutukseen käytetty aika saattaa edelleen olla pitkäkö. Tämän vuoksi olisi syytä järjestää teoreettisten opintojen koulutus siten, että ne voidaan suorittaa pääosin joko harjoittelujaksojen tai muun työn ohessa, jolloin pakollinen sitoutumisaika jäisi kahteen vuoteen.

Rovaniemen hallinto-oikeuden mukaan ehdotus koulutuksen sisällön osalta on hyvä.

Espoon käräjäoikeuden mielestä olisi yleisessä tuomioistuimessa tulevaisuutensa suunnittelevalle koulutettavalle osoitettava työharjoittelu-aika yleisessä tuomioistuimessa esim. ainakin vuoden mittaiseksi.

Helsingin käräjäoikeus epäilee, päästäänkö harjoittelujakson aikana lainkaan pintaa syvemmälle. Parempi ratkaisu saattaisi olla kehittää hovioikeuden asessorin ja viskaalin sekä kärjäviskaalin tehtäviä niin, että näistä muodostuisi nykyistä selkeämmin tuomarin uraan tähtäviä alkuvirkoja. Tämä edellyttäisi näissä viroissa toimivaltasäännösten muuttamista niin, että virkatehtäviin kuuluisi nykyistä enemmän ratkaisuvaltaan. Vastaavia virkoja tulisi perustaa hallinto-oikeuksiin ja erityistuomioistuihin. Opetuksen sisällön teoreettinen osa kuuluu jokaisen lakimiehen oikeudelliseen "perus-sivistykseen". Tämän vuoksi osa tästä opetuksesta olisi luontevammin liitettävissä OTK-tutkinnon suorittamiseen opintojen loppuvaiheessa. Muilta osin ehdotuksessa kaavailtu opetus voitaisiin järjestää tuomareille täydennyskoulutuksen osana. Yliopisto-opintojen ja tuomioistuinharjoittelun jälkeen monellakaan ei liene taloudellisia edellytyksiä kahden ja puolen vuoden lisäkoulutukseen, joka ei edes takaa tuomarinvirkaa.

Joensuun käräjäoikeus lausuu, että yksi harjoittelujakso olisi hyvä suorittaa joko oikeusaputoimistossa tai asianajotoimistossa.

Oulun käräjäoikeus lausuu, että teoriakoulutuksen aineet ovat osin varsin yleisiä ja paremminkin yliopistokoulutukseen kuuluvia. Ongelmana tulee nimitettävien kuten nykyistenkin tuomarien osalta olemaan vahvan substanssiosaamisen hankkiminen.

Tampereen käräjäoikeus lausuu, että kun koulutukseen valitaan kokeneita ja osaavia henkilöitä, asettaa tämä haasteita koulutuksen sisällölle ja koulutusmetodeille. Koulutuksen sisällön on oltava joustavaa, mihin valmiudet onkin olemassa yksilöllisten opintosuunnitelmien ja teoriaopintojen monipuolisten toteuttamistapojen avulla.

Turun käräjäoikeus katsoo ottaen huomioon sen, että koulutukseen valittavilta edellytetään suoritettua tuomioistuinharjoittelua tai sitä vastaavaa kokemusta, että koulutusta voitaisiin ehkä vieläkin hieman lyhentää, esim. niin, että se koostuisi 1,5 vuoden harjoittelusta ja kuuden kuukauden opiskelujaksosta. Teoriajaksojen järjestäminen tulisi olemaan erittäin hankalaa. Tilanne, jossa valtioon määräaikaisessa virkasuhteessa oleva työskentelee asianajotoimiston palveluksessa, ei ole ongelmaton. Mietinnössä ei oteta kantaa esim. siihen, minkä kriteerien mukaan asianajotoimisto voi laskuttaa harjoittelijan tekemästä työstä. Useissa tapauksissa koulutettava tulisi myös toimimaan asianajotoimistossa ja käräjäoikeudessa samalla paikkakunnalla. Tästä voisi aiheutua esteellisyyksiä tai ainakin niitä koskevia epäilyksiä.

Valtakunnansyyttäjä lausuu harkittavaksi tulevan, miten tuomariksi pätevytyymiseen liittyvä harjoittelu ja apulaissyyttäjäjärjestelmä sovitetaan yhteen mm. työnkuvien ja toimivallan osalta. Järjestelmien tulee profiloitua selvästi toisistaan erotettaviksi, vaikka niiden toteuttamisessa pyrittäisiin hyödyntämään samoja toimintoja.

Helsingin kihlakunnan ulosottoviraston mukaan työharjoittelu ulosottopiireissä tulisi tehdä varteenotettavaksi vaihtoehdoksi.

Helsingin oikeusaputoimisto ehdottaa harjoittelujaksoa oikeusaputoimistossa pakolliseksi kaikille koulutettaville.

Oikeusministeriön lainvalmisteluosasto herättää kysymyksen, miten hyvin asianajaja-toiminnan luonteeseen sopii se, että yksityisen asianajotoimiston palveluksessa olisi valtion virkamiehiä. Koulutukseen sisältyvien oppiaineiden luettelo asetuksessa ei ehkä ole tarpeen. Säännösehdoituksessa on epäselviksi jääviä komponentteja.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies pitää arvokkaana sitä, että tuomarin koulutus- ja kokemustaan sisältyy työskentelyä paitsi erilaisissa tuomioistuimissa, myös muussa oikeudenhoidossa. Tuomarikoulutuksen monipuolisuus on sopusoinnussa tuomarinuran avoimuuden perimmäisten tavoitteiden kanssa.

Tuomarivalintalautakunnan käsityksen mukaan työskentely ehdotetuissa harjoittelu-paikoissa antaisi koulutettaville hyviä valmiuksia tuomarin tehtävien hoitamiseen edellyttäen, että ohjaus on laadukasta ja ajanmukaista.

Helsingin yliopisto lausuu, että kun täydennyskoulutuksen järjestämisen edellytetään mietinnössä tapahtuvan oikeustieteellisten tiedekuntien kanssa yhteistyössä, todetaan tällöin, että täydennyskoulutusta nivelletään tiedekuntien myötävaikutuksin jatkokoulutukseen, etenkin ammatillisesti painottuvaan lisensiaatintutkintoon. Yhtäläisesti olisi koulutusjärjestelmien keskinäisessä niveltämisessä otettava huomioon pätevytyymiskoulutuksen teoriaisuus.

Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekunnan mukaan koulutuksen järjestämisessä on olennaista ottaa huomioon nykyaikaiset käsitykset oppimisesta. Olennaista on koulutettavien ja koulutettavien ryhmän omatoimisuus tiedon ja osaamisen löytämiseksi. Lausunnossa suhtaudutaan epäillen käytännöllisen harjoittelun pituuteen. Se ei edusta modernia koulutusajatusta. Vastaavasti nykymuotoisen auskultoinnin poistaminen on järjestelmälliseen tuomarikoulutukseen siirryttäessä keskeinen, varteen otettava nettelyvaihtoehto. Sen sijaan koulutusjärjestelmän tulisi edistää tuomareiden jatkokoulutusta ja pidemmän tähtäimen tavoitteeksi tulisi asettaa lisensiaattien sekä tohtoreiden merkittävä osuus tuomarikunnan keskuudessa.

Turun yliopisto pitää myönteisenä koulutuksen keston tiivistämistä. Edelleenkin kokonaisuudesta saattaa olla aiheellista pohtia, koska muistiosta ei ilmene selkeitä perusteluja kahden vuoden harjoittelulle, vaikka pakolliset jaksot muodostuvat kolmesta puolen vuoden jaksosta. Toisaalta henkilökohtainen opintosuunnitelma tekee mahdolliseksi sen, että kesto voidaan kunkin kohdalla räätälöidä mielekkääksi. Jatkovalmistelussa on tarpeen arvioida yksityiskohtaisesti opetuksen konkreettisia toteuttamis- ja organisointitapoja. Jatkovalmistelussa on vielä pohdittava opiskelujaksojen sisältöä. Lakiehdotuksen 6 §:n 3 momentti jättää koulutuksen sisällön varsin avoimeksi. Ase-

tuoluonnoksen 3 §:n säännös koulutuksen sisällöstä ei kuvaa esim. sitä, mikä on tuomarin ammatin kannalta keskeistä oikeustieteellistä ainesta, jota tällaisiin opiskelujaksoihin olisi syytä sisällyttää. Keskeinen kysymys liittyy siihen, millaiseksi oikeustieteellisten tiedekuntien rooli ja osuus tulee muodostumaan opiskelujaksojen tuottamisessa. Sama kysymys liittyy täydennyskoulutukseen.

Vaasan yliopisto pitää koulutuksen kestoa kansainvälisesti poikkeuksellisen pitkänä. Kolmen ja puolen vuoden pituista koulutusaikaa voitaisiin olennaisella tavalla lyhentää, jos tuomioistuinharjoittelu otettaisiin suunnitelmalliseksi osaksi koulutusjärjestelmää. Yksityissektorin ja hallintotuomioistuinten tarpeita ei välttämättä ole otettu huomioon riittävästi. Suositeltavaa olisi painottaa enemmän harjoittelumahdollisuutta yritysten palveluksessa. Hallinto-oikeuksien näkökulmasta saattaisivat olla hyödyllisiä harjoittelupaikkoja verovirastot sekä sosiaali- ja terveyshallinto, kuten myös valtion- ja kunnallishallinto. Mm. yliopistotutkijan tehtävät tuottavat merkittäviä sellaisia valmiuksia, joita tarvitaan vaikeita juttuja ratkaistaessa. Nämä seikat olisi aiheellista ottaa huomioon jatkovalmistelussa. Yliopisto on valmis osallistumaan teoriajaksojen tuottamiseen. Helsingin yliopiston Vaasan juristikoulutuksen, Svenska handelshögskolanin ja Vaasan yliopiston muodostamalla konsortiolla olisi yli kymmenen vuoden pituisen kokemuksen perusteella mahdollisuus tuottaa kaksikielisiä teoriaopintojaksoja. Vaasan yliopisto on merkittävä verkko-opetuksen edelläkävijä oikeustieteen alalla Suomessa. Vaasan yliopistolla on sekä laitteistot ja ohjelmat että kansainväliseen opetuskokemukseen perustuvat valmiudet verkko-opetuksen tuottamiseen tuomarikoulutusta varten.

Suomen Lakimiesliitto r.y. katsoo, että koulutuksen kesto olisi liian pitkä. Koulutusta voitaisiin lyhentää poistamalla ainakin käräjäoikeusjakso jo auskultoineilta. Koulutuksen tulisi maksimissaan kestää noin kaksi vuotta. Liitto pitää tarkoituksenmukaisena, että työuransa alussa olevien koulutus koostuisi ohjatusta työharjoittelusta ja systemaattisesta opetuksesta. Erityisesti tulee ottaa huomioon yliopistojen ja korkeakoulujen jatko- ja täydennyskoulutukseen liittyvä opetustarjonta. Kouluttajien tieteellisiin, ammatillisiin ja pedagogisiin kykyihin tulee kiinnittää erityistä huomiota. Kouluttajiksi tulee valita käytännön tuomari tai asianajaja tms., jota pidetään erityisasiantuntijana ja jolla on hyvä opetustaito, muu oikeustieteellisen tai muun alan asiantuntija, jolla on alallaan arvostettu asema ja jolla on hyvä opetustaito.

Korkeimpien oikeuksien virkamiehet r.y. katsoo, ettei koulutuksen eriyttäminen ennen varsinaista tuomioistuinuraa sijoittuvalle erilliselle koulutuskaudelle ole onnistunut ratkaisu. Tuomareina ja esittelijöinä toimivien ammatillinen koulutus on nykyisellään järjestetty pirstaleisesti. Ehdotuksen perusteella koulutuksen suunnitelmallisuuteen, laatuun tai määrään ei ole odotettavissa kohennusta. On pelättävissä, että voimavarojen sitominen koulutusjärjestelmään vaikuttaisi pikemminkin päinvastoin.

Hallinto-oikeustuomarit r.y. kannattaa ehdotusta koulutuksen sisällöstä ja kestosta. Koulutuksen 2,5 vuoden kesto takaa, että koulutus saadaan riittävän monipuoliseksi. Henkilökohtainen opintosuunnitelma mahdollistaa sen, että voidaan ottaa joustavasti huomioon jo hankittu työkokemus. Koulutukseen valittavien kannalta taas on tärkeää, että heille taataan riittävän pitkä virkasuhde.

Suomen hovioikeustuomarit r.y. katsoo, ettei voine olettaa, että 5-6 vuotta opiskellut, vuoden auskultoinut lakimies, jonka keski-ikä lähentelee 30 vuotta, tuntisi erityistä

houkutusta jatkaa opiskelu/harjoittelu-aikaa ylimääräisellä 2,5 vuodella, koska tuomarin viran saaminen tämän jälkeenkin on epävarmaa. Yhdistys epäilee, mikä todellinen hyöty koulutuksesta olisi, kun pätevytyminen tulisi uudessakin mallissa tapahtumaan tosiasiasa pitkän työuran kautta.

Käräjäoikeustuomarit r.y. pitää koulutuksen monipuolisuutta perusteltuna. Lyhytaikainen pistäytyminen kussakin yksikössä ei kuitenkaan anna riittävää kokemusta. Parempi olisi ottaa vain kaksi valinnaista mahdollisimman pitkää jaksoa. Koulutussisältöä ei pitäisi jättää asetuksen tasoiseksi. Koska osa harjoittelusta tapahtuisi syyttäjän tehtävissä, tulisi vielä harkita koulutuksen integroimista syyttäjäkoulutukseen.

Nuoret Lakimiehet r.y. tukee ajatusta tuomarikoulutuksen toteuttamisesta läheisessä yhteistyössä yliopistojen kanssa. Tuomarikoulutuksen pitää olla pedagogisesti korkealaatuisia ja sen tulisi tuoda lisäarvoa käytännön tuomarin työhön.

Suomen Asianajajaliitto toteaa, että ei voi olla motivoivaa, että ns. tuomarikoulutusputkessa 30-40-vuotias oikeustieteellisen koulutuksen saanut ei voi ratkaista omissa nimissään kaikkia tuomioistuinasioita. Tuomariksi pätevytyminen tulee tapahtua mahdollisimman tehokkaasti. Samalla on kuitenkin varmistettava, että koulutettavalla on mahdollisimman laaja kokemus työelämän eri aloilta. Koulutusta olisi tehostettava esim. niin, että tuomioistuinharjoittelu liitetään osaksi pätevytymiskoulutusta. Työskentely tuomarikoulutuksen aikana ei saisi sisältää notaarin tai käräjäviskaalin perinteisiä työtehtäviä. Tulisi olla mahdollisuus ratkaista aluksi täysilukuisen kokoonpanon jäsenenä ja lopulta itsenäisesti myös vaativia juttuja.

Suomen Syyttäjäyhdistys r.y. lausuu, että koulutusta suunniteltaessa tulee tarkkaan miettiä, kuinka tuomariharjoittelu ja apulaissyöttäjäjärjestelmä sovitetaan yhteen. Edelleen tulisi miettiä, onko mahdollisuutta ristiin kouluttautumiseen.

Julkiset Oikeusavustajat r.y. pitää tärkeänä, että tuomarinuralle aikova saa laajalaisesti kokemusta eri lakimiesammateista.

Suomen Oikeusapulakimiehet r.y. ei yhdy mietinnön näkemykseen koulutuksen sisällöstä. Koulutukseen ei tulisi sisällyttää sellaista opiskelua, joka tarkoituksenmukaisesti on annettavissa oikeustieteellisissä tiedekunnissa, kuten asetusehdotuksen 3 §:n mukainen opetus. Myös ns. avoimelta uralta hakeutuvat lakimiehet voisivat tällöin opiskella kyseisiä oppiaineita. Suoritukset ko. oppiaineissa voitaisiin asettaa tuomarin koulutuksen valinnan edellytyksiksi. Parhaana ratkaisuna olisi pidettävä erityisen oikeudenhoidon opintokokonaisuuden muodostamista, joka voisi olla oikeustieteen kandidaatin tai lisensiaatin tutkinnon osana tai erillisenä opintokokonaisuutena tiedekunnassa suoritettavana. Samaan opintokokonaisuuteen olisi mielekästä liittää asianajajatutkinto, joka ei olisi enää tämän jälkeen sidoksissa yhteen etujärjestöön.

Yhdistys pitää koulutusta liian pitkänä. Työskentelyjakso muussa oikeudenhoidossa ei ole tarpeen. Kun koulutukseen ei sisältyisi oppiaineiden opiskelua, riittävää olisi yhden vuoden koulutusjakso, jonka aikana olisi kaksi kuuden kuukauden työskentelyjaksoa, joista toinen yleisessä tuomioistuimessa ja toinen hallintotuomioistuimessa. Mikäli koulutukseen katsottaisiin vastoin edellä lausuttua tarvittavan työskentelyä asianajotehtävissä, yhdistys vastustaa työskentelyä asianajotoimistossa sekä yleensäkin Suomen Asianajajaliiton osallistumista tuomarikoulutukseen. Asianajotoimistojen,

Suomen Asianajajaliiton tai asianajotoimistoissa tapahtuvan työskentelyn asettamista erikoisasemaan lakiasiantuimistoissa tapahtuvaan työskentelyyn verrattuna on yhdenvertaisuusperiaatteen vastaista. Ei voida myöskään kilpailusyistä pitää hyväksyttävänä, että asianajotoimistot saisivat järjestelmän kautta ilmaista tai edullista lakimiestyövoimaa hyväkseen. Yleisön tuomioistuimia kohtaan tuntemaan luottamuksen säilymisen kannalta ei ole myöskään pidettävä suotavana tuomarikoulutuksen tapahtumista yleensäkin asianajoa harjoittavissa yrityksissä. Mikäli koulutukseen halutaan työskentelyjakso asianajotehtävissä, sen tulisi tapahtua yksinomaan oikeusaputoimistoissa.

Suomen tuomariliitto r.y. ei pidä mm. syventävää ja laajentavaa teoriajaksoa mielekkäänä. Opit unohtuvat, ennen kuin tuomarinvirka on edes näköpiirissä. Teoriakoulutus olisi järjestettävä myöhemmässä vaiheessa.

Suomen Demokraattiset Lakimiehet r.y. pitää kuuden kuukauden jaksoa niin lyhyenä, ettei se anna riittävää kokemusta ko. työstä. Syyttäjänvirastoissa työskenteleminen ja jo käytössä oleva apulaissyöttäjäkoulutus vaikuttavat päällekkäisiltä toiminnoilta.

Svenska Finlands folkting painottaa sitä, että ruotsin kielistä opetusta tulee antaa sellaisessa laajuudessa ja sisällöltään sellaisena, että tuomarikoulutettavat saavuttavat todellisuudessa sellaiset tiedot, jotka vaaditaan asioiden käsittelemiseen tällä kielellä. Koulutettaville tulee tarjota mahdollisuus suorittaa osa harjoittelusta kärjäoikeuksissa, joiden enemmistökielenä on ruotsi. Ottaen huomioon kärjäoikeuksien uudistamisen folktinget painottaa sitä, että myös tulevaisuudessa on useita ruotsinkielisiä kärjäoikeuksia. Toinen osa harjoittelusta voitaisiin suorittaa asianajo- tai oikeusaputoimistossa ruotsin- tai kaksikielisillä paikkakunnilla.

5.5. Henkilökohtainen opintosuunnitelma (L 7 §)

Tuomarikoulutuslautakunta vahvistaa koulutuksen alussa jokaiselle koulutettavalle henkilökohtaisen opintosuunnitelman, jossa määritellään koulutettavan työharjoittelupaikat ja opiskelujaksot sekä niiden ajankohdat.

Tuomarikoulutuslautakunta voi yksittäistapauksissa hakemuksesta päättää, että työharjoittelu- tai opiskelujaksot ovat edellä 6 §:n 1 momentissa mainittuja aikoja lyhyemmät, jos se on perusteltua koulutettavan aikaisemman kokemuksen ja hänen valmiuksiensa vuoksi.

Lausunnonantajien käsitykset

Helsingin hovioikeus viittaa mietinnössä mainittuun pyrkimykseen järjestää harjoittelupaikka mahdollisimman läheltä koulutettavan kotipaikkakuntaa ja lausuu, että koska harjoittelupaikat tulisivat olemaan pääasiassa suurissa kaupungeissa, työryhmän korostama jousto on vain näennäistä.

Rovaniemen hovioikeuden mukaan henkilökohtainen opintosuunnitelma on tarpeellinen koulutettavien opetuksen ja järjestelmän hallinnollisten vaatimusten vuoksi. Koulutettavaksi valittavien aiemmasta kokemuksesta riippuen harjoittelujaksoja tulee voida kompensoida aiemmalla työkokemuksella. Osoitettaessa koulutettavia harjoittelupaikkoihin tulee mahdollisuuksien mukaan ottaa huomioon koulutettavien asuinpaikat. Koulutettavalla tulisi olla mahdollisuus perhevapaiden käyttämiseen.

Helsingin hallinto-oikeus pitää tarkoituksenmukaisena esitettyä joustavuutta. Mikäli koulutettavalla olisi jostain tuomioistuimesta jo riittävästi kokemusta, tämän tuomioistuimen harjoittelujakso täytyisi voida tilanteen mukaan katsoa kokonaan suoritetuksi.

Rovaniemen hallinto-oikeus lausuu, että henkilökohtaisen opintosuunnitelman avulla koulutettavan elämäntilanne voitaisiin ottaa riittävästi huomioon. Tällainen joustosäännös on tarpeen varsinkin siirtymäkauden aikana.

Oulun käräjäoikeus lausuu, ettei mietinnössä ole käsitelty niitä periaatteita, joiden mukaan esim. työkokemuksen hyväksi lukeminen tapahtuisi. Opintosuunnitelman pilkkominen useisiin jaksoihin aiheuttaa hallinnointiin liittyviä ongelmia. Työharjoittelun onnistumisen ja viraston työtehtävien asianmukaisen hoitamisen kannalta olisi ensiarvoisen tärkeää, että yksittäinen harjoittelujakso olisi aina yhtäjaksoinen.

Turun käräjäoikeus pitää perusteltuna, että koulutuksen sisältö voi esim. koulutettavan aikaisemman työkokemuksen perusteella vaihdella. Koska koulutettavat sijoitetaan eri puolille maata ja heidän harjoittelujaksojensa koostumus vaihtelee, opintosuunnitelmien on pakkokin olla erilaisia. Tämä asettaa suuria vaatimuksia ennen kaikkea teorialaksojen järjestämiselle.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies lausuu, että mietinnöstä ei ilmene, voisiko lautakunta viime kädessä määrätä harjoittelijan tiettyyn harjoittelupaikkaan ja samalla siis tietylle paikkakunnalle. Mikäli lautakunnalla tällainen oikeus olisi, tulisi siirtymisvelvollisuudesta säätää laissa. Kun lautakunta voi päättää, että harjoittelu- tai opintojaksot olisivat säädettyjä aikoja lyhyemmät, voisi joustoa olla myös toiseen suuntaan eli hakemuksesta lautakunta voisi sallia myös säädettyä pidemmän työharjoittelujan.

Turun yliopiston mukaan säännös ei näytä riidattomasti mahdollistavan tietyn tai tiettyjen harjoittelujaksojen korvaamista kokonaan vaan ainoastaan lyhentämisen.

Vaasan yliopisto toteaa, että henkilökohtaisten opintosuunnitelmien vahvistamista on pidettävä hyvänä keinona koulutustavoitteiden saavuttamiseksi.

5.6. Koulutettavien asema ja toimivalta (L 8 §)

Oikeusministeriö perustaa tuomarikoulutuslautakuntaan tuomarikoulutettavien määrääkseen täytettäviä virkoja. Tuomarikoulutuslautakunta nimittää koulutukseen valitun määrääjäksi virkaan.

Tuomarikoulutettava toimii työharjoittelun aikana käräjäoikeudessa kärjäviskaalin, hovioikeudessa viskaalin, hallinto-oikeudessa hallinto-oikeussihteerin, markkinaoikeudessa markkinaoikeussihteerin, työtuomioistuimessa sihteerin, vakuutus-oikeudessa vakuutussihteerin, kihlakunnansyyttäjänvirastossa tai kihlakunnanviraston syyttäjäosastossa apulaissyöttäjän tai kihlakunnansyyttäjän, kihlakunnan ulosottovirastossa tai kihlakunnanviraston ulosotto-osastossa avustavan ulosottomiehen ja oikeusaputoimistossa julkisen oikeusavustajan virkanimikkeellä ja siihen kuuluvilla toimivaltuuksilla. Suorittaessaan työharjoittelua muussa viranomaistehtävässä tuomarikoulutettavan toimivalta määräytyy kyseistä tehtävää koskevien säännösten mukaisesti. Toimivallasta yksityisen työnantajan palveluksessa päättävät tuomarikoulutuslautakunta ja työpaikan edustaja yhdessä.

Nimityksen tai määräyksen edellä mainittuihin virkatehtäviin antaa tuomarikoulutuslautakunnan esityksestä se viranomainen, jolle toimivalta siihen muutoinkin kuuluu.

Tuomarikoulutuslautakunta myöntää virkavapauden tuomarikoulutettaville. Työjärjestyksellä voidaan kuitenkin määrätä, että tuomarikoulutuslautakunnan virkamies voi myöntää enintään kahden kuukauden pituiset virkavapaudet.

Lausunnonantajien käsitykset

Rovaniemen hovioikeus lausuu, että koulutettaville oikeushallinnon harjoittelupaikoissa kaavailtu asema vastaa pitkälti tällä hetkellä määräaikaisten virkamiesten osalta noudatettua käytäntöä.

Vaasan hallinto-oikeus lausuu, että koulutettavien työsuhteturva tulee taata koulutuksen ajaksi ja sen jälkeen. Koulutukseen hakeutuvalla virkasuhteessa tai siihen verrattavassa palvelusuhteessa olevalle henkilölle on siitä nimenomaisesti säätämällä taatava oikeus saada tuomarikoulutusta vastaavaksi ajaksi joko virka- tai opintovapaata.

Joensuun käräjäoikeus katsoo, että tuomioistuinharjoittelun suorittaneen koulutettavan toimivalta käräjäoikeusharjoittelussa on oltava huomattavasti laajempi kuin nykyisin kärjäviskaalilla on, jotta harjoittelulla olisi koulutuksellista merkitystä.

Tampereen käräjäoikeus lausuu, ettei kärjäviskaalin toimivaltaa voida pitää riittäväenä, kun koulutukseen otetaan monipuolisen kokemuksen ja osaamisen omaavia lakimiehiä. Toimivallan tulee käräjäoikeudessa olla lähellä kärjätuomarin toimivaltaa. Estettä ei liene sillekään, että koulutettaville voidaan joustavasti osoittaa erilaisia ja eritasoisia tehtäviä heidän kokemuksensa ja osaamisensa perusteella.

Turun käräjäoikeuden mielestä olisi perusteltua, että tuomarikoulutuslautakunnan olisi virkavapaudesta päättäessään kuultava harjoittelupaikkana toimivaa virastoa.

Lahden kihlakunnan syyttäjänvirasto toteaa, että oikeus- ja toimivaltakysymyksiä jouduttaneen tarkentamaan.

Helsingin kihlakunnan ulosottoviraston mukaan harjoittelijat voisivat työskennellä esim. ylitarkastajan tai tulevaisuudessa mahdollisesti avustavan kihlakunnanvoudin nimikkeellä. Koska kihlakunnanvoudin tehtävät ovat vaativia lainkäyttötehtäviä, joiden perusteelliseen perehtymiseen harjoittelun pituus ei riitä, harjoittelija voisi käytännössä työskennellä avustavan ulosottomiehen tehtävissä ja avustaa kihlakunnanvoudia tämän tehtävissä. Tätä edellyttää tuomariharjoittelijan ja tulevaisuudessa myös mahdollisen voutiharjoittelijan töiden yhteensovittaminen.

Oikeusministeriön lainvalmisteluosasto esittää harkittavaksi, voidaanko tässä yhteydessä puhua toimivallasta, eikä pikemminkin tehtävistä tms.

Valtiovarainministeriö katsoo koulutettavien virkamiesoikeudellisen aseman edellyttävän täsmentämistä. Vaihtoehtoina on joko perustaa koulutusvirkoja, jotka täytetään määrääjäksi tai nimittää koulutettavat määräaikaiseen virkasuhteeseen. Perustelujen ja säännöksen välillä on ristiriita tältä osin. Erityiset kelpoisuusvaatimukset koulutettaville on sisällytettävä säädetyinä vaatimuksina joko lakiin tai asetukseen sen sijaan että ne jätettäisiin valinnan tekevän elimen ratkaistavaksi. Määräaikaiseen virkasuhteeseen

seen nimitettäessä on myös noudatettava kelpoisuusvaatimuksia. Ehdotettu nimittämisjärjestelmä on ongelmallinen, koska siihen sisältyy toisaalta nimittäminen virkaan tai virkasuhteeseen ja toisaalta määräys toimia toisessa organisaatiossa vaihtelevilla nimikkeillä. Ministeriö esittää vielä selvitettäväksi, olisiko koulutettaville luotavissa yhteinen koko koulutuksen ajan käytössä oleva virkanimike.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies toteaa, että koulutettavien oleminen määräaikaissa virkasuhteessa valtioon työharjoittelu- ja opintojaksojen aikana tarkoittanee sitä, että harjoittelija olisi esim. eduskunnan oikeusasiamiehen valvonnan alaisena silloinkin, kun hän työskentelee yksityisessä asianajotoimistossa. Tällaisessa tilanteessa harjoittelijan oikeuksien ja velvollisuuksien sisältö saattaa olla epäselvä.

Nuoret Lakimiehet r.y. toteaa, että viran keskeytymiseen liittyvät ehdot on selkeytettävä jatkovalmistelussa. Yhdistys pitää tärkeänä, että sairaus- tai vanhempainloman johdosta keskeytynyt tuomarikoulutus voidaan jatkaa heti sairaus- tai vanhempainloman jälkeen. Näissä tilanteissa virkasuhdetta tulisi vastaavasti pidentää. Mikäli työnantaja ei pysty järjestämään tuomarikoulutukseen liittyvää koulutus- tai työharjoittelujaksoa siten, että tuomarikoulutettava pystyy suorittamaan tuomarikoulutuksensa loppuun säädetyssä ajassa, tulisi virkamääräystä jatkaa kunnes tuomarikoulutus on suoritettu loppuun. Mietinnössä ei myöskään käsitellä koulutettavan oikeutta pitää vuosilomaa tai vuosiloman pitämisen vaikutuksia tuomarikoulutuksen keston. Koulutettavalla tulisi olla yleiseen virkaehtosopimukseen perustuva oikeus vuosilomaan. Vuosiloman vaikutuksia tuomarikoulutuksen eri jaksoihin ja virkamääräyksen pituuteen on selkeytettävä jatkovalmistelussa.

Suomen Asianajajaliitto toteaa, että koulutuksen keskeytymisen perusteita tulisi selvittää.

Suomen Syyttäjäyhdistys r.y. lausuu, että toimivaltuuksien osalta tulisi virkanimikkeiden olla yhteismitallisia kaikissa koulutuspaikoissa. Riippuen siitä, missä vaiheessa koulutusta harjoittelu tapahtuu, harjoittelija saanee ensin apulaissyöttäjän valtuudet ja aivan harjoittelunsa lopussa mahdollisesti kihlakunnansyyttäjän valtuudet. Silmiinpistävää on, että kihlakunnansyyttäjä on harjoitteluvirkana rinnastettu hovioikeuden esittelijään ja avustavaan ulosottomieheen, mikä ei liene virkarakenteemme mukaista.

5.7. Koulutettavan ohjaus ja arviointi (L 9 §, A 4 §)

L: Koulutettavalle järjestetään ohjaus jokaisessa harjoittelupaikassa. Koulutettavan suoriutumista arvioidaan koko tuomarikoulutuksen ajan tuomarikoulutuslautakunnan määrittelemien arviointiperusteiden mukaisesti.

Tuomarikoulutuslautakunta antaa todistuksen hyväksytysti suoritetusta tuomarikoulutuksesta.

A: Tuomarikoulutuslautakunnan tulee huolehtia siitä, että jokaisessa harjoittelupaikassa on ammattitaitoinen harjoittelun ohjaaja.

Tuomarikoulutuslautakunnan tulee järjestää harjoittelun ohjaajille ja harjoittelupaikkojen päälliköille tehtävään liittyvää koulutusta.

Koulutettavan arvioinnin suorittaa työharjoittelun osalta harjoittelun ohjaaja tuomarikoulutuslautakunnan laatimien arviointiperusteiden mukaisesti. Päävastuu arvioinnista on harjoittelupaikan päälliköllä. Opiskelujaksojen osalta arvioinnin suorittaa

opiskelujaksoja järjestävä palveluntuottaja tuomarikoulutuslautakunnan kanssa sovitujen arviointiperusteiden mukaisesti.

Arviointi on annettava tiedoksi koulutettavalle.

Lausunnonantajien käsitykset

Korkeimman oikeuden mukaan työharjoittelun onnistuminen edellyttäisi mm. riittävästi koulutuksen järjestämiseen ja työn ohjaukseen pätevää henkilökuntaa ja työharjoittelun vastuukysymysten järjestämistä. Näihin kysymyksiin mietinnössä ei kiinnitetä tarpeellista huomiota.

Helsingin hovioikeus katsoo, että ohjaajien tulee olla kokeneita tuomareita, jotka ovat saaneet riittävän koulutuksen tehtävänsä. Ei ole tarkoituksenmukaista, että suuren yksikön päällikkö osallistuisi koulutukseen. Koulutus on otettava huomioon työvelvollisuudessa. Arvioinnin tulisi perustua aina vähintään kahden koulutettavan kanssa työskennelleen arvioon.

Itä-Suomen hovioikeuden mukaan ohjaus ja arviointi saattaa muodostua käytännössä kriittiseksi kohdaksi. Ohjaajien valinnassa on kiinnitettävä huomiota siihen, että heillä on riittävät valmiudet kannustaa koulutettavia itsenäiseen ajatteluun ja oikeudenmukaisuuden pohdintaan. Ohjaajille ja harjoittelupaikkojen päälliköille tulee järjestää asiasta perusteellinen koulutus.

Rovaniemen hovioikeus katsoo, että ohjaajien soveltuvuuteen on kiinnitettävä esityksessä kerrotuin tavoin erityistä huomiota. Vastuun jakaminen ohjaajan ja viraston päällikön kesken turvaa arvioinnin objektiivisuutta. Arvioinnin kriteerit tulisi vakioida mahdollisimman tarkasti mutta myös objektiivisesti.

Turun hovioikeuden mukaan työryhmä on aivan oikein korostanut koulutettavien ohjaajina toimivien viranhaltijoiden tehtävän merkitystä hyvän koulutustuloksen saavuttamisessa. Tutortoiminnan onnistumiseksi ja koulutukseen ja koulutettaviin myönteisen asenteen luomiseksi viskaalina jo toimivien asema on varmistettava. Mietinnössä ei ole pohdittu, miten parhaat henkilöt saadaan ryhtymään ohjaajiksi. Tutorille olisi maksettava kunnollinen korvaus, heidän työvelvollisuuttaan tulisi vähentää ja heille pitäisi järjestää koulutusta tehtävään. Tuomioistuinten tulostavoitteita tulisi tämän vuoksi alentaa. Harjoittelupaikkojen päälliköiden omakohtainen osallistuminen koulutettavien arviointiin on mahdotonta suurissa käräjäoikeuksissa ja ainakin suuremmissa hovioikeuksissa.

Helsingin hallinto-oikeus pitää ohjaajien perusteellista koulutusta ensiarvoisen tärkeänä. Arviointia koskeviin kysymyksiin tulee panostaa jo ennen koulutuksen käynnistämistä. Tutortuomarin lisäksi koko henkilöstön tulisi olla valmis neuvomaan ja ohjaamaan koulutettavia. Hallinto-oikeuksien hallintokulttuuriin ei ole kuulunut harjoittelijoita tai koulutettavia, joten myös muun henkilöstön opastaminen olisi tärkeätä.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus lausuu, että ohjauksen tulee olla tasokasta ja harjoittelupaikkojen välillä mahdollisimman tasalaatuista. Tämä edellyttää keskitettyä koulutusta ohjaajille.

Kuopion hallinto-oikeuden mukaan asianmukaisesti suoritettu ohjaus ja arviointi vaatii lisäpanostusta yksittäisen tuomarin työhön. Lisäksi tällaiseen tutortuomarin tehtävään tulee voida valita henkilöillisiä ominaisuuksiltaan tehtävään sopivia ja toisaalta myös halukkaita tuomareita. Tutortuomarin omia työtehtäviä tulisi voida helpottaa. Tutortuomareiksi ryhtyville tulisi olla myös mahdollisuus antaa ainakin joissain määrin ”kouluttajakoulutusta”.

Rovaniemen hallinto-oikeuden mukaan jää epäselväksi arvioinnin suorittaminen tilanteissa, jossa päällikön ja ohjaajan käsitykset arvioitavasta ovat erilaiset. Työryhmä ei ole katsonut tarpeelliseksi, että harjoittelupaikka voisi tehdä tuomarikoulutuslautakunnalle esityksen koulutuksen keskeyttämisestä. Tällainen mahdollisuus sisältyi tuomarikoulutustoimikunnan mietintöön ja sen säilyttämistä olisi ehkä syytä vielä harkita.

Haapajärven käräjäoikeus lausuu, että useat nyt ammatissa toimivista tuomareista ovat työskennelleet kollegiossa, joka on erinomainen tapa hankkia kokemusta, saada palautetta ja olla kokeneiden tuomareiden jatkuvasti arvioitavana. Hyvän esittelijän työllä on myös huomattava merkitys vakinaisten tuomarien työssä. Kollegion jäsenille syntyy työyhteisössä kuva esittelijöiden pätevyydestä. Tätä laajaa arviointipohjaa tulisi jatkossakin hyödyntää nimitystilanteissa, niin kuin tällä hetkellä tapahtuu.

Tampereen käräjäoikeus lausuu, ettei mietinnössä tarkemmin käsitellä sitä, mitä kaikkea ohjaavalta tuomarilta ajatellaan edellytettävän. Mitä suurempi merkitys työharjoittelulle, sen arvioimiselle ja opastamiselle annetaan, sitä merkittävämpi on kysymys siitä, mistä löytyvät tehtävään sopivat kouluttajatuomarit ja miten paljon heidän kouluttamiseensa on panostettava. Ohjauksen ja arvioinnin osalta tulee varmistaa ohjaajien ja arvioijien laatu ja motivaatio sekä arviointiperusteiden yhtenäisyys.

Turun käräjäoikeus lausuu olevan luultavaa, että arviointien merkitys tulee olemaan huomattava. Tästä syystä olisi tärkeää, että ne olisivat luotettavia ja yhdenmukaisia. Ongelma ei ratkea pelkästään sillä, että tuomarikoulutuslautakunta vahvistaa arvioinnissa noudatettavat perusteet. Käräjäoikeus pitää ehdotusta siitä, että arviot perustuvat useamman henkilön näkemyksiin, perusteltuna.

Lahden kihlakunnan syyttäjänvirasto toteaa, että ohjaus edellyttää koulutusvalmiuksia ja kykyä didaktiseen yhteistyöhön sekä siihen liittyvään loppuarviointiin.

Tuomarivalintalautakunta lausuu, että laadukkaan ja ajanmukaisen ohjauksen takaamiseksi olisi huolehdittava siitä, että harjoittelupaikoilla on riittävät henkilöstö- ja muut valmiudet opetustehtävän suorittamiseen.

Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekunta katsoo, että ohjaajan roolin selkeyden kannalta olisi syytä harkita huolellisesti se, minkälaisesta arvioinnista on kysymys, jotta ohjaajalle ei muodostu hankalaa kaksoisroolia. Palautteen antaminen soveltuu hyvin ohjaajan rooliin, mikäli kyseessä on arviointi siinä mielessä, että koulutettavan kanssa haetaan hänen vahvuuksiaan ja kehittämistä vaativia osaamisalueita. Mikäli taas kyseessä on arvostelutyypinen arviointi se voi vaikeuttaa ohjaajan päätehtävän suorittamista. Arviointiperusteita laadittaessa nämä näkökohdat olisi otettava huomioon ja harkittava vaihtoehtoa, jossa ohjaaja ei toimi lainkaan arvioijana. Ohjaajien valinnassa olisi kiinnitettävä huomiota siihen, että ohjaajilla on riittävät valmiudet kannustaa koulutettavia itsenäiseen ajatteluun ja oikeudenmukaisuuden pohdintaan. Myös

ohjaajien ja harjoittelupaikkojen päälliköille annettavassa koulutuksessa olisi korostettava näiden tuomarin perustavaa laatua olevien henkilökohtaisten ominaisuuksien merkitystä. Koulutettavan itsenäisyys ja riippumattomuus on otettava huomioon yhtenä arviointiperusteena.

Vaasan yliopisto pitää hyvänä keinona koulutustavoitteiden saavuttamisessa ammattitaitoisten ohjaajien nimeämistä kaikkiin harjoittelupaikkoihin.

Suomen Lakimiesliitto r.y. katsoo, että suurimpia puutteita on se, ettei virassa olevien tuomareiden motivaatiota koulutettavien ohjaamiseen eikä heidän kykyjään arvioida koulutettaviensa suoriutumista ole selvitetty juuri lainkaan. Kouluttaminen on ohjaajalle lisätyötä, joka pitää huomioida hänen työvelvollisuudessaan. Tutortuomareiden työskentelyyn tulee kohdistumaan erilaisia paineita myös työyhteisön sisältä, mikä ei ole omiaan motivoimaan tutortuomareita. Koulutettavia olisi arvioitava yhtenäisten arviointiperusteiden mukaan.

Suomen hovioikeustuomarit r.y. katsoo, että edellytykset huolehtia vaativasta tutorituomarin tehtävästä ovat rajalliset. Oletettavasti työhön ohjaus jää paljolti esittelijäkollegoiden vastuulle. Voitaneen kysyä, miten motivaatiota tähän on ajateltu ylläpitää. Heidän pitäisi opastaa koulutettavaa pätevytyksensä heitä nopeammin itsekkin tavoittelemaansa virkaan.

Käräjäoikeustuomarit r.y. huomauttaa, että valmius alistua jatkuvan arvioinnin kohteeksi on vastakkainen tuomarin ominaisuuksiin kuuluvaan henkiseen itsenäisyyteen. Yhdistys lausuu, että tutortuomareille tulisi järjestää asianmukainen koulutus, riittävä vapautus päätyöstä sekä maksaa asianmukainen korvaus. Arvioinnin tulisi olla vähintään kahden henkilön suorittamaa ja siitä tulisi asianmukaisella tavalla ilmoittaa koulutettavalle. Kysymys harjoittelun keskeyttämisestä tulisi ratkaista. Saattaisi olla perusteltua, että lautakunta voisi päättää koulutuksen harjoittelupaikan perustellusta esityksestä.

Suomen tuomariliitto r.y. toteaa, että tutorien kouluttamiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Koulutettavien oikeusturvan kannalta keskeistä on, että arviointiperusteet ovat yksiselitteisiä ja riittävän yksityiskohtaisia.

Suomen Demokraattiset Lakimiehet r.y. epäilee, onko koulutukseen kuuluva velvollisuus alistua jatkuvaan arviointiin omiaan kehittämään koulutettavien itsenäisyyttä ja riippumattomuutta vaan ennemminkin päinvastoin. Huomiota ei ole kiinnitetty siihen, miten kouluttajina toimivien kyky kouluttamiseen varmistetaan. Koulutus olisi pystytävä keskeyttämään koulutuslautakunnan päätöksellä, koska ei ole oikeudenmukaista kouluttaa harjoittelijaa, joka koulutuksen käytyään ei tulisi sijoittumaan alalle.

5.8. Tuomareiden täydennyskoulutus (L 10 §, A 5 §)

L: Tuomarikoulutuslautakunta huolehtii siitä, että tuomareille järjestetään ammatillista pätevyyttä tukevaa täydennyskoulutusta.

A: Tuomarikoulutuslautakunta huolehtii täydennyskoulutuksen suunnittelusta.

Tuomarikoulutuslautakunnan tulee laatia tuomareiden täydennyskoulutusta varten koulutussuunnitelma kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Suunnitelma on tarkistettava vuosittain.

Perustelujen mukaan täydennyskoulutus on tarkoitettu myös tuomioistuinten esittelijöille ja muille lakimiehille.

Lausunnonantajien käsitykset

Korkeimman hallinto-oikeuden mukaan täydennyskoulutukseen olisi joka tapauksessa varattava riittävät voimavarat ja sitä olisi kehitettävä jatkuvasti. KHO kiinnittää huomiota niihin koulutustarpeisiin, jotka liittyvät kulloinkin suuriin lainuudistuksiin.

Helsingin hovioikeus kannattaa esitystä täydennyskoulutuksen järjestämisestä yhdessä oikeustieteellisten tiedekuntien kanssa siten, että se mahdollistaisi täydennyskoulutuksen kytkemisen yksilölliseen jatkokoulutukseen, ammatillispainotteisen lisensiaattitutkinnon suorittamiseen. Esitystä pidetään hyvänä myös siltä osin kuin hovioikeuksien tuomareille tulee järjestää johtajakoulutusta. Tämä koulutus olisi sopivimmin toteutettavissa Johtamistaidon Opiston kanssa. Tuomareille järjestetty täydennyskoulutus ei ole ollut riittävän yhtenäistä. Oikeusministeriön järjestämä koulutus ei ole ollut monipuolista ja runsasta. Täydennyskoulutuksen tulee olla jatkuvaa ja pakollista kaikille tuomareille ja esittelijöille. Sen tulee tapahtua virka-ajalla ja se tulee ottaa huomioon työvelvoitteessa. Koulutusta tulee olla ainakin 10 päivää vuodessa. Täydennyskoulutusta varten tulee laatia pitkäjänteinen koulutussuunnitelma. Täydennyskoulutuksen asianmukainen järjestäminen edellyttää koulutussuunnittelijaa tms. henkilöä. Säännöksessä tulisi mainita, että koulutus koskee myös esittelijöitä ja muita lakimiehiä.

Kouvolan hovioikeus pitää erittäin kannatettavana täydennyskoulutuksen järjestämistä suunnitellusti tuomarikoulutuslautakunnan alaisuudessa.

Rovaniemen hovioikeus toteaa, että huomattava osa oikeusministeriön koulutuksesta tulisi siirtymään tuomarikoulutuslautakunnan järjestettäväksi. Nykyisin tarjottava materiaalista ja prosessioikeutta koskeva koulutus muodostaisi jatkossakin täydennyskoulutuksen rungon. Ammatillisesti painottuneiden jatko-opintojen liittäminen osaksi täydennyskoulutusta on suositeltavaa ja oikeusministeriön hallinnonalan mahdollisuudet työnantajana tukea jatko-opintojen suorittamista tulee selvittää. Täydennyskoulutuksen suunnittelussa tulee ottaa huomioon nykyisen lainkäyttöhenkilökunnan asema, erityisesti hovioikeuden esittelijöiden sijaisina toimivien lakimiesten sijoittuminen oikeushallinnossa.

Turun hovioikeus korostaa täydennyskoulutuksen merkitystä. Mietinnössä ei ole pohdittu työnjakoa koulutuslautakunnan ja ministeriön välillä. Jos lautakunta on vastuussa koulutuksen sisällöstä ja sen järjestämisestä, sillä tulee ehdottomasti olla käytettävissään tarvittavat taloudelliset resurssit. Niille uuden koulutuksen käyneille, jotka eivät koulutuksen jälkeen toimi tuomioistuimissa, tulisi ennen tuomarin viran saamista järjestää aika ajoin tuomarin taitoja ylläpitävää koulutusta.

Vaasan hovioikeuden mielestä lakiin tulisi lisätä maininta myös esittelijöille järjestettävästä ammatillista pätevyyttä tukevasta täydennyskoulutuksesta. Samoin koulutussuunnitelman tulisi asetuksessa mainita koskevan myös esittelijöiden täydennyskoulutusta. Perusteluina hovioikeus esittää tämän olevan tarpeen esittelijöiden tuomarikoulutusta vastaavan pätevyyden hankkimismahdollisuuksien täsmentämiseksi.

Kouvolan hallinto-oikeus toteaa, että täydennyskoulutuksella tarkoitetaan esityksessä jo työssä olevien tuomareiden ja esittelijöiden jatkokouluttamista. Esitys tulisi kirjoittaa sellaiseen muotoon, että järjestelmässä olisi ainakin siirtymävaiheessa kyseessä etupäässä nykyisten esittelijöiden ja vastaavaa kokemusta omaavien henkilöiden jatkokouluttaminen tuomarin toimeen.

Turun hallinto-oikeus pitää erittäin tärkeänä myös jo virassa olevien tuomareiden täydennyskoulutuksen suunnittelua järjestelmällisesti. Asetusehdotuksen 3 §:ssä mainitut aihealueet tulisi sisällyttää kaikkien tuomareiden täydennyskoulutusohjelmaan. Tulevien tuomareiden kouluttamisen rinnalla tulisikin viedä selkeästi eteenpäin jo virassa olevien tuomareiden ammattitaidon kehittämistä nykyaikaisen tuomioistuiminnan edellyttämällä tavalla. Erityisen kannatettavana hallinto-oikeus pitää ehdotuksen 10 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa esitettyä näkemystä pitkistä kursseista, joiden tarkoituksena olisi ajantasaistava tuomareiden tietoja ja ajattelua kokonaisvaltaisesti.

Haapajärven käräjäoikeus lausuu olevan oletettavaa, että koulutuslautakunta, tuomarit ja kolme oikeustieteellistä tiedekuntaa pystyvät suunnittelemaan laadukkaan koulutuksen, mikäli koulutukseen annetaan riittävät varat ja resurssit.

Helsingin käräjäoikeuden mukaan on välttämätöntä suunnata täydennyskoulutuksen painopiste siirtymävaiheen tuomareihin sekä pitkään tuomioistuimissa työskennelleisiin esittelijöihin. Koulutuslautakunnan toimintaa ja siirtymäkauden täydennyskoulutusta järjestettäessä on korostettava koulutuksen objektiivisuutta ja tuomioistuinlaitoksen erityisasemaa. Koulutuksen suunnittelun ja ohjauksen painopisteen tulisi olla tuomioistuimien sisällä, lähinnä ylimmissä oikeusasteissa ja luonnollisin tuomarien yhteistyötaho ovat yliopistot. Täydennyskoulutus tulisi järjestää pidempinä koulutusjakoina tapahtuvaksi määräajoin esim. noin 2-3 vuoden välein ja tehtäväksi virkatyönä.

Turun käräjäoikeuden mielestä jää epäselväksi, mikä lautakunnan asema täydennyskoulutuksen järjestämisessä tarkkaan ottaen olisi. Mietinnöstä ei myöskään käy ilmi, miten lautakunnan ja oikeusministeriön koulutusyksikön suhde on tarkoitus järjestää.

Helsingin kihlakunnan ulosottoviraston mukaan tuomareille tulisi järjestää täydennyskoulutusta ulosoton alalta.

Valtiovarainministeriö viittaa perusteluihin siitä, että täydennyskoulutus olisi vapaaehtoista ja korostaa valtionhallinnon toimintayksiköiden vastuuta henkilöstönsä riittävästä valmiuksista tehtäviensä suorittamiseen. Jos työnantaja pitää koulutusta tarpeellisenä tästä näkökulmasta, virkamiehen velvollisuutena on osallistua koulutukseen.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies katsoo, että koulutuslautakunnalla tulisi olla samat tehtävät kuin tuomarikoulutettavien osalta myös jo nimitettyjen tuomareiden ja esittelijöiden täydennyskoulutuksen osalta. Lautakunnan itsenäisen ja riippumattoman päätösvallan myös täydennyskoulutuksessa tulisi selvästi ilmetä laista. Tuomarikoulutuslautakunnan tulisi suunnitella ja ohjata täydennyskoulutuksen toteuttamista sekä tehdä täydennyskoulutuksen sisältöä koskevat päätökset. Täydennyskoulutuksen korkea taso on omiaan lisäämään tuomarin uran houkuttelevuutta.

Helsingin yliopisto kannattaa suositusta, minkä mukaan työnantajan tulisi mahdollisuuksien mukaan tukea jatkotutkintojen suorittamista.

Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekunta toteaa osin Pohjois-Suomen tuomarikoulutusta saatujen kokemusten ja osin tiedekunnan yleisen koulutusstrategian pohjalta perustettavan Oikeudenhoidon koulutuskeskuksen nimellä toimivan yksikön, joka tulee antamaan täydennyskoulutusta ja osin ohjaamaan jatkokoulutusta Pohjois-Suomen alueella. Tuomioistuinten henkilöstön täydennyskoulutus olisi luontevasti toteutettavissa ko. keskuksen toimesta. Keskitämällä opetus riippumattoman yliopistolaitoksen puitteisiin edistetään myös tuomioistuinlaitoksen riippumattomuutta. Tiedekunta pitää keskeisenä koulutuksen järjestämistapana sitä, että koulutusta annetaan pääsääntöisesti koko henkilöstölle. Vastaavasti tavoitteeksi tulisi ottaa, että tuomioistuinten avustavalla henkilöstöllä on ensisijaisesti oikeusnotaarin koulutus.

Turun yliopisto toteaa, että järjestäjätahosta riippumatta oikeustieteellisillä koulutusyksiköillä on usein merkittävä osuus täydennyskoulutushankkeiden tuottamisessa. Juristien täydennyskoulutustoiminta on saavuttamassa sellaiset mittasuhteet, ettei erilaisten koulutustehtävien lisääminen enää ole mahdollista vaarantamatta oikeustieteellisten tiedekuntien perustehtävien toteuttamista.

Suomen Lakimiesliitto r.y. toteaa, että esityksessä tarkoitettaneen sekä tuomarien että esittelijöiden täydennyskoulutusta. Mietinnössä ei ole käsitelty tapoja, miten lautakunta tästä huolehtii. Toimivallan rajat lautakunnan ja ministeriön välillä ovat pohtimatta. Ei ole lainkaan kiinnitetty huomiota siihen, miten koulutuksen käyneiden tietotaitoa ylläpidetään sinä aikana, kun he odottavat tuomarin virkaa ja ovat mahdollisesti töissä aivan muualla kuin tuomioistuinlaitoksessa. Liitto esittää, että koulutettaville järjestettäisiin tänä enintään kymmenen vuoden pituiseksi arvioituna aikana järjestelmällistä koulutusta ja täydennyskoulutusta ajankohtaisista asioista.

Hallinto-oikeustuomarit r.y. lausuu, että hallinto-oikeustuomareiden ja esittelijöiden koulutusta suunniteltaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota eri asiaryhmien ratkaisemisen vaatiman aineellisen oikeuden koulutukseen. Eräiden tärkeimpien alojen koulutusjaksoja olisi järjestettävä säännöllisesti sekä perus- että jatkokurssitasoisina. Täydennyskoulutukseen osallistumisen tulisi olla vapaaehtoista. Se ei kuitenkaan voi olla vain oikeus, vaan tuomarin ammattitaidon säilyttämiseksi myös velvollisuus. Tämän vuoksi koulutukseen osallistumista tulisi kannustaa ja tukea. Olisi harkittava keinoja, joiden avulla kaikki tuomarit ja esittelijät saadaan säännöllisesti osallistumaan koulutukseen. Koulutustarjontaa olisi myös lisättävä niin, että jokaisella olisi mahdollisuus vuosittain osallistua ainakin yhteen tai kahteen useampipäiväiseen koulutusjaksoon.

Suomen hovioikeustuomarit r.y. lausuu, että kehittyvän yhteiskunnan uudet vaatimukset vaativat tuomarilta jatkuvaa kouluttautumista. Täydennyskoulutusta tulisi suunnata vanhimpaan esittelijäkuntaan ja määräaikaisiin tuomareihin, jos koulutuksen halutaan vaikuttavan juuri tuomarinvirkaa hakeviin henkilöihin.

Käräjäoikeustuomarit r.y. lausuu, että tuomareiden täydennyskoulutus tulisi organisoida asianmukaisella, yhtenäisellä tavalla koko maassa. Sen tulisi rakentua elinikäisen oppimisen mallille. Mahdollisuutta integroida täydennyskoulutus yliopistojen jatkokutkintoihin tulisi selvittää. Oikeusministeriön järjestämiin kursseihin tulisi panostaa enemmän. Yhdistyksen mukaan Suomesta puuttuu opettajakunta, joka pystyisi antamaan ehdotetun käytännöllis-teoreettisen syventävän opetuksen prosessin johdosta.

Juridiska Föreningen i Finland r.f. lausuu, että paino pitäisi olla tuomareiden ja muiden tuomioistuinlaitoksen lakimiesten työhön liittyvällä kattavalla, monipuolisella ja korkealuokkaisella koulutuksella.

Suomen Oikeusapulakimiehet r.y. katsoo, että mitään perusteita ei ole sille, että täydennyskoulutusta järjestettäisiin yhteisenä tuomarien kanssa vain asianajajille mutta ei lakiasiainoimistojen lakimiehille.

Suomen tuomariliitto r.y. pitää täydennyskoulutuksen kehittämistä ensiarvoisen tärkeänä.

Suomen Demokraattiset Lakimiehet r.y. lausuu, että kaikilla tuomioistuimissa työskentelevillä lakimiehillä virka-asemasta riippumatta tulisi olla mahdollista koko uran ajan osallistua monimuotoiseen ammatilliseen täydennyskoulutukseen, jonka sisällöistä vastaaminen kuuluisi yliopistoille ja tuomioistuinlaitokselle yhdessä oikeusministeriön kanssa.

5.9. Tuomarikoulutuslautakunnan kokoonpano (L 11 §)

Tuomarikoulutuslautakuntaan kuuluu puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja seitsemän muuta jäsentä, joilla kullakin on henkilökohtainen varajäsen.

Puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja kolme jäsentä ovat vakinaisessa virassa olevia tuomareita. Muista jäsenistä yksi on vuorotellen syyttäjien tai asianajajien edustaja, yksi tuomarikoulutettavien edustaja, yksi oikeustieteellisten tiedekuntien yhteisesti nimeämä edustaja ja yksi oikeusministeriön nimeämä edustaja. Syyttäjien edustajan varajäsenenä toimii asianajajien edustaja ja asianajajien edustajan varajäsenenä syyttäjien edustaja.

Lautakunnassa tulee olla edustus käräjäoikeuksista, hovioikeuksista, hallinto-oikeuksista ja erityistuomioistuimista.

Lausunnonantajien käsitykset

Korkeimman oikeuden mukaan lähtökohta, jonka mukaan lautakunnassa tulisi olla edustettuina ne tuomioistuimet, joissa koulutettavat harjoittelisivat, ei ole onnistunut.

Helsingin hovioikeus pitää lautakunnan kokoonpanoa hyväksyttävänä muutoin paitsi ettei siinä tule olla oikeusministeriön edustajaa, koska lautakuntaa ei tällöin voida pitää riippumattomana. Syyttäjien ja asianajajien edustajien tulee olla samanaikaisesti lautakunnassa. Sihteerin tulee olla oikeustieteen kandidaatti, jolla on hyvä tuomioistuimen toiminnan tuntemus ja pitkäaikainen kokemus tuomarintehtävien hoitamisesta.

Itä-Suomen hovioikeuden mukaan olisi syytä harkita, pitäisikö lautakunnassa olla kasvatustieteen ja aikuiskoulutuksen asiantuntija. Jäsenmäärää olisi lisättävä vielä toisella jäsenellä tuomioistuinlaitoksen enemmistön turvaamiseksi. Puheenjohtaja voisi olla korkeimman oikeuden ja varapuheenjohtaja korkeimman hallinto-oikeuden jäsen. Muut tuomarit edustaisivat ehdotuksessa mainittuja tuomioistuimia.

Kouvolan hovioikeuden mukaan koulutettavien edustajalla tulisi olla vain puheoikeus, mutta ei äänioikeutta. Näin välttyttäisiin myös jääviysongelmilta.

Rovaniemen hallinto-oikeus pitää erityisen tärkeänä sitä, että lautakunnan jäsenten enemmistö olisi tuomareita ja että lautakunnassa olisi edustus käräjäoikeuksista, hovioikeuksista, hallinto-oikeuksista sekä erityistuomioistuimista.

Turun hallinto-oikeus kannattaa lautakuntaa, jonka enemmistön muodostavat tuomioistuinlaitoksen edustajat.

Haapajärven käräjäoikeus kannattaa tuomareiden enemmistöä kokoonpanossa.

Helsingin käräjäoikeus katsoo, että on tärkeää varmistaa lautakunnan riippumattomuus ja puolueettomuus. Erityisesti kysymys ensivaiheen valinnasta tuomarituralle tulee olla tuomioistuinten hallinnassa. Jäsenistö on koottava ehdotettua painotetummin pääasiassa tuomioistuinlakimiehistä ja heidän ohellaan lähinnä yliopistotaholta.

Oulun käräjäoikeuden mukaan lautakunnan riippumattomuus on välttämättömyys.

Lahden kihlakunnan syyttäjänvirastolla ei ole huomauttamista kokoonpanosta.

Helsingin kihlakunnan ulosottovirasto katsoo, että lautakuntaan tulisi nimetä oikeusministeriön puolelta myös ulosoton edustaja.

Helsingin oikeusaputoimisto katsoo, että oikeusaputoimistoilla tulisi olla edustus lautakunnassa asianajamandaatilla vuorovuosin asianajajien kanssa.

Oikeusministeriön lainvalmisteluosasto lausuu, että lautakunnan perustaminen ja sen kokoonpano on tarkoituksenmukaisuuskysymys. Kokoonpano vaikuttaa suurelta suhteesta tehtäviin. Laaja kokoonpano voi viedä tehokkuutta tai jäykistää ja byrokratisoida toimintaa. Kokoonpanossa ei välttämättä tarvitsisi myöskään olla tuomarienemmistöä. Käytännössä tavoiteltua tuomarinuran suljettuisuuden poistamista voisi edesauttaa se, että siinä olisi "ulkopuolisten" enemmistö. Puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja voisivat olla tuomareita.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies katsoo, että olisi tarkoituksenmukaista, että sekä syyttäjät että asianajajat olisivat pysyvästi edustettuina lautakunnassa. Mikäli äänivaltaista jäsenmäärää ei haluta muuttaa, asia voitaisiin ratkaista esim. ns. pysyvällä asiantuntijajäsenellä siitä ammattiryhmästä, jolla asianomaisella viisivuotiskautena ei ole jäsentä. Lautakunnan tuomarienemmistöinen päätösvaltaisuus on oikea.

Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekunta lausuu, että oikeustieteellisten tiedekuntien edustusta tulisi lisätä. Tulisi harkita, pitäisikö jäsenenä olla kasvatustieteen tai aikuiskoulutuksen asiantuntija tai tulisiko tällaista asiantuntemusta saada lautakunnan käyttöön muussa muodossa.

Turun yliopiston mielestä tulisi vielä pohtia, liittykö lautakunnan kokoonpanoon joidakin ongelmia tuomioistuinlaitoksen riippumattomuuden kannalta esim. syyttäjien ja asianajajien osallistumisen osalta.

Vaasan yliopiston mielestä yliopistojen osuus jäisi kovin vaatimattomaksi. Yliopistojen osuutta voisi lisätä, koska ne ovat koulutuksen ammattilaisia.

Suomen Lakimiesliitto r.y. kannattaa sitä, että enemmistö on tuomioistuinlakimiehiä. On toivottavaa, että jäseniä nimitettäessä kiinnitetään eri ammattiryhmien edustavuuden lisäksi huomiota valittavien henkilöiden kokemukseen ymmärtää koulutus- ja rekrytointikysymyksiä koko lakimieskunnan kannalta.

Käräjäoikeustuomarit r.y. suhtautuu lautakunnan perustamiseen myönteisesti. Sen tulee olla riippumaton sekä muodostua pääosin tuomioistuinlaitoksen ja yliopiston edustajista. Oikeusministeriön roolin tulee rajoittua enintään koulutuksen käytännön järjestelyihin ja hallintoon. Yhdistys esittää harkittavaksi, että lautakuntaan kuuluisi päällikkötuomareiden lisäksi myös muita tuomareita näiden näkökulman saamiseksi.

Nuoret Lakimiehet r.y. katsoo, että kokoonpanossa on asianmukaisesti kiinnitetty huomiota myös koulutettavien ja ministeriön, yliopistojen ja syyttäjien sekä asianajajien edustukseen.

Suomen Asianajajaliiton mukaan yksityisen sektorin edustus on riittämätön. Tuomareiden rekrytoituminen on laaja yhteiskunnallinen ja oikeushallinnon kehitykseen liittyvä asia. Monopoliasema ei ole hyväksyttävä. Tuomarikunnan asemaa turvaisi riittävästi, että yhdeksästä jäsenestä neljä olisi tuomarikunnan jäsentä. Syyttäjien ja asianajajien edustajat olisivat tasaveroisessa asemassa muiden jäsenten kanssa. Uskottavuutta ja läpinäkyvyyttä lautakunnan päätöksiin antaisi nimenomaan se, että tuomarikunnan jäsenten lisäksi jonkun muun lautakunnan jäsenen tulisi yhtyä tuomarikunnan näkemykseen. Se, että muut ammattiryhmät ainoastaan yksimielisinä voisivat estää tuomarikunnannäkemyksen, ei murentaisi perinteistä lähtökohtaa, että tuomioistuin-nimitykset liitännäiskysymyksineen ovat ja niiden tulee olla riippumattomia esim. poliittisista vaikutteista. Yhdistys ehdottaa, että puheenjohtaja ja kolme jäsentä ovat vakinaisessa virassa olevia tuomareita. Varapuheenjohtaja ja neljä muuta jäsentä ovat syyttäjien edustaja, asianajajien edustaja, yksi koulutettavien edustaja ja yksi oikeustieteellisten tiedekuntien yhteinen edustaja.

Suomen Oikeusapulakimiehet r.y. vastustaa syyttäjien ja asianajajien edustajan mukanaoloa tuomarikoulutuslautakunnassa. Järjestelmässä ei ole tarkoituksena syyttäjien tai asianajajien harjoittavien lakimiesten koulutus. Myös tuomarien riippumattomuuden kannalta tämä on ristiriitaista. Yhdistys vastustaa ehdottomasti Suomen Asianajajaliitolle ehdotettua oikeutta edustajansa nimeämiseen. Erityisoikeus on ristiriidassa perusoikeuksiin kuuluvan yhdenvertaisuusperiaatteen ja yhdistysvapausperiaatteen kanssa. Suomen Asianajajaliitto ei edusta edes suurinta osaa tuomioistuimissa asiamiehinä toimivista lakimiehistä ainakaan asioiden lukumäärän mukaan laskettuna.

Suomen tuomariliitto r.y. lausuu, että kun koulutuslautakunnan tehtäväksi jäisi ainoastaan päätös siitä, missä järjestyksessä virat koulutetuille jaetaan, lautakunnan jäsenten valintaan olisi kiinnitettävä erityistä huomiota. Yhdistys viittaa perusteluihin, joiden mukaan lautakunnan viisi tuomarijäsentä edustaisi nimenomaan niitä tuomioistuimia, joissa koulutettavat harjoittelevat ja joihin myös suurin osa tuomareista nimitetään. Lautakunnan tuomarijäsenten rekrytointipohjan rajaaminen vain suurimpien tuomioistuinten tuomareihin ei lautakunnan koko tuomioistuinlaitoksen kannalta merkittävän tehtävän kannalta ole onnistunut.

Svenska Finlands folkting ehdottaa, että pykälässä taattaisiin, että lautakunnassa ovat edustettuina maan molempien kieliryhmien edustajat ja että vähintään yhdellä jäsenistä tulee olla erityistä asiantuntemusta ruotsinkielisen väestön tarpeista.

5.10. Tuomarikoulutuslautakunnan asettaminen (L 12 §) ja päätösvaltaisuus (L 13 §)

L 12 §: Tuomareiden nimittämisestä annetun lain (205/2000) 6 §:ssä tarkoitettu tuomarinvalintalautakunta asettaa tuomarikoulutuslautakunnan. Jäsenten toimikausi on viisi vuotta kerrallaan kuitenkin siten, että kahden tuomarijäsenen, syyttäjä- tai asianajajajäsenen ja koulutettavien edustajan toimikausi päättyy kaksi vuotta aikaisemmin kuin muiden jäsenten. Eron lautakunnan jäsenelle ja varajäsenelle myöntää tuomarinvalintalautakunta, joka samalla nimittää hänelle seuraajan jäljellä olevaksi toimikaudeksi.

Tuomarikoulutuslautakunnan tuomarijäsenet ja tuomarikoulutettavien edustaja sekä heidän varajäsenensä valitaan ilmoittautumisten perusteella. Tuomarinvalintalautakunta asettaa tuomarikoulutuslautakunnan muut jäsenet sen jälkeen, kun valtakunnansyyttäjä ja Suomen Asianajajaliitto, oikeustieteelliset tiedekunnat ja oikeusministeriö ovat nimenneet edustajansa ja tälle varajäsenen. Tuomarinvalintalautakunta nimeää tuomarikoulutuslautakunnan jäsenistä puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan.

Tuomarinvalintalautakunnan päätöksestä, jolla tuomarikoulutuslautakunta on asetettu, ei saa valittaa.

L 13 §: Tuomarikoulutuslautakunta on päätösvaltainen, kun läsnä on puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja ja puolet muista jäsenistä. Puheenjohtajan tai varapuheenjohtajan lisäksi läsnä tulee olla vähintään kolme tuomaria.

Lausunnonantajien käsitykset

Korkeimman oikeuden mukaan ehdotus lautakunnan tuomariäsenten valinnasta ilmoittautumisen perusteella ei ole onnistunut.

Helsingin hovioikeudella ei ole huomauttamista säädöksiin muutoin kuin että kun oikeusministeriön edustajaa ei olisi lautakunnassa, vain syyttäjien edustajan toimikausi olisi ensimmäisellä kerralla viittä vuotta lyhyempi.

Kouvolan hovioikeus lausuu, että selvyuden vuoksi laissa tulisi mainita, että ilmoittautumiset tehdään tuomarinvalintalautakunnalle.

Haapajärven käräjäoikeus pitää valintamenettelyä ja päätösvaltaisuussäännöstä kannattavina.

Oikeusministeriön lainvalmisteluosasto toteaa, ettei lautakunnan asettamismalli ole ongelmaton ja viittaa sääntelyihin erilaisten lautakuntien ja kollegiaalisten hallintoelinten asettamisesta, joissa usein tietyt tahot tekevät ehdotuksia lautakunnan jäseniksi. Asettava viranomainen voi sitten päätöstä tehdessään ottaa huomioon myös muita merkittäviä seikkoja kuin "intressiedustuksen". Tässä asiassa tällaisina seikkoina saattaisivat tulla kysymykseen esim. tasa-arvolain asettamat vaatimukset tai alueellinen edustavuus. Lainvalmisteluosasto esittää kysymyksen, olisiko tarkoituksenmukaisempaa noudattaa tavanomaista sääntelytapaa, jossa lautakunnan asettava viranomainen ei miltään osin toimi vain toisten tahojen tekemien esitysten vahvistajana.

Ainakin perusteluista tulisi käydä ilmi, missä järjestyksessä oikeustieteelliset tiedekunnat nimeäisivät yhteisen edustajansa. Lautakunnan dynaamisuutta voisivat korostaa sellaiset säännökset, joiden perusteella kokoonpanoon kuuluvat henkilöt voitaisiin valita enintään kahdeksi viiden vuoden toimikaudeksi.

Tuomarivalintalautakunta kannattaa koulutuslautakunnan jäsenten toimikauden porrastamista. Se viittaa 3.9.2002 työryhmälle antamaansa lausuntoon ja toteaa, ettei sillä ole huomauttamista siltä osin kuin sille on annettu tehtäväksi tuomarikoulutuslautakunnan asettaminen.

Suomen Lakimiesliitto r.y. katsoo, että menettelyssä on noudatettava samoja periaatteita kuin tuomarivalintalautakunnan nimittämisessä, kuitenkin siten, että oikeusministeriön esitysoikeus rajataan vain ministeriön edustajan nimeämiseen.

Suomen Asianajajaliitto vastustaa sitä, että ensimmäisellä kerralla lautakuntaan valittaisiin syyttäjien edustaja. Ehdotus johtaisi siihen, että lautakunnan toimintamallit luotaisiin ilman Asianajajaliiton myötävaikutusta. Liiton myötävaikutusta vaaditaan määriteltäessä esim. ns. avoimen rekrytoinnin soveltamisperiaatetta ja selvitetäessä yksityisen sektorin maksamia korvauksia valtiolle.

Suomen Oikeusapulakimiehet r.y. lausuu, että mikäli lautakuntaan halutaan myös asianajoa harjoittavien lakimiesten edustus, edustaja on valittava siten, että tehtävään voi ilmoittautua määrättyä aikana jokainen halukas asianajoa harjoittava lakimies. Ilmoittautuneista esim. tuomarivalintalautakunta valitsee yhden henkilön. Tällöin Suomen Asianajajaliiton osallistuminen päätöksentekoon olisi kiellettävä.

5.11. Muutoksenhaku (L 14 §, A 10 §)

L: Tuomarikoulutukseen valitsematta jäänyt hakija saa tehdä tuomarikoulutuslautakunnan päätöksestä oikaisuvaatimuksen tuomarikoulutuslautakunnalle. Oikaisuvaatimuskirjelmä on toimitettava tuomarikoulutuslautakunnalle 14 päivän kuluessa tulosten julkistamisesta.

Tuomarikoulutuslautakunnan oikaisuvaatimukseen antamaan päätökseen haetaan muutosta Helsingin hallinto-oikeudelta siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Helsingin hallinto-oikeuden 2 momentissa tarkoitettuun päätökseen ei saa hakea muutosta.

A: Tuomarikoulutuksen valinnan tuloksia julkistettaessa on ilmoitettava, miten hakija voi saada tiedon valinnassa noudatettujen perusteiden soveltamisesta häneen sekä miten valintaan voi pyytää oikaisua.

Lausunnonantajien käsitykset

Korkeimman hallinto-oikeuden mukaan koulutukseen osallistuvien oikeusturva opintosuoritusten arvioinnissa jää esityksen perusteella avoimeksi.

Helsingin hovioikeus hyväksyy ehdotuksen tältä osin.

Kouvolan hovioikeus pitää perusteltuna keskittää muutoksenhakemukset yhteen hallinto-oikeuteen, mutta ei Helsingin hallinto-oikeuteen. Hovioikeus ehdottaa keskittämistä johonkin pienempään, vaikkapa Kouvolan hallinto-oikeuteen.

Hämeenlinnan hallinto-oikeuden mukaan tulisi ottaa harkittavaksi, tulisiko opintosuunnitelman vahvistamista ja todistuksen antamista koskeviin säännöksiin ottaa lakiin muutoksenhakukiellot. Mikäli koulutukseen sisältyvien teoreettisten opintojen arvostelun suorittaa yliopisto, on tältä osin syytä noudattaa yliopistolain ja –asetuksen säännöksiä opintosuoritusten arvostelun oikaisemisesta.

Rovaniemen hallinto-oikeuden mielestä muutoksenhaun hajauttamista kaikkiin hallinto-oikeuksiin tuomarikoulutukseen valitsematta jäämisestä tulisi vielä harkita.

Vaasan hallinto-oikeuden mukaan muutoksenhakusäännös tai vaihtoehtoisesti lausuma muutoksenhakukiellosta lautakunnan hallintolainkäyttölain 5 §:n mukaan valituskelpoisiin ratkaisuihin tulisi kirjoittaa selvästi joko asianomaisen pykälän alle tai kytkemällä se 14 §:ssä kirjoitettuun tuomarikoulutuslautakunnan päätöksestä säädettyyn muutoksenhakukohtaan. Hallituksen esityksestä ei ilmene onko yleisen muutoksenhakuoikeuden periaatteen pohjalta pohdittu, mitkä tuomarikoulutuslautakunnan päätökset ovat valituskelpoisia ja mitkä eivät, esim. 7 §.

Tampereen käräjäoikeus lausuu, että jos arvioinnin tuloksille on tarkoitus antaa niin suuri merkitys kuin 9 §:n perusteluihin on kirjattu, tulee koulutettavilla olla myös oikeusturvakeinoja tilanteessa, jossa hän kokee arvioinnin virheelliseksi.

Turun käräjäoikeus katsoo perustelluksi, että valitsematta jäänyt voi tehdä oikaisuvaatimuksen lautakunnalle. Valitusoikeuden osalta käräjäoikeus toteaa, että ratkaisun oikeellisuuden arviointi valitusmenettelyssä on mahdotonta tai ainakin varsin vaikeaa. Käräjäoikeus ei pidä valitusmahdollisuutta tarpeellisena.

Oikeusministeriön lainvalmisteluosasto viittaa hallintolainkäyttölain 7 §:ään, jossa säädetään valitustiestä valitettaessa valtioneuvoston, ministeriöiden ja valtioneuvoston alaisten viranomaisten päätöksistä. Esitysluonnoksesta jää vaikutelma, ettei koulutuslautakunta ole valtioneuvoston alainen viranomainen. Tästä syystä valitustiestä valitettaessa lautakunnan päätöksistä on säädettävä erikseen. Ehdotuksen 14 § koskee vain koulutukseen ottamisesta valittamista. Vaikuttaa siltä, että ainakin työharjoittelu- tai opiskelujaksojen lyhentämistä koskevat päätökset voivat vaikuttaa hakemuksen tekijän oikeudelliseen asemaan siten, että päätöksistä olisi asianmukaista voida valittaa.

Suomen Oikeusapulakimiehet r.y. pitää muutoksenhakuoikeutta liian suppeana. Muutoksenhakuoikeus olisi annettava opintosuunnitelmaa koskevaan lautakunnan päätökseen kun otetaan huomioon, että opintosuunnitelma voi olennaisesti vaikuttaa mm. koulutuksen keston sekä työskentelypaikkoihin. Muutoksenhakuoikeus olisi annettava myös koulutuksen arvioinnin osalta ainakin silloin, mikäli suoritettua tuomarikoulutusta ei hyväksyttäisi. Muutoksenhakuoikeus tulisi olla korkeimpaan hallinto-oikeuteen asti.

5.12. Siirtymäsäännös (L 17 §)

Asetettaessa tuomarikoulutuslautakuntaa ensimmäistä kertaa tuomarikoulutettavien edustaja valitaan sen jälkeen, kun ensimmäiset koulutettavat on valittu.

Ensimmäisellä kerralla tuomarikoulutuslautakuntaan valitaan syyttäjien edustaja.

Tuomarikoulutuslautakunnan kahden arvalla valitun tuomarijäsenen, syyttäjien edustajan ja koulutettavien edustajan ensimmäinen toimikausi kestää kolme vuotta.

Lausunnonantajien käsitykset

Helsingin hovioikeus katsoo, että ensimmäisellä kerralla tuomarivalintalautakunnan tulee valita tuomarikoulutuslautakunnan sihteeri, jonka esityksestä tuomarivalintalautakunta valitsee tarvittavat työntekijät. Muutoin on pelättävissä, että riippumattomuus ja tasapuolisuus vaarantuvat. Hovioikeus ehdottaa tältä osin muutosta siirtymäsäännökseen.

Kouvolan hovioikeus huomauttaa, että kun koulutettavien edustajan toimikausi alkaisi myöhemmin kuin muiden kolmeksi vuodeksi valittujen, se myös päättyisi myöhemmin. Tarkoituksenmukaisempaa olisi, että koulutettavien edustajan toimikausi siirtymävaiheessa säädettäisiin päättyväksi samanaikaisesti.

Oikeusministeriön lainvalmisteluosasto huomauttaa myös, että koulutettavien edustajan toimikausi jäänee kolmea vuotta lyhyemmäksi.

5.13. Tuomareiden nimittämisestä annetun lain 11 § 1

Tuomariksi voidaan nimittää oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittanut oikeamielinen Suomen kansalainen, joka on suorittanut hyväksytysti tuomareiden pätevyitymisjärjestelmästä annetun lain mukaisen tuomarikoulutuksen tai hankkinut vastaavan pätevyyden muissa tehtävissä. Lisäksi hänen on tullut aikaisemmalla toiminnallaan tuomioistuimessa tai muussa tehtävässä osoittaa, että hänellä on täytettävänä olevan viran menestyksellisen hoitamisen edellyttämä perehtyneisyys viran tehtävälleen sekä tarvittavat henkilökohtaiset ominaisuudet. Erityisalan asiantuntemusta vaativien tuomarinvirkojen kelpoisuusvaatimuksista voidaan säätää erikseen.

Lausunnonantajien käsitykset

Korkein oikeus lausuu, ettei ehdotuksessa ole käsitelty sitä, mitä vastaavalla pätevyydellä on ymmärrettävä ja missä tehtävissä se olisi mahdollista hankkia. Ehdotettu kelpoisuusvaatimusten muutos saattaisi perusteettomasti rajoittaa etenkin korkeimpien oikeuksien jäsenten ja esittelijöiden rekrytointia, kun vakiintuneena käytäntönä on ollut nimittää niiden jäseniksi eteviksi tunnettuja lakimiehiä myös oikeudenhoidon ulkopuolelta kuten yliopistoista. On tulkinnanvaraista, voitaisiinko sanottua käytäntöä jatkaa ehdotetun kelpoisuusvaatimusmuutoksen jälkeen.

Korkein hallinto-oikeus lausuu säännöksen muutosehdotuksen liittyvän johdonmukaisesti siihen työryhmän linjaukseen, että myös korkeimpien oikeuksien presidenteiksi ja jäseniksi nimitettävien on läpikäytävä tuomarikoulutus tai hankittava vastaava pätevyys muissa tehtävissä. Tämä voi mahdollistaa jatkossa sellaisen tulkinnan, että korkeidenkin tuomioistuinjuristien tulisi suorittaa jokin korvaava koulutusjakso voi-

dakseen tulla nimitetyksi edellä mainittuihin tehtäviin. Vielä huolestuttavampaa on kuitenkin se, että esim. yliopistojen professorien ja johtavissa lainvalmistelutehtävissä olevien lakimiesten sekä eturivin asianajajien pääsy ylimpiin tuomioistuimiin jäisi säännöksen sanamuodon mukaan hyvin poikkeukselliseksi.

Kouvolan hovioikeus lausuu, että esittelijöiden keskuudessa vallitsevan epätietoisuuden poistamiseksi tulisi määritellä, kuinka pitkä kokemus hovioikeuden esittelijän tehtävästä rinnastettaisiin suunnitellun koulutuksen läpikäymiseen. Sama koskee hallinto-oikeuden esittelijöitä.

Rovaniemen hovioikeus huomauttaa, että säännöksen tulkinnalla on virkanimityksissä siirtymävaiheessa huomattava merkitys suurelle joukolle ihmisiä, joiden kokemus on kertynyt käytännön työtehtävissä tuomioistuinlaitoksessa. Säädöksen yksityiskohtaisissa perusteluissa tulee ottaa kantaa tuomioistuimessa hankitun työkokemuksen merkitykseen niin, että pitkän tuomioistuinkokemuksen voidaan katsoa vastaavan tuomarikoulutusjärjestelmän mukaisen pätevyyden hankkimista. Tilanne, jossa pitkä tuomioistuinkokemus ei kelpoisuutta arvioitaessa rinnastuisi esimerkiksi muuten kuin tuomioistuintyössä tapahtuneeseen avoimella uralla hankittuun pätevyyteen, ei ole objektiivisesti perusteltavissa.

Turun hovioikeus huomauttaa painokkaasti, ettei mietinnössä esitetty voi estää tällä hetkellä tuomioistuinlaitoksen palveluksessa olevan, uuteen koulutusjärjestelmään osallistumattoman pätevän henkilön nimittämistä tuomarinvirkaan. Samat edellytykset tulla nimitetyksi on oltava pätevällä viranhaltijalla, joka tulevaisuudessa työskentelisi tuomioistuimessa, mutta ei osallistu tuomarikoulutukseen. Tuomioistuinlaitoksen palveluksessa on voitava pätevyitä tuomariksi yhtä hyvin kuin avoimelta uralta.

Helsingin hallinto-oikeus viittaa aikaisemmin lausumaansa, että esittelijän tehtävissä pätevoityneet henkilöt tulee nostaa perusteluissa selväsanaisesti tässä yhteydessä esiin.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus lausuu pykälän perustelun olevan omiaan luomaan sen kuvan, ettei tuomioistuimissa työskentelevällä esittelijäkunnalla olisi kelpoisuutta tuomarin tehtävään ainakaan hankkimatta muuta kokemusta ns. avoimelta uralta. Perusteluista tulisi poistaa virke: ”Edellä mainitun lisäyksen viimeinen osa merkitsee avoimelta uralta tuomarin virkaan hakeutumista.” Lisäksi tulisi oikaista seuraava virke kuulumaan: ”Tuomarikoulutusjärjestelmän suorittaminen tai vastaavan pätevyyden hankkiminen muissa lakimiestehtävissä olisi siis vaatimuksena tuomarin virkaan.”

Kouvolan hallinto-oikeuden mukaan ongelma on lainmuutoksen sanamuoto ja perusteluiden sisältö. Näistä saa sellaisen käsityksen, että tuomarikoulutuksen suorittanut on etusijalla tuomareita nimitettäessä. Pelkällä pitkälläkään tuomioistuinkokemuksella (tai vastaavalla kokemuksella muualta) pätevyyttä ei saavutettaisi. On lisäksi huomattava, että perusteluista voi saada sen käsityksen, että tuomioistuimen ulkopuolelta hankittu kokemus saattaa tuottaa riittävän pätevyyden, tuomioistuimessa toimiminen sen sijaan ei. Säännöksessä tulisi ensin mainita, minkälaista pätevyyttä tuomariksi nimitettävältä vaaditaan. Vasta sen jälkeen mainittaisiin, että tarvittavat tiedot ja taidot voi hankkia esim. suorittamalla hyväksytysti pätevoitymiskoulutuksen tai muulla vastaavalla tavalla. Tällöinkin olisi erityisesti huolehdittava siitä, että nykyisin esittelyviroissa toimivilla olisi todellinen mahdollisuus osallistua täydennyskoulutukseen. Koulutusjärjestelmän pääpaino tulisi olla nykyisten esittelijöiden täydennyskoulutuksessa.

Myös muu kouluttautuminen ja tuomarin toimessa hyödyllisten tietojen hankkiminen tulee ottaa huomioon tuomareita nimitettäessä. Erityisesti sanottu koskee oikeustieteellisiä jatkotutkintoja ja esim. oikeusministeriön järjestämiin koulutustilaisuuksiin osallistumista. Nimityskäytännössä olisi ainakin alkuvaiheessa suotavaa olla suosimatta tuomarikoulutettuja pitkän tuomioistuinkokemuksen esittelijöiden kustannuksella.

Kuopion hallinto-oikeuden mukaan lain muutosesitys vaikuttaa hallinto-oikeuden nykyisten esittelijöiden näkökulmasta varsin ongelmalliselta. Talon esittelijöistä lähes kaikki ovat ns. nuoria esittelijöitä, joiden virkaura on tällä hetkellä alle 10 vuotta tulisi tuomareiden nimittämisestä annettuun lakiin otettaisiin siirtymäsäännös kelpoisuusehtojen osalta.

Turun käräjäoikeus katsoo, ettei sanamuoto ole onnistunut ja se korostaa liikaa koulutuksen merkitystä nimitysperusteena. Lainkohta voisi kuulua: "Tuomariksi voidaan nimittää OTK-tutkinnon suorittanut oikeamielinen Suomen kansalainen, joka suorittamalla hyväksytysti tuomareiden pätevytymisjärjestelmästä annetun lain mukaisen tuomarikoulutuksen tai aikaisemmalla toiminnallaan tuomioistuimessa tai muussa tehtävässä on osoittanut, että hänellä on täytettävänä olevan viran menestyksellisen hoitamisen edellyttämä perehtyneisyys viran tehtävälleen sekä tarvittavat henkilökohtaiset ominaisuudet."

Vaasan hallinto-oikeus lausuu, ettei ehdotuksessa määritellä, mitä tarkoitetaan vastaavan pätevyyden hankkimisella varsinkin kun otetaan huomioon asetusluonnoksen 3 §. Esityksen mukaan pätevyyttä ei saa pelkästään toimimalla tuomioistuimessa. Ehdotuksen säännös, jossa tuomarikoulutus on asetettu ensisijaiseksi kelpoisuusehdoksi estää koulutusta vailla olevan kokeneen tuomarin nimittämisen vastaavaan korkeammanpalkkaluokan virkaan tai koulutusta vailla olevan esittelijän nimittämisen tuomarinvirkaan, mikäli kokemus on ainoastaan virkatyöstä. Kelpoisuusvaatimuksen tiukka kytkentä koulutusjärjestelmään on lisäksi ennenaikainen.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies lausuu, että tuomarinuran avoimuudelle tavoitellaan viime kädessä monipuolisen kokemustaustan ja työkokemuksen omaavaa tuomariainesta. Ehdotettu muutos, jonka mukaan tuomarin yhtenä kelpoisuusehtona olisi tuomarikoulutus tai muissa tehtävissä hankittu vastaava pätevyys, tukisi osaltaan tätä tavoitetta, sillä "vastaavan pätevyyden" täytynee yleensä sisältää muutakin kuin pelkkää tuomioistuintyöskentelyä.

Turun yliopiston mielestä on aiheellista selvittää, miten ehdotettu muotoilu vaikuttaisi jo tuomarin virassa olevien mahdollisuuksiin hakea ja tulla nimitetyksi tuomarin virkoihin.

Suomen Lakimiesliitto r.y. vastustaa ajatusta, että avoimiin lakimiestehtäviin tulisi valita ensisijaisesti tuomarikoulutuksen suorittaneita, jos tällä on tarkoitus syrjiä tuomioistuinlaitoksessa tai avoimella sektorilla työskenteleviä lakimiehiä.

Korkeimpien oikeuksien virkamiehet r.y. lausuu 11 §:ssä jäävän epäselväksi, mitä tarkoitetaan vastaavalla pätevyydellä. Sama epäselvä rinnastus on 2 §:ssä. Nimittämislain 11 § voisi kuulua: "Tuomariksi voidaan nimittää oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittanut oikeamielinen Suomen kansalainen, joka on suorittanut hyväksytysti tuomareiden pätevytymisjärjestelmästä annetun lain mukaisen tuomarikoulutuksen tai

osoittanut aikaisemmalla toiminnallaan tuomioistuimessa tai muussa tehtävässä, että hänellä on täytettävänä olevan viran menestyksellisen hoitamisen edellyttämä perehtyneisyys viran tehtävälleen sekä tarvittavat henkilökohtaiset ominaisuudet."

Hallinto-oikeustuomarit r.y. lausuu, että perusteluja on syytä tarkentaa siten, että niissä mainitaan myös tuomioistuinlaitoksen palveluksessa hankittu pätevyys.

Suomen tuomariliitto r.y. kantaa erityistä huolta ns. uraputkessa olevien urakehityksen turvaamisesta. Tämän vuoksi säännöstä on korjattava niin, että siitä selviää, mitä tuomarikoulutusta vastaavalla pätevyydellä tarkoitetaan.

6. KOULUTETTUJEN SJOITTUMINEN

Tuomarikoulutuksen jälkeen koulutettavat työskentelisivät muutaman vuoden muissa kuin tuomarin tehtävissä. He voisivat työskennellä paitsi oikeuslaitoksessa missä tahansa lakimiestehtävissä hankkiakseen sellaisia taitoja, joiden he arvioivat olevan ansioksi tulevissa tuomarin nimityksissä. Oikeuslaitoksessa on useita tehtäviä, joihin koulutetut voisivat sijoittua ennen tuomarin viran saamista. Näitä ovat mm. esittelijän tehtävät, tuomarin sijaisuudet sekä syyttäjän ja julkisen oikeusavustajan tehtävät. Koulutettavien arvioidaan pääsääntöisesti päättäneen opintonsa ja tuomioistuinharjoittelunsa ainoastaan vähän ennen koulutukseen hakeutumistaan. Kohtuullisena aikana vakinaisen tuomarin viran saamiseen voitaneen pitää vielä kymmentä vuotta koulutuksen lisäksi. Tällöin henkilö saisi tuomarin viran noin 37-vuotiaana.

Lausunnonantajien käsitykset

Helsingin hovioikeus lausuu, ettei uran houkuttelevuutta parantavana seikkana voida pitää sitä, että koulutuksen suorittaneelle ei voida taata tuomarin virkaa. Ei ole realistista olettaa, että koulutuksen suorittaneet, lahjakkaat lakimiehet palaisivat paremmin palkatulta yksityissektorilta takaisin tuomioistuinlaitokseen 10 vuoden kuluttua.

Kouvolan hovioikeuden mukaan koulutettujen sijoittumisesta tuomioistuinlaitoksen ulkopuolelle aiheutuu haittaa, koska koulutuksen aloittavien määrää on sen vuoksi mahdotonta arvioida tuomioistuinlaitoksen tarvetta vastaavaksi. Koulutuksen käyneet tulee pitää tuomioistuinlaitoksen palveluksessa. Auskultointijärjestelmä vastaa siitä, että yksityisellä sektorilla on käytettävissään jonkin verran tuomioistuinkokemusta omaavia lakimiehiä. Valtion tulisi kilpailla parhaasta työvoimasta ja kilpailukeinona tulee olla ainakin varma työpaikka. Koulutuksen suorittaneille tulee varata ja perustaa riittävä määrä vapaita virkoja käräjäoikeuksiin, hovioikeuksiin ja hallinto-oikeuksiin. Vastaisuudessakin tarvitaan viskaalin virkoja, jotka sopisivat hyvin koulutuksen suorittaneille. Aloitusvirkojen palkkaus tulisi mitoittaa kilpailukykyiseksi.

Vaasan hovioikeus lausuu, että koska koulutuksen käyneiden jatkokokemuksen hankkiminen tapahtunee pääasiallisesti tuomioistuimessa, muut kuin varsinaiset tuomarin virat ovat keskeisessä roolissa. Esittelijänä toimiminen ennen ja/tai jälkeen tuomarikoulutuksen on suositeltavaa. Järjestelmän on kuitenkin oltava ehdotettua joustavampi, jotta sekä vasta auskultoineiden että tuomioistuimessa työskentelevien lakimiesten pätevytyminen tuomareiksi mahdollistettaisiin. Siten on huolehdittava siitä, että on riittävästi virkoja, joissa harjoitautua tuomarin virkaa varten, ja siitä, että on riittävästi tuomarin virkoja, joita hakea. Erityistä huomiota on kiinnitettävä koulutettavien tuo-

marin uralle sitouttamiseen, jotta heitä ei ainoastaan kouluteta valtion varoin yksityisen palvelukseen.

Rovaniemen hallinto-oikeuden mukaan tuomioistuinlaitoksen palkkatason kilpailukykyyn on kiinnitettävä huomiota, jotta kalliin koulutuksen saaneet jäisivät tai ainakin muutaman vuoden jälkeen palaisivat tuomioistuinlaitoksen palvelukseen.

Vaasan hallinto-oikeus lausuu, että koska koulutettujen oikeusasema koulutuksen päättymisen jälkeen tuomarin virkaan nimitykseen saakka on määrittelemättä, on tarjona edelleen vaara, että koulutuksen tarkoitus jää toteutumatta.

Helsingin käräjäoikeus pitää todennäköisenä, että nykyisellä palkkaustasolla koulutusjärjestelmän käyneistä henkilöistä vain osa tulisi palaamaan takaisin tuomioistuinlaitoksen palvelukseen yksityissektorilta.

Joensuun käräjäoikeus lausuu, että koulutetulle pitäisi kohtalaisen suurella varmuudella ”taata” työpaikka heti koulutuksen jälkeen ja tuomarin virka kymmenisen vuoden kuluttua. Näin tulisi tehdä ainakin parhaiten koulutuksen läpikäyneiden osalta.

Oulun käräjäoikeus toteaa, että herää kysymys, mikä painoarvo nimitysesitystä tehtäessä voidaan ja tulee perustellusti antaa kymmenen vuoden takaiselle lyhyistä jaksoista koostuneelle koulutusohjelmalle, kun otetaan huomioon lainsäädännön ja tuomioistuinlaitoksen nopea muuttuminen.

Tampereen käräjäoikeus lausuu, että jos viran saamista joutuu odottelemaan kymmenisen vuotta koulutuksen päättymisestä, aiheuttaa tämä entisen kaltaista katoa tuomioistuimista. Kun työkokemusta hankitaan ensin ja sitten osallistutaan tuomarikoulutukseen, on viran saaminen kohtuullisemman ajan kuluttua koulutukseen osallistumisesta mahdollista. Tuomarin viran saaminen keskimäärin vasta yli 40-vuotiaana ei ole tuomarin uskottavuudenkaan kannalta huono asia.

Turun käräjäoikeuden mukaan koulutuksen ja viran saamisen välisen ajan pituus on ongelmallinen. Jos koulutettu jatkaa koulutuksen jälkeen tuomioistuinlaitoksen palveluksessa, voidaan koulutusta pitää siinä mielessä turhana, että tarvittavat tiedot ja taidot karttuisivat työkokemuksenkin myötä. Jos taas koulutettu päättyy työskentelemään tuomioistuinlaitoksen ulkopuolelle, ei opitusta todennäköisesti ole paljontaan jäljellä 10 vuoden kuluttua.

Lahden kihlakunnan syyttäjänvirasto toteaa, että järjestelmä kouluttaa myös yksityisille markkinoille ja epäilee, jaksako moni odottaa 10 vuotta vakinaisen viran toivossa, jos yksityinen puoli tarjoaa nopeammin ja paremmin palkattua työtä.

Tuomarinvalintalautakunta toteaa, että koulutettujen tulisi myös koulutuksen jälkeen voida työskennellä tuomioistuinlaitoksessa tai muissa lakimiesammateissa sellaisissa tehtävissä, että heidän ammatilliset valmiutensa tuomarina kehittyvät. Olisi myös huolehdittava, että koulutettavat säilyttävät muutoinkin motivaationsa urakehitykseensä.

Suomen Lakimiesliitto r.y. kannattaa tavoitetta, jonka mukaan nimitys ensimmäiseen tuomarinvirkaan tulisi aikaisemmin kuin nykyisin. Arvio siitä, että koulutus jotenkin

mahdollistaisi nimityksen saamisen aikaisempaa nuorempana ei kuitenkaan tunnu perustuvan mihinkään todelliseen tietoon tai selvitykseen.

Suomen hovioikeustuomarit r.y. lausuu, että jos koulutettu siirtyy koulutuksen jälkeen tuomioistuimen ulkopuolelle hakeutuakseen noin 10 vuoden kuluttua takaisin, virkaa haettaessa opeilla ei juurikaan ole käyttöarvoa hakemishetken pätevyyden osoittamisessa. Myöskään silloin, jos koulutettu on jäänyt tuomioistuinlaitoksen palvelukseen, koulutuksella ei ole aiottua painoarvoa, koska koulutuksen läpikäynyt kuitenkin työsäään joutuu hankkimaan tuomariksi nimittämiseen tarpeellisen opin ja kokemuksen.

Käräjäoikeustuomarit r.y. näkee vaarana, että koulutetut siirtyisivät tuomarinviran odotusaikana asianajajiksi tai muulle yksityiselle sektorille jääden sille tielle.

Juridiska Föreningen i Finland r.f. lausuu, että voi olla pelättävissä, että parhaat juristit menevät koulutuksen käytyään yksityiselle sektorille kuin odottavat tuomarinvirkaa, joka voidaan tarjota vastata kaukana tulevaisuudessa.

Suomen Asianajajaliitto lausuu, että tuomarin uralle hakeutuva olisi keskimäärin 36-42-vuotias. Mikäli tämän jälkeen viran saaminen kestäisikin vielä esim. 10 vuotta, tuomari pääsisi ensimmäisen pysyvään työsuhteeseen 46-52 vuoden iässä. Tämä ei ole hyväksyttävää yksin riippumattomuuden kannalta. Koulutus jää hyödyntämättä, koska koulutettavat kyllästyvät odottamaan vakinaista tuomarinvirkaa tai pitävät palkkausta liian matalana ja siirtyvät asianajotoimistojen yms. oikeudenkäyntiasioita hoitamaan.

7. ORGANISAATIO- JA HENKILÖSTÖVAIKUTUKSET

7.1. Tuomarikoulutukseen otettavien määrä

Tuomarikoulutukseen otettavien määrään vaikuttavista tekijöistä yksi keskeinen on eläkkeelle jäävien tuomareiden määrä, mikä kasvanee voimakkaasti vuoteen 2020 saakka. Eläkkeelle jäävien määrää on kuitenkin vaikea ennakoida. Lisäksi oikeuslaitoksessa on jatkuvasti meneillään uudistuksia, joiden vaikutuksia tuomaritarpeeseen on mahdotonta arvioida. Oletettavaa on, että tuomarin virkoihin tullaan nimittämään hovioikeuksien ja hallinto-oikeuksien vanhimpia esittelijöitä. Tuomarikoulutuslautakunnan tulisi seurata koulutukseen otettavien tarvetta jatkuvasti eikä tuomarin uralle haluavia tulisi kouluttaa liikaa. Jos koulutus alkaisi syksyllä 2004, ensimmäisenä ja ainakin kahtena seuraavana vuonna otettaisiin koulutettavia 20. Kun koulutus kokonaisuudessaan kestäisi 2,5 vuotta, vuonna 2006 koulutettavia olisi yhteensä 60.

Lausunnonantajien käsitykset

Rovaniemen hovioikeus lausuu, että koulutettavien määrän tulee tarkoin vastata tarvittavan työvoiman määrää.

Turun hovioikeus korostaa, että koulutettavia on otettava niin vähän, että he myös aikanaan saavat vakinaisen tuomarin viran. Mietinnön mukaan kaikki hovioikeuksissa olevat esittelijät saisivat tuomarin viran jollain aikavälillä, mutta mietinnössä ei ole kiinnitetty mitään huomiota siihen, missä ja millä paikkakunnalla olevassa tuomioistuimessa mahdollinen vakinainen virka olisi tarjolla.

Helsingin hallinto-oikeus lausuu, että koulutettavatarpeen seurannan tulee olla todellista ja jo tässä vaiheessa tarpeesta tulisi tehdä yksityiskohtainen selvitys. On ehdottoman tärkeää, että koulutettavien ja avautuvien virkojen suhdetta pyritään pitämään tasapainossa ja näin erityisesti siirtymäkautena.

Turun käräjäoikeus lausuu koulutuksen houkuttelevuuden edellytyksenä olevan, että koulutuksen asianmukaisesti suorittaneet saavat tuomarin viran viimeistään mietinnössä kaavailussa ajassa. Myös koulutuksen vaatimat resurssit edellyttävät sitä, että valtaosa koulutettavista ryhtyy tuomareiksi. Tuomarien tarpeen arviointi kymmenen vuoden tähtämellä on kuitenkin varsin vaikeaa.

Suomen Lakimiesliitto r.y. pitää mahdottomana tehtävänä ennakoida koulutettavien määrää 12 vuoden ajanjaksolla. Koulutettujen siirtymistä yksityiselle sektorille ei ole mahdollista ennakoida. Takeita koulutuksen tuomasta kilpailukyvyistä ei voida antaa. Avoimelta uralta tulevien määrää riippuu kulloisestakin taloudellisesta tilanteesta ja koulutettujen oikeustieteen kandidaattien määrästä. Tuomioistuinten juttujen määrä vaihtelee 12 vuoden periodilla merkittävästi. Tuomareiden eläkeikä on liukuva. Koulutettavien määrä tulee pitää niin pienenä, että koulutuksella on kysyntää ja arvostusta. Oikeusministeriön ei ole järkeä käyttää väheneviä varojaan yksityisen sektorin koulutuksen lisäämiseen. Toisaalta varautuminen siirtymiseen yksityiselle sektorille aiheuttaa vaaran liian suurista koulutettavien määristä.

Suomen hovioikeustuomarit r.y. lausuu, että koulutettavien määrä tulisi pitää vähäisenä. Vahvistaessaan koulutettavien määrän tulisi lautakunnan kyetä arvioimaan tuomarien tarve noin 13 vuoden kuluttua. Tehtävä on mahdoton. Se edellyttää, että lautakunta osaa ennakoida yleisten kansantalouteen vaikuttavien tekijöiden lisäksi koulutuksensa keskeyttävien, yksityiselle sektorille siirtyvien ja ns. avoimelta uralta tuomarinvirkoja tavoittelevien henkilöiden määrät sekä eläkkeelle siirtyvien tuomareiden määrän eläkejärjestelmässä, jossa tuomarin eläkeikä ei edes ole kiinteä. Lisäksi sen on kyettävä arvioimaan tuomarien lukumäärään vaikuttavien lainmuutosten määrä ja merkitys tänä ajankohtana.

Suomen Oikeusapulakimiehet r.y. katsoo, että koulutukseen olisi valittava vähemmän koulutettavia kuin mitä tuomarinvirkoja on avoimena, jotta säilytettäisiin todellinen mahdollisuus virkojen hakemiseen myös koulutusjärjestelmän ulkopuolelta.

Suomen tuomariliitto r.y. lausuu, että koulutettavien määrän arviointi tapahtuu pitkällä aikajänteellä, mihin liittyy ennalta arvaamattomia muutostekijöitä. Ainakin alkuvaiheessa koulutuksen otettavien määrä olisi pidettävä esitetyllä tavalla riittävän pienenä.

7.2. Henkilöstökehitys ja siirtymävaihe

Työryhmän tiedossa ei ollut seikkoja, jotka merkitsisivät lainkäyttöhenkilöstön määrän vähenemistä. Määrän tarpeeksi arvioitiin nykyinen 1560. Työryhmä ehdotti henkilöstörakenteen osalta, että hovioikeuksista vähennettäisiin viskaalin virkoja 20 % eli 40 ja näiden virkojen sijaan perustettaisiin 32 tuomarin virkaa. Vastaavasti hallinto-oikeuksissa muutettaisiin 15 esittelijän virkaa 12 tuomarin viraksi.

Seuraavan 20 vuoden aikana tuomareita jää eläkkeellä siten, että kaikki hovioikeuksien ja hallinto-oikeuksien esittelijät sekä käräjäviskaalit saisivat laskennallisesti tuoma-

rin viran viimeistään 2013. Tuomarikoulutuksen alkuvaiheessa on todennäköistä, että koulutukseen hakeutuu pääasiassa nuorimpia esittelijöitä. Vanhimmilla esittelijöillä on usein varsin pitkä työkokemus ja tästä syystä heidän mahdollisuutensa päästä tuomarin virkaan ovat hyvät ilman koulutustakin. Heille tulisi kuitenkin järjestää mahdollisuus osallistua täydennyskoulutukseen, joka sisältäisi samoja aiheita kuin tuomarikoulutuksen opiskelujaksot. Täydennyskoulutusohjelma suunniteltaisiin niin, että siinä otettaisiin huomioon koulutettavien kokemuspohja. Näin turvattaisiin heidän kilpailukykyänsä tuomarin virkoja täytettäessä.

Lausunnonantajien käsitykset

Korkeimman hallinto-oikeuden mukaan ongelmana on koulutusjärjestelmän ulkopuolella olevien, ennen muuta tuomioistuineläimissä jo työskentelevien lakimiesten asema. Tarkoituksena ei voi olla, että tuomarinviran turvaaminen tuomarikoulutuksen suorittaneilla heikentää tuomioistuimissa työskentelevien lakimiesten urakehitystä.

Helsingin hovioikeus lausuu, ettei viskaalin virkoja jäsenten viroiksi muutettaessa näitä virkoja automaattisesti täytetä nykyisillä viskaaleilla. Onkin tärkeää turvata nykyisten viskaalien eteneminen urallaan ja pysyminen tuomioistuineläimissä. Siirtymävaiheessa tulee lailla taata nykyisille vakinaisille viskaaleille, joilla ei ole mahdollisuutta osallistua koulutusjärjestelmään, mahdollisuus saada tuomarin virka, ellei heille järjestetä pakollisen täydennyskoulutuksen mukaista koulutusta vastaavaan koulutukseen. Hovioikeus toteaa, että koulutettavien ohjausjärjestelmä aiheuttaa henkilöstön lisätarvetta.

Itä-Suomen hovioikeus pitää tärkeänä, että nykyisin tuomioistuimissa työskentelevien tuomariksi aikovien urakehitys turvataan.

Rovaniemen hovioikeuden mukaan harjoittelujärjestelmään liittyvään ja oikeusministeriön hallinnonalan yleiseen henkilöstösuunnitteluun on kiinnitettävä huomiota ja ministeriön henkilöstöstrategia selkiytettävä. Samalla on käytävä laaja keskustelu henkilöstön ongelmista. Henkilöstösuunnittelun tarve korostuu, mikäli esittelijän virkoja muutetaan kaavaillulla tavalla jäsenten viroiksi. Mahdolliset muutokset tulisi suunnitella virastokohtaisesti. Muutosten yhteydessä tulee turvata riittävän esittelijäkunnan olemassa olo ja estää se, että juttuja valmistelevalle työvoimalla puute heikentää hovioikeuden suorituskykyä. Tulee vielä selvittää ja arvioida realistisesti valmistelijan työpanosta pääkäsittelyjutuissa sen vuoksi, että tehtävien toimenpiteiden taustana tulee olla perusteltu ja asiantunteva näkemys organisaation toiminnasta ja sen todellisesta tehostamisesta.

Täydennyskoulutuksen tarjoaminen on edellytys sille, että määräaikaisissa tehtävissä toimivilla henkilöillä on mahdollisuus kilpailla koulutuksen suorittaneiden kanssa. Jatkossa voi esittelijöiden rekrytointi koulutusjärjestelmän ulkopuolelta osoittautua vaikeaksi, koska määräaikaisen esittelijän tehtävää ei voida pitää kilpailukykyisenä uravaihtoehtona. Tämän seikan vaikutuksia hovioikeuksien toimintaan ei voida varmuudella arvioida. Kysymyksen merkitys riippuu siitä, missä määrin uudelle esittelijätyövoimalle on tarvetta. Tämänkin selvittäminen edellyttää ministeriön henkilöstöstrategiaa ja sen yhteydessä tehtävää tarveanalyysiä. Sijaisuuksia täytettäessä määrävänä perusteena tulee olla henkilön pätevyys. Tuomarikoulutetut tulevat kyseeseen esim. kärjätuomarin sijaisina. Samalla on kiinnitettävä huomiota myös hovioikeudes-

sa työskentelevien mahdollisuuksiin hoitaa sijaisuuksia. Siirtymävaiheen aikana tulee huolehtia siitä, että täydennyskoulutusta tarjotaan riittävästi myös esittelijöille.

Turun hovioikeus kannattaa lainkäyttöhenkilöstön rakenteen muuttamista. Hovioikeuden mukaan 50 esittelijän tointa voitaisiin muuttaa 40 hovioikeudenneuvoksen viraksi. Koulutusjärjestelmän onnistumisen ehdottomana edellytyksenä on, että nykyisin vakinaisina tai määräaikaisina viskaaleina olevien asema ja eteneminen turvataan. Esittelijöiden tulee voida osallistua tuomarikoulutuksen teoriaopetusjaksoille.

Vaasan hovioikeuden mukaan tuomioistuimen palveluksessa jo oleville olisi suunniteltava erillinen pätevyitysmahdollisuus, jos heidän kokemustaan ei sellaisenaan katsota tuomarikoulutuksen käyneen pätevyyttä vastaavaksi. Tätä ei voida jättää yleisen täydennyskoulutuksen varaan.

Helsingin hallinto-oikeus lausuu, että nykyisen esittelijäkunnan asema tulee turvata. Kaikille hallinto-oikeuksien esittelijöille ei riitä tuomarin virkaa hallinto-oikeuksissa vuoteen 2013 mennessä. Tuomarien poistuma vastaisi nykyistä esittelijämäärää vasta vuonna 2020. Mietinnön laskelmat näyttävät perustuvan pikemminkin siihen, että mm. käräjäoikeuksissa vapautuviin tuomarinvirkoihin nimitettäisiin hallinto-oikeuksien esittelijöitä. Tällaista nimityspolitiikkaa ei ole juurikaan harjoitettu eikä ole pidettävä todennäköisenä, että näin myöskään seuraavan 10 vuoden aikana menetettäisiin. Esillä olevat hankkeet hallinto-oikeuksien virkarakenteen korjaamisesta tuomaripainotteisemmaksi helpottaisivat osaltaan koulutusjärjestelmän tuomia paineita kokeneiden ja pätevien esittelijöiden kohdalla. Myös nuorimpien esittelijöiden kilpailukyky on turvattava. Osa nuoremmista hakeutuu todennäköisesti koulutukseen. Muille olisi turvattava mahdollisuus samaan teoriakoulutukseen kuin tuomarikoulutettaville.

Hämeenlinnan hallinto-oikeuden mukaan nykyisistä hallinto-oikeuksien tuomareista jää vuoteen 2013 eläkkeelle vain runsas kolmannes. Hallinto-oikeuden esittelijät joutuvat muista esittelijäryhmistä poiketen kilpailemaan tuomarinviroista myös tuomarikoulutettujen kanssa. Esittelijäkunnan on voitava luottaa siihen, ettei heitä jatkossa nimityksissä syrjitä sillä perusteella, että heiltä puuttuu tuomarikoulutus. Olisi mitä pikimmiten ryhdyttävä toimenpiteisiin hallinto-oikeuksien virkarakenteen kehittämiseksi. Nykyinen henkilöstörakenne ei käytännössä vastaa oikeudenmukaiselle oikeudenkäynnille asetettavia vaatimuksia.

Selkeästi suurimman osan viroista tulisi olla tuomarin virkoja. Esittelijävirkoja olisi tuomarikoulutukseen liittyvien harjoitteluvirkojen lisäksi vain muutama hallinto-oikeutta kohden ja niiden tehtävät olisivat nykyisiin nähden enemmän avustavan luonteisia. Lainkäyttöhenkilökunnan määrää voitaisiin jonkin verran vähentää. Lisäksi tulisi ratkaisukokoonpanoa keventää ainakin niissä asioissa, joissa kokoonpanoon kuuluu asiantuntijajäsen. Tuomarikoulutusjärjestelmään nähden virkarakenteen muutos toisi paremmat urakehitysmahdollisuudet niin uuden koulutusjärjestelmän läpikäyneille kuin jo nyt tuomioistuimessa työskenteleville. Virkojen muuntosuhde voisi olla se, että viittä esittelijää kohden perustettaisiin neljä tuomaria. Myös tulohajautusjärjestelmää tulisi kehittää siten, että asioiden määrä ja laatu otetaan huomioon tavoitteita asetettaessa ja resursseja jaettaessa. Koulutusjärjestelmää ei siten tule ottaa käyttöön henkilöstöpolitiikasta ja tulohajautuksesta erillisenä, vaan näitä tukevana tekijänä.

Kouvolan hallinto-oikeus otaksuu, että mietinnössä omaksuttu koulutus- ja nimitysjärjestelmä ei turvaa tyydyttävällä tavalla nykyisen tuomioistuinhenkilöstön asemaa tuomarin viroista kilpailtaessa. Koulutusta tulisi olla tarjolla ensisijaisesti nykyisin esittelijätehtävissä toimiville täydennyskoulutuksena ja näin turvata heidän asemansa tuomarinviroista kilpailtaessa. Olisi tärkeää, ettei tuomarikoulutuksen myötä luoda nykyisiä esittelijöitä virantäytössä syrjivää käytäntöä ja siten jätetä käyttämättä arvokasta henkilöstöresurssia.

Kuopion hallinto-oikeuden mukaan nykyisille nuorille esittelijöille tulisi taata mahdollisuus osallistua halutessaan tuomarikoulutukseen siirtymävaiheen aikana.

Oulun hallinto-oikeus pitää erityisen tärkeänä, että tuomioistuimissa jo työskenteleville lakimiehille turvataan mahdollisuus säilyttää kilpailukykyänsä tuomarin virkoja täytettäessä järjestämällä täydennyskoulutusta siinä määrin, että kaikilla halukkailla on siihen mahdollisuus osallistua. Sisällöltään sen tulisi olla sellaista, että siihen osallistuneet koulutuksensa puolesta olisivat vähintään samassa asemassa kuin varsinaiseen tuomarikoulutukseen osallistuneet.

Rovaniemen hallinto-oikeus pitää tärkeänä, että tuomioistuinlaitoksen palveluksessa olevien lakimiesten mahdollisuudet kilpailla jatkossakin tuomarin viroista turvataan.

Turun hallinto-oikeus toteaa, ettei ole edes teoriassa mahdollista, että kaikki nykyiset esittelijät voisivat tuomareiden eläköitymisen myötä saada tuomarin viran vuoteen 2013 mennessä. Väliinpuotoajaryhmän syntymisen estämiseksi on ryhdyttävä erityistoimenpiteisiin. Virkarakennetta on muutettava siten, että riittävä määrä hallinto-oikeussihteereiden viroista muutetaan tuomarinviroiksi. Hallinto-oikeuksissa ei juurikaan ole alle 30-vuotiaita esittelijöitä. Vanhempien esittelijöiden tulisi voida osallistua pelkästään teoriaopetukseen. Myös näille koulutettaville tulee laatia yksilölliset opetussuunnitelmat, joissa otetaan huomioon soveltuvin osin se täydennyskoulutus, jonka kukin on valmistumisensa jälkeen työelämässä tai muuten saanut. Suunnitellun opintokokonaisuuden suorittamisesta tulisi antaa lakiehdotuksen 9 §:n 2 momentissa tarkoitettu todistus hyväksytysti suoritetusta tuomarikoulutuksesta.

Espoon käräjäoikeuden mukaan on ensiarvoisen tärkeää, ettei nykyisten esittelijöiden tai määräaikaisten käräjätuomareiden asemaa tulevaisuudessakaan vaaranneta siinä tapauksessa, etteivät he voi hakeutua tai päästä koulutukseen.

Haapajärven käräjäoikeus viittaa tältä osin toimikunnan mietinnöstä lausumaansa, jossa todetaan siirtymävaiheessa seuraavan vaikeita pätevyiden vertailuongelmia ja esittelijöiden ja käräjävaskaalien tehtävissä olevien pääsy tuomarinvirkoihin tulee pitkitymään entisestään. Erityisesti käräjävaskaalin viroissa toimivien asema on jo nyt ongelmallinen. Tässä virassa toimimisen pätevoittävää vaikutusta ei juuri ole punnittu nimitystilanteissa tuomarin virkoihin.

Helsingin käräjäoikeus lausuu, että nykyisten esittelijöiden asema on turvattava. Tuomarikoulutusohjelma on täysimittaisena tarpeeton niin kauan kuin tuomioistuinlaitoksessa on pitkään työskennelleitä lakimiehiä, joilla ei vielä ole vakinaista tuomarinvirkaa. Pitkää työkokemusta ei voida sivuuttaa lyhyellä peruskoulutuksella.

Oulun käräjäoikeus lausuu, että harjoittelijoiden perehdyttäminen, ohjaus ja arviointi sitoo käräjäoikeuden tuomariresursseja. Jotta palvelutuotanto voidaan turvata, käräjätuomarien tai ainakin notaarien määrän tulisi kasvaa. Koska notaarityövoima ei korvaa edes käräjäviskaalityövoiman vähentymistä, käräjätuomarityövoimaa tulee saada lisää.

Tampereen käräjäoikeus pitää mahdollisena, että siirtymäkauden lakimiehissä on huomattavasti enemmän tuomarikoulutuksesta kiinnostuneita kuin mietintöä laadittaessa on ajateltu. Heidän osallistumista tuomarikoulutukseen tulisi enemminkin suosia kuin estää se esim. mielivaltaisilla ikärajoilla. Aiemmassa mietinnössä oli jopa esitetty ajatus muutaman aloittavan ryhmän suuntaamisesta aluksi siirtymäkauden lakimiehille. Siirtymäkauden lakimiehille järjestettävästä täydennyskoulutuksesta ei ole säädetty eikä siihen ole osoitettu resursseja. Kohtuullista olisi tässä yhteydessä säännellä näiden lakimiesten peruskoulutuksen järjestämisestä sekä osoittaa tähän myös varoja.

Valtioneuvoston oikeuskansleri pitää tärkeänä, että jos ehdotusta lähdetään toteuttamaan, nykyisten esittelijöiden sekä muiden tuomioistuimessa kokemusta hankkineiden kilpailukyky tulevaisuuden nimityksissä myös tosiasiallisesti turvattaisiin ehdotuksessa mainituin tavoin järjestämällä heille erikseen suunniteltua täydennyskoulutusta.

Suomen Lakimiesliitto r.y. lausuu, että ohjaajiksi valittavien tuomareiden kouluttaminen ja tutortuomarina toimimisen vaikutukset työtehtäviin ja työmäärästä suoriutumiseen olisi otettava huomioon työvoiman kokonaismäärän tarvetta arvioitaessa sekä tuomioistuinten työnjaossa. Koulutukselle ei tule antaa sellaista painoarvoa, joka asettaisi siirtymäajan lakimiehet selkeästi koulutettavia huonompaan asemaan.

Hallinto-oikeustuomarit r.y. lausuu, että hallinto-oikeuksien esittelijöiden osalta työryhmän laskelma siitä, että kaikki esittelijät saisivat laskennallisen tuomarin viran viimeistään 2013 ei ole realistinen. Riittävän pitkällä ja monipuolisella työkokemuksella tuomarin pätevyyden jo hankkineiden hallinto-oikeuden esittelijöiden asema on parhaiten järjestettävissä siten, että heidän mahdollisuuksiaan saada tuomarin virka jo lähitulevaisuudessa parannetaan. Tätä tavoitetta palvelee henkilöstörakenteen kehittäminen työryhmän esittämällä tavalla. Tuomaripainotteisempi virkarakenne olisi sekä tuomareiden että esittelijöiden aseman ja tehtävien kannalta mielekkäämpi. Myös resurssisäästöä syntyisi kun kollegiaalinen kokoonpano vähenisi yhdellä yhden jäsenistä eikä erillisen esittelijän suorittaessa valmistelun ja esittelyn. Ylimenovaiheessa tulisi olla mahdollisuus määrätä riittävän kokeneet hallinto-oikeussihteerit toimimaan esittelemisissään asioissa esittelijäjäseneä erillistä istuntopalkkiota vastaan. Niiden esittelijöiden, jotka eivät vielä ole ehtineet hankkia tuomarin pätevyyttä, mutta joiden ei enää ole tarkoituksenmukaista hakeutua tuomarikoulutukseen, kilpailukyky tulee turvata järjestämällä heille joko mahdollisuus osallistua tuomarikoulutuksen teoriajaksoihin tai vastaavan sisältöiseen täydennyskoulutukseen. Esittelijöiden työkokemuksen monipuolistamiseksi tulisi lisäksi suosia ja edistää virkamiesvaihtoa ainakin tuomioistuin- ja muun oikeuslaitoksen sisällä.

Käräjäoikeustuomarit r.y:n mukaan tulee ottaa huomioon, että esittelijöille ja ylimääräisinä käräjätuomareina toimineille tulee ehdottomasti turvata mahdollisuus tuomarin virkaan ilman osallistumista ehdotettuun koulutukseen.

Nuoret Lakimiehet r.y. lausuu, että tuomioistuinlaitoksen nykyinen henkilöstöpolitiikka on omiaan vähentämään nuorten lakimiesten halukkuutta hakeutua tuomarin uralle.

Henkilöstöpolitiikan parantamisessa tärkeimpiä yksittäisiä toimenpiteitä on pätkätyösuhteiden vähentäminen. Koulutusjärjestelmä on jo sellaisenaan parannus nykyiseen pätkätyösuhteita suosivaan henkilöstöpolitiikkaan. Yhdistys pitää tärkeänä, että kestävä ja hyvän henkilöstöpolitiikan kehittämistä tuomioistuineläytöksessä edistetään.

Suomen Demokraattiset Lakimiehet r.y. lausuu, että mikäli koulutusmalli toteutetaan, on ehdottomasti otettava huomioon, että varsinkin Etelä-Suomessa työskentelee kymmeniä kokeneita esittelijöitä ja määräaikaista tuomareita, joille tulee turvata mahdollisuus tulla nimitetyksi tuomarin virkaan pätevyytensä perusteella ilman osallistumista ehdotettuun koulutukseen. Sama koskee myös asianajotoimistoissa tai syyttäjänä toimivia lakimiehiä.

7.3. Harjoittelupaikkojen järjestäminen

Alkuvaiheessa harjoittelupaikkoja perustettaisiin siten, että avoimeksi tulevista esittelijöiden ja kärjäviskaaleiden viroista tarpeellinen määrä lakkautettaisiin ja tilalle perustettaisiin määräaikaaisesti täytettäviä tuomarikoulutettavien virkoja. Koulutettavien työpanoksen arvioidaan olevan puolet esittelijän ja kärjäviskaalin työpanoksesta. Tästä syystä henkilöstöä tulisi lisätä harjoittelupaikkoina toimiviin virastoihin noin puolet harjoittelijoiden määrästä. Koulutettavat sijoitettaisiin pääsääntöisesti vuodesta toiseen samoihin harjoittelupaikoiksi valittuihin virastoihin.

Lausunnonantajien käsitykset

Korkeimman hallinto-oikeuden mukaan huomiota on kiinnitetty liian vähän järjestelmän vaatimiin voimavaroihin ja sen hallinnointiin liittyviin ongelmiin. Koulutusjärjestelmä tulee voida toimeenpanna ilman, että olemassa oleviin resursseihin puututaan.

Helsingin hovioikeus katsoo, ettei nykyisiä virkoja saa missään tapauksessa lakkauttaa juuri sen vuoksi, että koulutettavien työpanos on vain puolen vakinaisen työntekijän työpanoksesta. Koulutettavien opastaminen alentaa vakinaisen henkilöstön työtehoa.

Itä-Suomen hovioikeus ilmoittaa halukkuutensa harjoittelupaikaksi.

Kouvolan hovioikeus lausuu, että sille esitys merkitsisi arviolta yhden tai enintään kahden viran lisäystä. Lisäyksellä on vähäinen merkitys resursseihin, pikemminkin koulutettavat merkitsevät lisätyötä tutor-tuomareille. Henkilöstövähennyksiä ei voida siksi perustella koulutettavien työpanoksella. Koulutettavien määrä on niin pieni, että olisi syytä harkita koulutuksen keskittämistä joihinkin yksiköihin, joilla paikkakunnilla on kärjäoikeus, hovioikeus ja hallinto-oikeus.

Rovaniemen hovioikeuden mukaan harjoitteluvirkojen perustamiseen liittyvät virkajärjestelyt tulee suunnata tasaisesti oikeushallinnon sisällä. Mahdollinen resurssien heikkeneminen voi johtaa heikkenevään kehitykseen käsittelyaikojen osalta. Harjoittelijoiden vaihtuminen ja harjoittelujaksojen muodostuminen lyhyeksi rajoittavat harjoittelijoille soveltuvien työtehtävien määrää. Juttuja joudutaan laadun ja laajuuden perusteella seulomaan. Pällekkäisen työn määrä kasvaa ja muu esittelijäkunta joutuu tekemään enemmän työtä.

Turun hovioikeus katsoo, että jos viskaalin virkoja vähennetään, vähimmäisedellytyksenä on se työryhmän näkemys, että koulutettavien työteho on vain puolet riittävän kokemuksen omaavan esittelijän työkapasiteetista. Lakkauttaminen on suoritettava siten, että lopetettaviksi tulevat alimmissa palkkausluokissa olevat esittelijän virat.

Vaasan hovioikeus huomauttaa, että koulutettavan työpanosta laskettaessa on teoria-koulutuksen lisäksi otettava huomioon kussakin työpaikassa suoritettavan harjoittelun lyhytkestoisuus. Myös käytännön harjoitteluun kuuluu opetuksellisia elementtejä, jotka vähentävät välitöntä työpanosta. Koulutettavan työpanos ei voi olla edes puolta vakituisen esittelijän työpanoksesta. Resurssit on harjoitteluyksikössä mitoitettava oikein. Mietinnössä ei ole otettu huomioon ohjaajana toimivan hovioikeudenneuvoksen vähentynyttä työpanosta. Ohjaaja ei voisi olla muissa asioissa mukana samassa määrin kuin muut jäsenet. Hovioikeus kannattaa ohjaajan koulutukseen panostamista, mikä kuitenkin myös vähentää ohjaajan omaa työpanosta. Yhteenvetona hovioikeus lausuu, ettei virkoja saa vähentää, vaan koulutusvirat on perustettava muiden virkojen lisäksi.

Helsingin hallinto-oikeuden mukaan koulutettavien työpanos tulee jäämään työryhmän arvioimaa alhaisemmaksi. Virkoja tulee muutoinkin lakkauttaa vain suhteutettuna koulutettavien tuomioistuimissa suoritettavan työharjoittelun keston. Muualla suoritettavan työharjoittelun osuutta ei voida kohdistaa tuomioistuimen virkoihin. Huomiota tulee ottaa myös koulutettavien ohjaamisen vaikutus resursseihin.

Hämeenlinnan hallinto-oikeuden mukaan tavoite-edellytys 50 prosentin työpanoksesta johtaa siihen, että harjoittelijalle annettavat työtehtävät ovat joko yksipuolisia tai vähemmän vaativia, mikä ei ole koulutuksen tarkoitus. Tilanteessa, jossa hallinto-oikeuksiin ollaan siirtämässä uusia asiaryhmiä ja asiat ovat muutoinkin aikaisempaa vaativampia ja työlämpiä, ei ole perusteita lakkauttaa esittelijän virkoja esitetystä suhteesta koulutusvirkoihin nähden, ellei koulutusta kytketä hallinto-oikeuksien virkarakenteen kokonaisuudistukseen. Virkojen vähentäminen esitetystä suhteesta johtaisi siihen, että tuomioistuinten henkilöresursseja vähennettäisiin siltäkin ajalta, kun koulutettavat suorittavat harjoittelujaksonsa muualla kuin tuomioistuimen palveluksessa. Hallinto-oikeuksien harjoittelupaikkoja ei ole perusteltua osoittaa yksinomaan hovioikeuspaikkakunnille. Tarkoituksenmukaisinta on valita harjoittelupaikkakunnat sieltä, missä hallinto-oikeuksissa on käytettävissä ohjaajiksi parhaiten soveltuvia henkilöitä. Mikäli riittävät resurssit taataan, myös Hämeenlinnan hallinto-oikeus on kiinnostunut koulutustehtävästä.

Kouvolan hallinto-oikeuden mukaan esittelijöiden virkojen muuttamista tuomarikoulutettavien määrääkäsiksi viroiksi tulee välttää. Nimenomaan koulutuksen tulisi olla keskeisessä asemassa, työvoimaresurssina toimiminen on koulutusjärjestelmän kannalta toissijaista. Tulisi pitää huolta siitä, ettei uudistus aiheuttaisi kohtuuttomasti epävarmuutta virkojen lakkauttamisen tai vastaavien järjestelyjen myötä. Hallinto-oikeuksien virkoja ei tule koulutusohjelmaan vedoten vähentää.

Oulun hallinto-oikeus lausuu, että hallinto-oikeuksien viimeaikaisten työmäärien kehityksen valossa koulutuspaikan järjestäminen johtaa asianomaisen viraston toimintakyvyn heikkenemiseen. Nykyisiä virkoja ei tule muuttaa koulutettavien viroiksi vaan nämä virat on perustettava virastoissa jo olevien lisäksi.

Rovaniemen hallinto-oikeuden mukaan harjoittelupaikkoja järjestettäessä tulee ottaa huomioon viraston koko ja muut viraston voimavaroihin vaikuttavat seikat. Tuomioistuimille on varattava sellaiset resurssit, että tuomioistuimet voivat samanaikaisesti hoitaa laadukkaasti sekä varsinaisen tehtävänsä että harjoittelijoiden kouluttamisen.

Vaasan hallinto-oikeus viittaa asianmäärien nousuun sekä vesi- ja ympäristöasioiden käsittelyn erityispiirteisiin ja lausuu, että hallinto-oikeuden määrärahoja ja lainkäyttöhenkilökunnan määrää tulee esitetyn vähentämisen sijasta lisätä koulutustehtävien hoitamiseen tarvittavaa työmäärää vastaavasti.

Espoon käräjäoikeus lausuu, että ottaen huomioon harjoittelu-aika, työharjoitteluun suoritettava ei tuona aikana kykene omakohtaisesti ratkaisemaan kovinkaan merkittävää määrää muunlaisia, kuin ns. juoksevassa menettelyssä käsiteltäviä asioita. Onkin lähdeittävä siitä, että harjoittelija tulee työskentelemään vakinaisten viranhaltijoiden ohella ilman, että vakinaista henkilökuntaa sen vuoksi vähennetään. Ajatukseen siitä, että harjoittelija kykenisi huolehtimaan vastaavasta työmäärästä kuin vakainainen kärjäviskaali, on syytä suhtautua huomattavalla varauksella. Espoon käräjäoikeus ilmoittaa haluavansa tulla huomioon otetuksi työharjoittelupaikkoja valittaessa.

Joensuun käräjäoikeuden mielestä työharjoittelujaksojen tulisi olla samalla tai toisiaan suhteellisen lähellä olevilla paikkakunnilla, koska paikkakunnalta toiselle siirtyminen tulee kalliiksi koulutettavalle.

Oulun käräjäoikeuden mukaan olisi ensiarvoisen tärkeää, että yksittäisen käräjäoikeuden tuomariharjoittelijoiden määrä kyettäisiin säilyttämään vakiona samalla tavalla kuin on tilanne tuomioistuinharjoittelijoiden kohdalla.

Tampereen käräjäoikeuden mukaan koulutettavan työpanos ja käyttökelpoisuus erilaisiin tehtäviin jää huomattavasti pienemmäksi kuin tehtäviä vakituisesti hoitavan työpanos tai on tuskin puoletkaan siitä. Kärjäviskaalien virkojen korvaamista tuomari-koulutettavien viroilla ei tule toteuttaa niin, että koulutuspaikkojen voimavarat todellisuudessa vähenevät ja asianomaisten kyky hoitaa tehtäviään koulutusjärjestelmän vuoksi heikkenee. Myöskään notaarien määriä ei tule uuden koulutusjärjestelmän käyttöönoton perusteella vähentää.

Turun käräjäoikeuden mielestä harjoittelijoiden työpanos on arvioitu liian suureksi. Harjoittelupaikat keskittyisivät hovi- ja hallinto-oikeuksiin ja niitä lähellä oleviin käräjäoikeuksiin. Tämä merkitsisi ilmeisesti sitä, että harjoittelupaikat tulisivat niihin suurimpien kaupunkien käräjäoikeuksiin, joissa resurssitilanne on jo nyt huonoin. Ainakin näiden käräjäoikeuksien osalta harjoittelupaikat tulisi perustaa uusina määrääkäsaisesti täytettävänä virkoina niin, että mitään virkoja ei lakkautettaisi. Mietinnöstä ei käy ilmi, onko varmistettu, että hallinto- ja erityistuomioistuimiin voidaan järjestää riittävä määrä harjoittelupaikkoja.

Valtakunnansyyttäjä korostaa, että syyttäjälaitoksessa tapahtuvan harjoittelun suunnittelu edellyttää tiivistä yhteistyötä Valtakunnansyyttäjänviraston ja syyttäjäyksiköiden kanssa. Luontevimmalta vaikuttaisi harjoittelun keskittäminen niihin syyttäjäyksiköihin, jotka toimivat myös apulaissyyttäjien koulutuspaikkoina.

Lahden kihlakunnan syyttäjänvirasto toteaa tuomarikoulutuslautakunnalla olevan haastava tehtävä koordinoidessaan ja suunnitellessaan työnkuluja ja resursseja, koska arvio harjoittelijan työpanoksesta on vain puolet kärjäviskaalin tai esittelijän työpanoksesta. Syyttäjyksiköiden, joihin harjoittelupaikat tulisivat, tulisi olla riittävän suuria. (Apulais)syyttäjien määrää ei tämän koulutuksen hyväksi saa vähentää. Puolen vuoden harjoittelujakso tuomarikoulutuksessa ei merkitse resurssien lisäystä, vaan syyttäjyksikölle lisätehtäviä koulutuksen muodossa.

Valtiovarainministeriön mukaan harjoittelun toteuttamista vapautuvien virkojen lakkauttamista hyödyntämällä voidaan pitää tarkoituksenmukaisena.

Vaasan yliopisto toteaa, että kaikki Vaasan tuomioistuimet ovat aidosti kaksikielisiä. Vaasa sopisi siten erittäin hyvin tuomarikoulutuksen harjoittelupaikaksi.

Suomen Lakimiesliitto r.y. toteaa, ettei ole perusteltua korvata osaa nykyisistä kärjäviskaalien ja esittelijöiden viroista tuomarikoulutettavien harjoittelupaikoilla. Koulutusjärjestelmä itse asiassa lisäisi tuomioistuinlaitoksessa työskentelevien työtaakkaa.

Hallinto-oikeustuomarit r.y. toteaa, ettei työryhmän arvioissa virkojen lakkauttamisesta ole otettu huomioon, että harjoittelijat työskentelevät 2,5 vuoden koulutusjakson aikana tuomioistuinlaitoksessa enintään 1,5 vuotta ja vähimmillään vain vuoden. Esittelijänvirkoja ehdotetaan siten vähennettäväksi osittain myös siltä ajalta, jonka koulutettavat suorittavat muualla kuin tuomioistuinlaitoksen palveluksessa. Kokeneet esittelijät joutuvat tutortuomarin ohella toimimaan koulutettavien opastajina, mikä vähentää heidän omaa työpanostaan. Tämän vuoksi esitettyä määrää vakinaisia esittelijän virkoja ei voida koulutuksen johdosta lakkauttaa.

Suomen Syyttäjähdistys r.y. katsoo, että harjoittelijat on sijoitettava yksiköihin, joilla on resursseja ja halua ohjata ja opettaa heitä. Koulutusjärjestelmä tuo lisätyötä yksikköön, joten jo olemassa olevia resursseja ei ole järkevää korvata harjoittelijoilla.

Suomen Oikeusapulakimiehet r.y. katsoo, että työskentelypaikkoja määrättäessä olisi kiinnitettävä huomiota myös koulutettavan omiin toivomuksiin. Esim. kaukana asuinpaikasta tapahtuva työskentely voi aiheuttaa kohtuuttomia hankaluuksia.

8. TALOUDELLISET VAIKUTUKSET

Koulutusjärjestelmästä aiheutuisi lisäkustannuksia noin 0,5 milj. euroa vuonna 2004, noin 1 milj. euroa 2005 ja noin 1,6 milj. euroa 2006. Lisäksi ennen lain voimaan tuloa aiheutuisi kuluja koulutusjärjestelmän toimeenpanon valmisteleminen. Näiden kulojen arvioidaan olevan vuonna 2003 noin 160 000 euroa. Menot aiheutuisivat lähinnä kahden määräaikaisen henkilön palkkauskustannuksista.

Tuomarikoulutuslautakunta olisi uusi viranomainen, jolla olisi oma toimisto. Toimiston käytännön työstä vastaisi tuomarikoulutuslautakunnan sihteeri, jonka apuna voisi olla yksi koulutussuunnittelija. Heidän palkkauksestaan aiheutuisi vuosittain 110 000 euron kustannukset. Tuomarikoulutuslautakunnan jäsenten palkkioihin ja lautakunnan muihin menoihin arvioidaan vuosittain kuluvan noin 40 000 euroa.

Koulutettavat olisivat koko koulutuksen ajan palkallisessa virkasuhteessa. Heille maksettaisiin T 8 palkkausluokan mukaista palkkaa. Harjoittelijoiden työpanoksen arvioidaan olevan puolet vastaavan virkamiehen työpanoksesta. Tämä edellyttäisi vastaavasti henkilökunnan lisäämistä, jotta tehtävät saataisiin hoidettua asianmukaisesti. Näistä syistä tuomioistuinten palkkausmenojen arvioidaan nousevan ensimmäisenä vuonna noin 210 000 euroa, 620 000 euroa vuonna 2005 ja 1 000 000 euroa vuonna 2006.

Teoriaopetuksesta aiheutuvat kustannukset olisivat ensimmäisenä vuonna noin 50 000 euroa ja kahtena seuraavana vuonna noin 100 000 ja 150 000 euroa. Menoina tulisi ottaa huomioon myös mm. opetussuunnitelmien kehittämisestä, harjoittelun ohjaajien kouluttamisesta ja heille maksettavista korvauksista aiheuttavat menot.

Lausunnonantajien käsitykset

Helsingin hovioikeus lausuu, että koulutusjärjestelmä on kallis eikä kustannusarvio tule alkuunkaan riittämän sen toteuttamiseen. Kustannukset tulevat olemaan suuremmat, koska virkoja ei voida tosiasiallisesti lakkauttaa suunnitellulla tavalla. Kustannusarviossa ei ole otettu huomioon, että viskaalien palkkaluokkia on nostettava siten, etteivät koulutettavat saa samaa palkkaa kuin jo vuosia viskaalin tehtävissä toimineet. Myös ohjaajien koulutuksesta ja lisäpalkoista aiheutuu lisäkustannuksia. Ammattitaitoisia ja motivoituneita tuomareita olisi saatavissa huomattavasti vähemmällä kustannuksella nykyistä auskultointijärjestelmää ja lainkäyttöhenkilöstön pakollista täydennyskoulutusta kehittämällä ja palkkatasoa nostamalla. Hovioikeus huomauttaa, että T8 palkkausluokan mukainen palkka alittaa Suomen Lakimiesliiton vastavalmistuneelle maksettavan suosituspalkan.

Rovaniemen hovioikeuden mukaan palkkauksen tulee olla harjoittelijan työn vaativuutta ja määrää vastaavassa suhteessa verrattuna muihin oikeushallinnossa maksettaviin palkkoihin.

Turun hovioikeus katsoo, ettei ole ajateltavissa, että koulutettaville, joiden työpanoksen on arvioitu olevan vain puolet kokeneen esittelijän työmäärästä, maksettaisiin samaa palkkaa kuin hovioikeuden palveluksessa oleville viskaaleille. Tutoreina toimiville olisi maksettava kunnollinen korvaus.

Helsingin hallinto-oikeus lausuu, että koulutettavien palkkausta täytyy tarkastella myös esittelijöiden kannalta, jotka oletettavasti joutuvat käytännössä osallistumaan koulutettavien opastamiseen.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus lausuu, että ohjaajille on suoritettava asianmukainen korvaus. Myös muiden ohjaukseen osallistuvien kohdalla kuluva aika on voitava ottaa huomioon ainakin tulostavoitteissa. Niin ikään on ratkaistava harjoittelijoista johtuva toimitilojen tarve. Tuomarikoulutettavien palkan asettaminen T8 tasolle on koulutuksen kiinnostavuuden kannalta perusteltua. Hallinto-oikeuksissa on kuitenkin vastaavassa palkkaluokassa hyvinkin pitkän kokemuksen omaavia esittelijöitä. Ainoastaan puolella työpanoksella työskentelevän harjoittelijan palkkaus on siten epäsuhteessa esittelijöiden yleiseen palkkatasoon. Esittelijöiden palkkaus onkin tässä yhteydessä korjattava siten, että kaikkien ”ammattiesittelijöiden” palkkaluokat nostetaan T9 ja T10 –palkkausluokkiin. Mikäli harjoittelijan palkka vastaa vakinaisen esittelijän palk-

kaa, ei ole myöskään odotettavissa, että koulutuksen suorittaneet olisivat jatkossa halukkaita hakeutumaan esittelytehtäviin. Asianmukaisesti palkatut esittelytehtävät lienevät jatkossakin tärkeä väylä kehittää osaamistaan lainkäytössä.

Kouvolan hallinto-oikeuden mukaan hyvin järjestettynä laaja tuomarikoulutusjärjestelmä lienee esityksessä mainittua kalliimpi. Toisaalta jos järjestelmää kehitetään nykyisten tuomareiden ja esittelijöiden jatkokoulutusta painottavaksi, voitaneen tehokas koulutusjärjestelmä saada aikaan esitettyä edullisemminkin.

Kuopion hallinto-oikeuden mukaan, jotta tutortuomareiksi hakeutuisivat ja myös valituiksi tulisivat tehtävään halukkaat ja parhaiten sopivat henkilöt, tulisi tehtävästä maksaa erillinen korvaus.

Turun hallinto-oikeuden mukaan tuomarikoulutukseen osallistuvien palkkauksen tulee olla kilpailukykyinen. Hallinto-oikeuksissa koulutettavien lähimpinä ohjaajina ja vastuushenkilöinä tulevat käytännössä olemaan hallinto-oikeussihteerit. Tämä tulee ottaa huomioon heidän palkkauksessaan korottavana tekijänä. Hallinto-oikeuksiin tulisi perustaa ylimmän palkkausluokan eli T10 virkoja ohjaustehtävistä vastaaville hallinto-oikeussihteereille. Näin myös hallinto-oikeuksien esittelijöiden virkarakenne muodostuisi vastaavaksi kuin hovioikeuksissa jo nykyisin on.

Vaasan hallinto-oikeus lausuu, että koulutusjärjestelmän kokonaiskustannukset tulee rahoittaa siihen erikseen myönnettävillä määrärahoilla.

Espoon käräjäoikeuden mukaan on välttämätöntä, että työharjoittelua ohjaavalle henkilölle suoritetaan palkanlisänä esim. 10 %:n suuruinen määrä. Tämä olisi omiaan vaikuttamaan edistävästi siihen, että on aina saatavissa motivoitunut ja vastuuntuntoinen kouluttaja.

Haapajärven käräjäoikeus lausuu, että jos koulutettavien ohjaus jää vakinaisten tuomarien hoidettavaksi, on tämä huomioitava resursseissa. Samoin on huomioitava, jos koulutettavien työpanosta huomattavasti alennetaan. Sekä koulutettavien että vakinaisten tuomareiden teoreettiseen jatkokoulutukseen on niinkään varattava riittävät määrät rahaa ja koulutus on huomioitava henkilöresursseissa.

Joensuun käräjäoikeus katsoo, että henkilöille, jotka tulevat koulutukseen oltuaan jo työelämässä pitemmän aikaa, pitäisi suorittaa koulutuksen ajalta rahallinen korvaus, jotta heidän ansiotasonsa ei ainakaan huomattavasti alenisi.

Oulun käräjäoikeus epäilee, kyetäänkö hanketta nykyisessä valtiontaloudellisessa tilanteessa rahoittamaan.

Tampereen käräjäoikeuden mukaan uhkana on, että suunniteltu T9 tulee olemaan este kokeneiden ja osaavien lakimiesten koulutukseen hakeutumiselle. Lausunnossa viitataan mietinnön ristiriitaisuuksiin ja todetaan, ettei kolmantena vuonna voi olla 60 koulutettavaa, koska mietinnön mukaan koulutukseen valituista monipuolisen kokemuksen ja osaamisen omaavista lakimiehistä on suuri osa suorittanut koulutuksen huomattavastikin lyhyemmässä ajassa. Kun koulutukseen otetaan kokeneita ja osaavia lakimiehiä ja suunnitellun järjestelmän joustavuutta todella käytetään hyväksi, saavutetaan monenlaisia myönteisiä tavoitteita: pienemmälläkin palkalla koulutus on houkut-

televampi, kun se on lyhyempi ja mitä lyhyempi tuomarikoulutusaika on, sitä vähemmän siitä koituu valtiolle kustannuksia.

Turun käräjäoikeus lausuu, että harjoittelijan palkka tuskin voi olla hovi- tai hallinto-oikeuden esittelijöiden alinta palkkaa korkeampi. On kuitenkin epävarmaa, riittääkö tällainen (T8) palkka houkuttelemaan lakimiesten parhaimmistoa koulutukseen, joka parhaassakin tapauksessa johtaisi tuomarin virkaan 10 vuoden kuluttua. Järjestelmää ei pidä toteuttaa, ellei sen edellyttämää lisärahoitusta saada. Oikein suoritettuna kouluttavien ohjaus ja arviointi on erittäin vaativa ja aika vievä tehtävä. Myös tämä tulisi ottaa huomioon resurssitarvetta harkittaessa.

Valtiovarainministeriö pitää laskennallista palkkakustannusten lisäystä ylimitoitettuna. Lähtökohtaa, jossa harjoittelijalle maksettaisiin puolen työpanoksen suuruisesta työsuorituksesta täysi palkka, ei voida pitää asianmukaisena. Palkkakustannusten ylimitoitusta korostaa lisäksi se, että harjoittelijat saisivat täyden palkan myös teoriajaksojen ajalta sekä se, että laskelmissa ei ole otettu huomioon koulutusohjelmaa lyhentäviä korvaavia työ- ja opintosuorituksia. Ministeriö pitää puutteena, ettei palkkauksesta tai sen määräytymisestä kustannuslaskentaa lukuun ottamatta ole esitystä. Ministeriö pitää tärkeänä, että harjoittelijoille maksetaan yhdenmukaista palkkausta, koska harjoittelulla on yhdenmukainen tarkoitus ja tämän vuoksi myös harjoittelun aikana suoritettavien tehtävien voidaan olettaa olevan vaatavuudeltaan samantasoisia harjoittelupaikasta riippumatta. Palkkauksen määräytymistä ei näin ollen ole tarkoituksenmukaista jättää yksin työnantajan palkkatoimivallan varaan, ainakaan siinä tapauksessa, että palkkauksesta päättäisi harjoittelupaikka. Harjoittelijan palkkauksen ei yleisestikään ole perusteltua olla samalla tasolla kuin samankaltaisia tehtäviä hoitavan kokeneen virkamiehen. Harjoittelijan palkkaus ei voi olla T8 vaan enintään puolet siitä. Näin vain puolet lakkautettujen virkojen palkkaukseen käytettävästä määrärahasta siirtyisi tuomariharjoittelulautakunnan käyttöön eikä harjoittelijoiden vajeata työpanosta täyttämään mahdollisesti tarvittavan uuden henkilöstön palkkaamiseen tarvittaisi lisärahoitusta. Myös tuomarikoulutuslautakunnan sihteerin ja avustajan arvioidut palkkakustannukset ovat ylimitoitettuja. Ministeriö ei pidä asianmukaisena, että asianajotoimistoissa tapahtuvan harjoittelun palkkakustannukset maksettaisiin valtion varoista.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies viittaa lausunnossaan mainitsemaansa mahdollisuuteen suunnata koulutus työkokemusta jo omaaville lakimiehille ja lausuu, että luonnollisesti koulutus edellyttäisi tuolloin korkeampaa palkkatasoa. Toisaalta koulutuskustannuksissa *nimitettyä tuomaria kohti* ei välttämättä olisi eroa, sillä ehdotetussa järjestelmässä koulutus menee tästä näkökulmasta osittain hukkaan.

Helsingin yliopisto lausuu, että oikeushallinnon alan lakimiesten sektorikohtaisia pätevytymisjärjestelmiä kehitettäessä olisi huolehdittava niiden tarkoituksenmukaisesta niveltämisestä ammatillisesti painottuvan lisensiaatintutkinnon koulutusohjelmiin, jolloin olisi myös yliopistoille osoitettava riittävä lisärahoitus sellaisen erikoistumiskoulutuksen toteuttamiseen. Ammatillisesti painottuvan oikeustieteen lisensiaatin tutkinnon kehittämistä ja verkoston koordinoitua koskevan hankkeen jatkaminen riippuu lisärahoituksesta. Tuomarikoulutustyöryhmän ehdotuksen sisältämät taloudelliset puitteet ovat kuitenkin sanottuun nähden erittäin niukat eivätkä parantaisi olennaisesti oikeustieteellisten tiedekuntien kykyä kehittää oikeustieteen lisensiaatin tutkintoa todella tavalla. Täydennyskoulutuksen kustannuksista ehdotuksessa ei ole erillistä laskelmaa, joten kokonaiskustannusten määrä jää avoimeksi. Ilman riittävien taloudellis-

ten voimavarojen osoittamista koulutuksen järjestämisen taso ei nouse tyydyttäväksi eikä yliopistojen täysipainoista osallistumista opetuksen suunnitteluun ja toteuttamiseen voida taata.

Turun yliopisto lausuu, että erilaisia täydennyskoulutushankkeita suunniteltaessa ja niiden resurssitarpeita arvioitaessa on entistä tärkeämpää pyrkiä huolehtimaan siitä, että yliopistojen koulutusyksiköt saavat täysimääräisen kompensaation täydennyskoulutuspanoksestaan. Jatkovalmistelussa onkin tarpeen tehdä yksityiskohtaisempia laskelmia opetusjaksojen toteuttamiseen liittyvistä todellisista resurssitarpeista.

Suomen Lakimiesliitto r.y:n mukaan opetusjaksoihin esitetty määräraha vaikuttaa melkoisen pieneltä, minkä perusteella voidaan kohdistaa epäilyjä opetuksen laatuun. Esityksessä ei ole esitetty määrärahoja täydennyskoulutukseen. On otettava huomioon, etteivät ministeriölle myönnetyt määrärahat mahdollista edes nykyisen oikeusturvaston ylläpitämistä. Uusien järjestelmien rakentamista ja rahoittamista tulisi harkita vasta tilanteessa, jossa vanhojen toimintojen ylläpitäminen vähintäänkin nykyisellä tasolla on turvattu. Koulutusjärjestelmän tavoitteiden toteutumisen kannalta yksi keskeinen kynnyskysymys on se, että koulutettaville maksetaan kunnan palkkaa. Järjestelmän toteuttaminen edellyttää myös, että tuomioistuimissa nykyisin työskentelevien tuomareiden, esittelijöiden, kärjäviskaalien ja notaarien palkkaus ja muut työehdot saatetaan hyväksyttävälle tasolle. Määräaikaisia virkasuhteita esiintyy edelleen aivan liian paljon. Nämä ongelmat ovat ratkaistavissa lisäämällä taloudellisia resursseja tuomioistuinlaitoksen palkkamäärärahoihin. Koulutettavien ohjaajien tulee saada koulutuksen aiheuttamasta lisätyöstä erillinen korvaus.

Hallinto-oikeustuomarit r.y. kiinnittää huomiota nykyiseen kokemuslisäjärjestelmään, joka ei suosi siirtymistä hallintotuomioistuimista yleisiin tuomioistuimiin. Koulutettaville on maksettava vähintään nykyistä alemman palkkausluokan esittelijän palkkaa T8. Tästä seuraa, että vakinaisten esittelijöiden palkkaus on saatettava vähintään palkkaluokkaan T9. Houkuttelevan urakehityksen takaamiseksi olisi myös hallinto-oikeuksiin perustettava viimeistään tuomarikoulutusjärjestelmän käynnistämisen yhteydessä riittävä määrä esittelijän T10 virkoja.

Suomen hovioikeustuomarit r.y. katsoo, että jos osakin 1,6 milj. eurosta on oikeushallinnon alalle saatavissa, tulisi se välittömästi käyttää tyhjien virkojen täyttämiseen. Varatut määrärahat vaikuttavat alimitoitetuilta. Esim. täydennyskoulutukseen ei ole lainkaan varattu määrärahoja.

Käräjäoikeustuomarit r.y. lausuu, ettei järjestelmän kustannuksista ole vielä esitetty tarkkaa selvitystä. Paras tapa saada mahdollisimman päteviä henkilöitä tuomarin virkoihin on pitää palkkaus ja muut edut kilpailukykyisellä tasolla. Tutorkouluttajana toimiminen tulisi ottaa huomioon muiden töiden vähennyksenä tai muuten riittävästi korvata.

Nuoret Lakimiehet r.y. pitää tärkeänä, että tuomarikoulutus otetaan huomioon eräänä palkan määrätymisperusteena tuomioistuinlaitoksen viroissa.

Suomen tuomariliitto r.y. lausuu, että kustannuksia ja resurssitarvetta arvioitaessa tulee ottaa vakavasti huomioon, että ohjajana toimiminen ei voi olla vaikuttamatta kyseisen tuomarin ajankäytöllisiin edellytyksiin hoitaa pääasiallisia virkatehtäviään.

Suomen Demokraattiset Lakimiehet r.y. huomauttaa, että järjestelmän kustannukset ovat arvioita, jotka eivät perustu minkäänlaisiin ymmärrettävissä oleviin laskelmiin. Huomiota ei ole kiinnitetty siihen, miten tutorina toimiminen kompensoidaan suhteessa muihin työtehtäviin tai miten se korvataan rahallisesti.

LAUSUNNONANTAJAT

Korkein oikeus
 Korkein hallinto-oikeus
 Helsingin hovioikeus
 Itä-Suomen hovioikeus
 Kouvolan hovioikeus
 Rovaniemen hovioikeus
 Turun hovioikeus
 Vaasan hovioikeus
 Helsingin hallinto-oikeus
 Hämeenlinnan hallinto-oikeus
 Kouvolan hallinto-oikeus
 Kuopion hallinto-oikeus
 Oulun hallinto-oikeus
 Rovaniemen hallinto-oikeus
 Turun hallinto-oikeus
 Vaasan hallinto-oikeus
 Espoon käräjäoikeus
 Haapajärven käräjäoikeus
 Helsingin käräjäoikeus
 Joensuun käräjäoikeus
 Oulun käräjäoikeus
 Tampereen käräjäoikeus
 Turun käräjäoikeus
 Valtakunnansyyttäjänvirasto
 Lahden kihlakunnan syyttäjänvirasto
 Helsingin kihlakunnan ulosottovirasto
 Helsingin oikeusaputoimisto
 Valtiovarainministeriö
 Oikeusministeriön lainvalmisteluosasto
 Oikeuskanslerinvirasto
 Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
 Tuomarivalintalautakunta
 Helsingin yliopisto
 Lapin yliopisto
 Turun yliopisto
 Vaasan yliopisto
 Suomen Lakimiesliitto r.y.
 Korkeimpien oikeuksien virkamiehet r.y.
 Hallinto-oikeustuomarit r.y.
 Suomen hovioikeustuomarit r.y.
 Käräjäoikeustuomarit r.y.
 Juridiska Föreningen i Finland r.f.
 Nuoret Lakimiehet r.y.
 Suomen Asianajajaliitto
 Suomen Syyttäjähdistys r.y.
 Julkiset oikeusavustajat r.y.
 Suomen oikeusapulakimiehet r.y.
 Suomen tuomariliitto r.y.

Suomen Demokraattiset Lakimiehet r.y.
Svenska Finlands folkting

Sarjan aiemmat julkaisut vuonna 2003

1. Toteutuvatko turvallisuustalkoot? Seurantaraportti kansallisen rikosentorjuntaohjelman toteutuksesta
2. Vankeinhoitolaitoksen uudistaminen. Rake-hankkeen I-vaiheen raportti
3. Nuorten tekemien rikosten nopeutettu käsittely. Kokeilusta laajentamiseen, laajentamisesta valtakunnallistamiseen
4. Eurooppalaista pidätysmääräystä koskevan puitepäätöksen täytäntöönpano
5. Tuomariksi pätevytyminen. Lausuntoyhteenvedo